

**TOPLUM MERKEZİ HİZMETLERİNİN KADININ KENTE
UYUM SÜRECİNE ETKİSİ**

Dilek Dalyanoğlu

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2007

KABUL VE ONAY

Dilek DALYANOĞLU tarafından hazırlanan “Toplum Merkezi Hizmetlerinin Kadının Kente Uyum Sürecine Etkisi” başlıklı bu çalışma, 03.09.2007 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İlhan Tomambay (Başkan)

Doç. Dr. Erden ÜNLÜ (Danışman)

Doç. Dr. Sunay İL

Yrd. Doç. Dr. Feryal TURAN

Yrd. Doç. Dr. Filiz DEMİRÖZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. İrfan ÇAKIN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ..... yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

03.10.2007

Dilek DALYANOĞLU

Yaşamın her alanında kendi başına ve dimdik varolmanın erdemlerini hayatından izleyerek öğrendiğim kadına, sevgili anneme...

TEŞEKKÜR

‘Toplum Merkezi Hizmetlerinin Kadının Kente Uyum Sürecine Etkisi’ isimli araştırmanın gerçekleşebilmesini sağlayan, kendileriyle yaptığım görüşmeler esnasında sorularımı içtenlikle yanıtlayan ve bana hiç çekinmeden hayatlarını açan kadınlara,

Araştırmanın yürütüldüğü toplum merkezlerinde rahatça çalışabilmemi sağlayan değerli kurum yöneticilerine, değerli sosyal hizmet profesyonellerine ve diğer bütün toplum merkezi çalışanlarına,

Titizliği ve disiplini ile tezin başından sonuna kadar elimden gelenin en iyisini yapmam için beni çalışmaya motive eden, kendisinden çok şey öğrendiğim, bana çok emeği geçen değerli tez danışmanım Doç. Dr. Erden Ünlü’ye,

Araştırmanın önemli bir kısmında bilgisinden yararlandığım, araştırma verilerinin işlenmesinde bana destek veren değerli istatistikçi arkadaşım Öğr. Gör. Barış Aksu’ya,

Çalışmanın en zorlu süreçlerini göğüslememde büyük pay sahibi olan, bir nevi kader ortaklığımızın bulunduğu sevgili dostum Deniz Güleç Gümüş’e ve bana evlerinin kapılarını açan Gümüş ailesinin diğer değerli fertlerine,

Çalışmanın çeşitli aşamalarında yardımına başvurduğum, bundan sonra da ihtiyacım olduğu her an yanımda olacağını bildiğim, varlığıyla hayatıma renk katan canım kadar sevdiğim biricik kız kardeşim Duygu Dalyanoğlu’na,

Beni bu günlere getiren, hep en büyük destekçim olan, bu çalışma boyunca da benden maddi ve manevi desteğini hiçbir an esirgemeyen en kıymetli varlığım annem Ayten Duran’a,

Tez çalışmalarım yüzünden kendisini ihmal etmeme rağmen büyük bir sabır ve anlayış örneği gösteren, şahsına münhasır güzel insan, sevgili Jedi’ye , sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

DALYANOĞLU DİLEK, Toplum Merkezi Hizmetlerinin Kadının Kente Uyum Sürecine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2007.

Araştırmanın amacı toplum merkezlerinde yürütülen proje ve çeşitli faaliyetlere katılma durumunun, kadınların yaşamında kentsel yaşama katılma yönünde meydana getirdiği düşünülen değişimi ortaya çıkartmaktır. Kadın açısından gözlemlenmek istenen değişim -kamusal alana dahil olma, aile içi konumunda güçlenme kategorileri ile sınırlandırılmış bir biçimde- bireyleşme düzeyindeki artış ve psiko-sosyal açıdan gelişme bağlamlarında değerlendirilmiştir.

Araştırmanın örnekleme kadınlara yönelik hizmetlerin yoğun olarak sürdürüldüğü merkezler olan İstanbul'daki 75. Yıl Gazi Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi (Ümraniye), Yakacık Toplum Merkezi ile Kocaeli'ndeki ATİAD ve Gölcük Belediyesi Toplum Merkezlerinden, en çok iki yıldır en az ise altı aydır, hizmet almakta olan kadınlardan oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü tabakalı rastsal örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Toplam 137 kadınla yüz yüze yapılan görüşmelerde kadınlardan toplum merkezlerine gelmeye başladıktan sonra hayatlarında meydana gelen değişimi değerlendirmeleri istenmiş, elde edilen bulgular ışığında şu sonuçlara ulaşılmıştır: Kadınlar toplum merkezi hizmetlerinden -hem üretken olmaya başladıkları hem de evin dışına çıkarak farklı bir sosyal ortama girdikleri için- psiko-sosyal açıdan olumlu etkilenmektedirler. Toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kadınların belli bir kısmının -daha önce olmadığı kadar- kentin bürokratik, sosyal ve kültürel örgütleriyle etkileşimi artmıştır. Kadınların aile içindeki konumunda toplum merkezi hizmetlerinden sonra belirgin bir değişim tespit edilmemiştir.

Anahtar Sözcükler: toplum merkezi, kente uyum, bireyleşme, kamusal alana katılma

ABSTRACT

DALYANOĞLU DİLEK, The Influence of Community Center Services to Women's in Adaptation Process to Urban Life, Master's Thesis, Ankara, 2007.

The aim of the research is to understand whether there is a correlation between the participation in the projects and activities conducted by Community Centers and the changes in the lives of the women within the context of urbanization. The changes that are desired to be observed in women's status are examined within the context of the increase in the individualization level (within the borders of categories of inclusion in public space and enforcement in family status) and development in at psycho-social level.

The sample of the research consists of women who benefited from the services at least 6 months and at most two years in the in 75. Yıl Gazi Mahallesi, "Mustafa Kemal Mahallesi (Ümraniye) and Yakacık Community Center, İstanbul; ATİAD and Municipality of Gölcük Community Center, Kocaeli.

The size of the sample is determined by using proportionate sampling of element method. In the interviews that are conducted with 137 women, they are asked to evaluate the change in their lives after they began to go the community centers. The collected data shows that community center services have a positive effect on women at the psycho-social level due to these services make them more productive and provide an opportunity to take place in a new social milieu outside the house. After attending regularly to the community centers some of the women's interaction with the bureaucratic, social and cultural organizations of the urban space has been increased more than before. It is not possible to say that the community center services resulted in specific changes in their status within the family.

Key Words: community center, urbanization, individualization, taking place in the public place

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ	ix

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ	1
1.1. Kent Toplumu	1
1.2. Kamusal Alana Katılma Biçimi Olarak Kentlilik	3
1.3. Kentsel Mekanda Kadının Kamusal Alana Dahil Olması Süreci	5
1.4. Kamusal Alanda Varolma Sürecinde Kadının Bireyleşmesi Sorunu	5
1.5. Kentlerde Toplum Merkezi ve İşlevleri	8
1.5.1. Toplum Merkezlerinin Doğuşu ve Gelişimi	8
1.5.2. Toplum Merkezlerinin Temel Özellikleri	10
1.5.3. Türkiye’de Toplum Merkezlerinin İşlevleri.....	12
1.5.4. Toplum Merkezlerinin Dayandığı Yasal Çerçeve	13
1.5.5. Toplum Merkezlerde Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Yaklaşımı.....	15
1.5.6. Toplum Merkezlerinin Kadın Yönelik Çalışmalar	16
1.5.7. Araştırmanın Yürütüldüğü Toplum Merkezleri.....	19
2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	22
3. ARAŞTIRMANIN AMACI	23
4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	25
5. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI	25
6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	25
7. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TANIMLAR	26

BÖLÜM II

YÖNTEM.....	28
1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	28
2. EVREN VE ÖRNEKLEM	29
3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	31
4. VERİLERİN İŞLENMESİ VE ÇÖZÜMLENMESİ	34
5. SÜRE VE OLANAKLAR	34

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM	35
1. TOPLUM MERKEZİNDEN HİZMET ALAN KADINLARIN ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR	35
1.1. Sosyo-Demografik Özellikler	35
1.2. Kentte Yaşama ile İlgili Bulgular	42
2. KADINLARIN TOPLUM MERKEZLERİNDEN ALDIKLARI HİZMETLERE İLİŞKİN BULGULAR	46
3. KADINLARIN HAYATINDA TOPLUM MERKEZİNE GELMEYE BAŞLADIKTAN SONRA MEYDANA GELEN DEĞİŞİME İLİŞKİN BULGULAR	51
3.1. Evin Dışına Çıkma: Kamusal Yaşama Katılma.....	51
3.2. Kadının Aile İçi Konumundaki Değişim: Kadının Karar Gücü	57
3.2.1. Ekonomik Yaşama Katılma ile İlgili Karar Gücü.....	58
3.2.2. Siyasi Yaşama Katılma ile İlgili Karar Gücü.....	61
3.2.3. Ailesini İlgilendiren Konularla İlgili Karar Gücü.....	63
3.2.4. Kendisini İlgilendiren Konularda Karar Gücü.....	68
3.3. Toplum Merkezi Hizmetlerinden Sonra Kadındaki Bireysel Değişim	75

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER	81
1. SONUÇLAR	81
2. ÖNERİLER	87
KAYNAKÇA	90
EKLER.....	99

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AÇEP	Anne Çocuk Eğitim Programı
ASO	Akşam Sanat Okulu
ATİAD	Avrupa Türk İşadamları Derneği
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
KİHEP	Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
TM	Toplum Merkezi
UNICEF	The United Nations Children's Fund /Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Araştırmanın Gerçekleştirileceği Toplum Merkezlerindeki Yararlanan Kadın Müracaatçı Sayıları	30
Çizelge 2. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kadınların Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	31
Çizelge 3. Kadının Yaş Dağılımı	35
Çizelge 4. Kadının Bölgelere Göre Doğum Yeri	36
Çizelge 5. Kadının Eğitim Durumu	36
Çizelge 6. Kadınların Aile Tipi	37
Çizelge 7. Kadının Medeni Durumu	37
Çizelge 8. Kadının Evlenme Yaşı	38
Çizelge 9. Kadınların Sahip Olduğu Çocuk Sayısı	38
Çizelge 10. Kadının Çocuklarının Yaş, Eğitim Durumu	39
Çizelge 11. Kadının Ailesinde Hane Gelirini Sağlayan Erkeklerin Eğitim Durumu Mesleği, Sosyal Güvencesi	40
Çizelge 12. Kadının İş-Çalışma Durumu	40
Çizelge 13. Kadının Sosyal Güvencesi	41
Çizelge 14. Kadının Oturduğu Evin Mülkiyet Durumu	41
Çizelge 15. Kadının Oturduğu Evin Konut Tipi	41
Çizelge 16. Kadının Kentte Göç Etme Durumu	43
Çizelge 17. Kadının Kente Gelme Nedeni	43
Çizelge 18. Kadının Kentte Yaşama Yılıının Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı.....	43
Çizelge 19. Kadının Kendini Kentli Olarak Görüp Görmediği	44
Çizelge 20. Kadının Kentte Yaşamaktan Memnuniyet Düzeyi	44
Çizelge 21. Kadının Kentli Olmak İle İlgili Görüşleri	45
Çizelge 22. Kadının Kentli Olmak İçin Ne Gerektiğine İlişkin Diğer Görüşleri.....	45
Çizelge 23. Kadının Toplum Merkezinden Nasıl Haberdar Olduğu.....	46
Çizelge 24. Kadının Toplum Merkezine Gelme Sıklığı.....	47
Çizelge 25. Kadının Toplum Merkezine Gelme Nedeni.....	47
Çizelge 26. Kadının Katıldığı Eğitim ve Kursların Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	48
Çizelge 27. Kadının Katıldığı Seminerlerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	49

Çizelge 28. Kadının Katıldığı Sosyal Etkinliklerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	50
Çizelge 29. Kadınların Beraberce Gerçekleştirdiği Diğer Etkinliklerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	50
Çizelge 30. Kadının Toplum Merkezine Geldikten Sonra Yerini Öğrendiği Kamusal Mekanlar	52
Çizelge 31. Kadının Kullandığı/Gittiği Kamusal Mekanlar	52
Çizelge 32. Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Kamusal Yaşama Katılma ile İlgili Kadının Hayatında Meydana Gelen Değişim	53
Çizelge 33. Kadınların Kamu Kurumlarına Yönelik Taleplerinin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	55
Çizelge 34. Kadının Toplum Merkezine Gelmeden Önce Üyesi Olduğu Örgütlerin Merkezlerine Göre Dağılımı	56
Çizelge 35. Kadının Toplum Merkezine Geldikten Sonra Üyesi Olduğu Örgütlerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	56
Çizelge 36. Kadının Çalışmasına Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	58
Çizelge 37. Kadının Kendi İşini Kurmasına Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	59
Çizelge 38. Kadının Kazandığı Parayı Harcamasına Kimin Karar Verdiği Konusunda	60
Çizelge 39. Okul-Aile Birliğe veya Yardım Derneği vs. ye Üye Olmaya Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	61
Çizelge 40. Kadının Sendika veya Siyasal Partiye Üye Olmaya Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	62
Çizelge 41. Kadının Vereceği Oya Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	63
Çizelge 42. Çocukların Eğitimi Konularında Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	64
Çizelge 43. Ailenin Oturacağı Yere Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	65
Çizelge 44. Ailece Yapılacak Tatil ve Eğlence Faaliyetlerine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	66

Çizelge 45. Ev İçin Yapılacak Pahalı Alışverişlere Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	67
Çizelge 46. Kadının Giyimine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	69
Çizelge 47. Kadının Kiminle Arkadaşlık Edeceğine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	70
Çizelge 48. Kadının Dini İbadetlerine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	71
Çizelge 49. Kadının Doğum Kontrolü Konusunda Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	72
Çizelge 50. Kadının Şehir İçinde Bir Yere Gitmesine Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	73
Çizelge 51. Kadının Şehir Dışında Bir Yere Gitmesine Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması	74
Çizelge 52. Kadının Sosyal Çevresinde Meydana Gelen Değişimin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı	75
Çizelge 53. Kadının Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Hayatında Bir Değişim Olup Olmadığını Değerlendirme Durumu.....	77
Çizelge 54. Kadının Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Hayatında Meydana Gelen Değişimi Değerlendirişi.....	78
Çizelge 55. Kadının Geleceğe Yönelik İsteği	79

BÖLÜM I

1. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. Kent Toplumu

Kent toplumu heterojen bir yapıya sahiptir; farklı adet, gelenek, etnik ve dini kökenden, değişik sosyo-ekonomik ve değişik eğitim düzeylerinden insanları barındırır. Kentte türdeşlikten çok çoğulculuk hakimdir (Ayata 1994). Kentler ırk, etnik köken, sosyal yapı ve fonksiyon bakımından birbirinden ayrılmış bireylere ve gruplara mekan olması nedeniyle her zaman birinden diğerine geçişin çok hızlı olduğu toplumsal dünyanın çeşitliliğini yansıtır (Yörükhan 2006: 55).

Wirth (2002:94)'e göre bu çeşitlilik kentliler için bir avantajdır çünkü kentler farklı yapıdaki insanların ve yaşam biçimlerinin bir araya gelmesiyle akılcılığın yerleşmesi için gereken ön koşullar olan ve yaşamın laikleşmesine olanak tanıyan, görelî bir bakış açısının doğmasına ve farklılıklara hoşgörü gösterme eğiliminin yerleşmesine uygun bir ortam hazırlar.

Kentlerde insanlar arası etkileşim farklıdır; günlük hayatta pek çok insanla temas edilmesinden dolayı çoğu zaman karşılıklı ilişkiler samimi ve sürekli olamamaktadır. İlişkiler yüz yüze olsa da kişisel çıkarlara dayalı, yapay geçici ve parçalıdır. Kentliler birbirleriyle oldukça parçalanmış roller düzeyinde etkileşim içerisindedir (Yörükhan 2006: 56). Mekansal anlamda birbirine yakın olan insanlar kentte sosyal bir mesafe içerisinde yaşamaktadırlar. Kent toplumunda insan ilişkilerinde birincil düzeydeki ilişkilerin zayıflaması, ikincil düzeydeki ilişkilerin çoğalması süreci yaşanmaktadır (Gökçe ve diğerleri 1993).

Kentliler yaşamsal gereksinimlerinin karşılanması için, geleneksel köy toplumuna kıyasla, daha çok sayıda insana gereksinim duyarlar ve böylece daha çok sayıda örgütlenmiş grubun içerisinde yer alırlar (Wirth 2002: 90).

Parsons, söz konusu örgütlenmenin genel toplumsal sistem açısından uzmanlaşmış ve farklılaşmış işlevleri gerçekleştiren alt sistemleri oluşturduğunu belirtir. Eğitim, sağlık, sosyal hizmet, eğlence, finans gibi faaliyetler kentlerde birbirinden ayrılarak uzmanlaşmış ve farklılaşmış işlevlere sahip örgütler şeklinde yerine getirilmeye başlanmıştır (Parsons 1955'ten aktaran Gökçe ve diğerleri 1993: 19).

Kentte toplum hayatının her düzeyinde akılcılık ve rasyonellik ön plana çıkmaktadır. Sosyal kontrol mekanizmaları geleneksel toplumda var olan enformallikten çıkartılarak formal bir boyuta taşınmıştır. Kent toplumunda aile ve komşuluk ilişkileri gibi birinci dereceden gruplarla ilişkiler devam ediyor olsa da bu grupların bireyler üzerindeki sosyal kontrol işlevi azdır. Kentin kaotik ve hür atmosferi içerisinde bireyler isterlerse bu kontrolden kolayca sıyrılabilirler. Kentte formal kontrole ihtiyaç duyulması buradan ileri gelmektedir. Kentte yaşayan her birey bulunduğu sınıfsal tabaka ne olursa olsun - formal bir kontrol mekanizması olan- kanunlara uymak zorundadır (Yörükhan 2006:53).

Simmel (1957) kent kültürünün dinamik bir yapı olduğunu vurgulamaktadır. Teknolojik gelişmeler ve buna bağlı olarak gelişen iletişim, ulaşım, vs. olanakları toplumdaki sosyo-kültürel değişimin temposunu da hızlandırmıştır. Bunun yanı sıra kent, sosyolojik ve psikolojik anlamda da dinamik bir yapı sergilemektedir. Çünkü kentsel mekan dikey hareketlilik olarak bilinen sosyal sınıflar ve tabakalar arası hareketliliğinin en yoğun olarak yaşandığı yerlerden biridir. Kentlerde sosyal tabakaların oluşumunda kazanılmış niteliklerle girilebilen ve bireyler arası rekabet ve yarışa dayanan bir düzen söz konusudur. Bireylerin sivrılme arzuları, birbirlerini istismar etme olasılıkları, insanların birbirine kuşkuyla yaklaşmasına neden olmaktadır.

Kent insanı kendini dış dünyada meydana gelen hızlı değişim, çatışma ve tehlikelerden korumak için bir tarz geliştirir; duygusallıktan çok mantıki ve pragmatik bir düşünüş tarzını benimser. Kent insanının kentte özgü karmaşık ve çok yönlü ilişkilere uyum sağlayabilmek için dakik, planlı olması gerekmektedir. Bireyler karmaşık kent yaşamı içerisinde varolmak istiyorlarsa gereken becerikliliğe ve girişkenliğe sahip olmak

durumundadırlar (Simmel 1957). Maslow (1971) tarafından literatüre kazandırılan statü edinme, kendini gerçekleştirme, başarıya gibi insan ihtiyaçları kentsel toplumunun bireyleri açısından birincil ihtiyaçlar haline dönüşmüştür.

1.2. Kamusal Alana Katılma Biçimi Olarak Kentlilik

Kentler söz konusu olduğunda kamusal alan ve kamusal mekan kavramlarının odağında kentsel yaşam ve kentsel yaşamı oluşturan mekanlar yer almaktadır. Kentsel yaşam çeşitli kamusal alanların yaşandığı, kamunun bütün üyelerinin politik eylemlerin ve sosyal etkileşimlerinin yer aldığı toplumsal süreçlerden oluşur (Özbek 2004). Kamusal alan, çok eski yıllardan beri kamunun bütün üyelerinin politik eylemlerinin ve sosyal etkileşimlerinin meydana geldiği bir yeri işaret etmektedir (Drummond 2000: 2377). Özbek (2004) kamusal alanı kamu erkinin (otoritesinin) alanı ve politik kamusal alan olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Politik kamusal alan demokratik katılım ve eleştirel söylemin oluştuğu alanı ifade etmektedir.

Bilgin (1996: 50) kentli olmayı, kentsel yurttaşlık kavramıyla eşdeğer tutmaktadır. Kentsel yurttaşlık, insanların kent ölçeğinde bir kamusal alan oluşturmalarını ve bu alana sürekli katılmalarını gerektirir. Katılım, bireylerin kendileriyle ilgili, onları etkileyen fiziksel çevreler, programlar ve kurumlar düzeyinde üretilen kararlarda yer almaları ya da belirli bir çevrenin tasarlanması ve planlanmasında, bir program ve sonucun oluşturulmasında kendileriyle işbirliğine gidilebilmesi anlamına gelmektedir (Wandersman 1984'ten aktaran Bilgin 1996: 51).

Kentsel yurttaşlık ve çoğulculuk kentin bütün kesimlerinin kentin sorunlarını sahiplenme ve çözüm yolları arama konusunda harekete geçmesi demektir. Kişiler, kendi kişisel çıkarlarıyla kamunun çıkarlarını bağdaştırmayı, diğer insanlarla işbirliğine girmeyi, konsensüsün gerekliliğini öğrenirlerse o topluma aidiyet duygusu geliştirmeyi ve sosyal kurumlarıyla bütünleşmeyi başarabilirler (Bilgin 1996: 54). Kentlilik sadece kentte maddi anlamda tutunma becerisi göstermekten ibaret değildir, aynı zamanda kentin sosyal ve siyasal yaşamına büyük ölçüde katılım göstermek başka bir deyişle

kamusal alanda ciddi biçimde boy göstermek anlamına da gelmelidir. Kentsel yaşama katılım kent içinde varolan bütün unsurlarla etkileşim içerisinde olmaktır (Bilgin 1996: 57).

Günümüz Avrupa toplumlarında kentlerde yaşayan bireyler açısından kendi ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel sistemini belirlemek için iradesini serbestçe ifade edebildiği ve yaşamın tüm yönlerine tam katıldığı demokratik bir toplumsal düzen, bir haktır* (Öndül 1998). Koçyıldırım'a göre (2001) kentin kent sakinlerinin istek ve beklentileri doğrultusunda biçimlenmesi, toplumun demokratikleşmesine yardımcı olur. Halk katılımı sayesinde bireylerin topluma karşı sorumluluk ve bizlik duyguları güçlenirken aynı zamanda ortak ilgi ve amaçlar doğrultusunda örgütlenme ve yönetme becerileri de gelişir.

Kentte yaşayan bireyler, sürekli istihdam, mesleki uzmanlaşma, artan gelir düzeyi (statü atlama), hükümeti etkileme gibi fırsatlara sahipse kentle özdeşleşme ve kenti sahiplenme noktasında sorun yaşamamaktadırlar (Karpat 2003). Söz konusu fırsatların varlığı kenti sahiplenme noktasında sadece kent göçmenleri için değil kentte yaşamakta olan tüm insanlar için kilit unsurlar durumundadır.

Wirth'e göre (2002: 78) kent sadece, insanlara yeni iş ve yerleşim olanakları sunan bir yer olarak değerlendirilmemelidir; kent aynı zamanda ekonomik, siyasal ve kültürel yaşamın öncüsü ve denetleyicisi konumundadır. Eğer birey, kentin toplumsal ve siyasal yaşamına tam olarak katılırsa kişisel özelliklerini o toplumun gereklerine göre arka plana atar. Kentleşme sürecinde yeni kentli ve yurttaş kimliği, yerel, köy, cemaat vs. bağlılıklarının yerini alacaktır.

---

* Avrupa Konseyi tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen Avrupa Kentsel Şartı kentli haklarını bu bağlamda tanımlamaktadır (Öndül 1998).

1.3. Kentsel Mekanda Kadının Kamusal Alana Dahil Olması Süreci

Devlet güvencesinin hemen hemen hiç olmadığı, ekonomik ve siyasal istikrarsızlık ve işsizliğin dönemselsel değil sürekli hale geldiği bir toplumda yaşayan insanların hayatta kalma stratejilerinde aile ve diğer birincil grupların kilit bir yeri vardır. Bu nedenle bu grupları kamusal alanın-yani ekonomi ve siyasetin dışına atmak mümkün olmaz. Kadınlar böyle bir kamusal alanın odağında yer alırlar (Bora 1997: 91) Büyük kentlerde zorlaşan yaşam koşullarının etkisiyle çeşitli geçim stratejileri üretmek zorunda kalan düşük ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde kadın aile gelirini dengede tutmak amacıyla gelir getirici faaliyetlere yönelmektedir. Gelir getirici faaliyetlerde bulunan veya ücretli işlerde çalışarak aile bütçesine katkı sağlayan kadınlar, esas olarak ailenin barınma, beslenme, eğitim ve sağlık alanındaki gereksinimlerini ucuza getirmeye çabalarlar. Öte yandan çekirdek aile olarak tanımlanan kent ailesinde çocuğa verilen (psikolojik) değer artması (Kağıtçıbaşı 1979) ile bağlantılı olarak çocukların yetiştirilmesi ve eğitimi konusunda bilinç kazanmak ve bu süreçte bizzat belirleyici olmak kadınların başlıca sorumlulukları ve hedefleri haline almıştır. (Bolak 1993; Kandiyoti 1984; Kıray 1984). Dolayısıyla gerek değişen ve zorlaşan yaşam koşulları nedeniyle gerekse değişen aile kültürünün bir sonucu olarak kadının üstlendiği yeni sorumluluklar, içinde yer aldığı kamusal alan genişlemiştir.

1.4. Kamusal Alanda Varolma Sürecinde Kadının Bireyleşmesi Sorunu

Türkiye’de kadınlar, eğitim, sağlık, istihdam olanakları, siyasal yaşama katılma gibi en temel insan haklarından yeterince yararlanamamaktadırlar (Berktaş 2004). Kişiler toplumsal yaşamın tüm alanlarına katılarak, toplumda etkin rol ve işlevler üstlenerek birey olma statüsüne ulaşırlar. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’de toplumsal yaşama sınırlı düzeyde katıldığı gözlemlenen kadının toplumda etkin bir birey olduğu söylenemez. Kadınların kent toplumlarına özgü bağımsız, yaratıcı ve rekabetçi bireyler olabilmeleri için önlerinde sosyolojik açıdan pek çok engel bulunmaktadır.

Kadının eğitimi düşük düzeydedir. Eğitim düzeyinin düşüklüğü, kentlerde meslek edinme ve iş bulma olanaklarını oldukça sınırlamaktadır. Kamusal alanda yer almak için gereken koşulları sağlayamayan kadınlar, kentin sunduğu imkanlardan yararlanmakta zorlanırlar (Kaya 2003).

Kadınların kentsel yaşama katılmasını kısıtlayan unsurlardan en önemlisi toplumsal baskı ve denetimdir. Kadının ailesinin, yakın çevresinin ve içinde yaşadığı toplumun geleneksel-cemaat kültürüne olan bağlılığı ve sahip olduğu ataerkil zihniyet yapısı kadınların mekansal hareketliliğinin sınırlanmasına yol açarken aynı zamanda onların yeni ilişki ve deneyimleri paylaşmasını olanaksızlaştırır. Kent içi sosyalleşme sürecinde bireylerin karşılıklı eylemleri, etkinliklerinin yoğunluğu kamusal deneyim düzeyini belirlemektedir. Kadının kamusal deneyimi düşük düzeydedir (Kaya 2003).

Kadınların özel ve kamusal alana ilişkin konularda kendi yaşamını istediği gibi yönetememesi, hayatıyla ilgili konularda kendi başına karar vermemesi ve hayatını etkileyecek her konuda erkeğe bağımlı olması durumu söz konusudur. Türkiye’de kadınlar yaşamın birçok alanında özerk hareket edememektedir. Bu konudaki araştırmaların (Kağıtçıbaşı 1979, 1981, 1982, 1983; Kağıtçıbaşı ve Kansu 1976; Kandiyoti 1977,1979,1982,1984; Kardam 1987, 2003; İlkaracan, 1998a; 1998b; Onat 1993; Özbay 1990; Timur 1979) ortak bulgusu kadının aile içerisinde ve dolayısıyla toplumdaki düşük statüsüdür. İlkaracan’ın araştırması (1998a) eğitilmiş ve ekonomik özgürlüğe sahip kadınların bile özel yaşamlarında ve kamusal alanla ilgili kararlarında bir başkasının (eşinin, ailesinin) onayına tabii olduğu ve tek başlarına hareket edemediğini göstermiştir. İlkaracan (1998a)’a göre bu durum kadının özel ve kamusal alanda tam bir birey ve yurttaş olmasını engellemektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri kadının kamusal yaşama katılmasını kısıtlayan unsurlardan bir diğeridir. Gerek toplum tarafından, gerekse kadının bizzat kendisi tarafından anne ve eş olma durumu ve bunun getirdiği rol ve sorumluluklar çoğunlukla kadının yegane varlık nedeni olarak algılanmaktadır. Türkiye’deki geleneksel toplumsal cinsiyet normları bireyselliği değil bir gruba veya aileye aidiyeti ön plana çıkartmakta ve kadının kendi ilgi alanlarını ve kişisel önceliklerinden feragat etmesine yol açmaktadır.

Kadınlar kimliklerini birey olarak değil, ancak eş ve anne olarak aile içi rollerle tanımlandığı için, kendi ilgi alanları, çıkarları ve faaliyetlerini önceliklerinin en sonuna koymaktadırlar (Kardam 2004: 21).

Kadını geleneksel rollere mahkum eden zihniyet yapısı İlal (1996)'e göre kadının psiko-sosyal kimlik oluşumunu önemli ölçüde etkilemektedir. Kadınların çıkarı, ailesinin çıkarıyla birebir ilişkili olmak zorundadır. Kadınlar ancak aile örüntüsü içinde varolarak bir hareket alanı ve güç elde edebilir veya içinde buldukları kamusal alanı genişletebilirler (Bora 1997: 91).

Günümüzde özellikle eğitim aracılığıyla cinsiyet eşitliğini hedefleyen politikaların varlığına rağmen gündelik yaşam içerisinde yeniden üretilen ataerkil değerlerin ve toplumsal cinsiyetin, kadınların güçlenmesini engellediği bilinmektedir. Toplumun geneli tarafından benimsenen cinsiyet normlarının belirlediği değer ve tutumların değişim göstermemesi durumunda kadınlar bilindik rol kalıplarının dışına çıkamamaktadırlar. Kadının edilgenlikten kurtulması için, toplumun kendisine biçtiği rollerin dışına çıkabilme cesaretini göstermesi, ataerkil değerlere ve toplumsal cinsiyete ilişkin yapıların farkına vararak bu yapılarla mücadele edebilmeyi öğrenmesi gerekmektedir. Bu noktada çeşitli kadın örgütlerinin kadının, toplumda birey ve yurttaş olabilmesi için, hakları çerçevesinde bilinçlenmesi ve eyleme geçmesi adına yürüttüğü çeşitli eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri işlevsel olmaktadır (Kardam 2004). Feminist kadın hareketinin dünyanın her yerinde kadının bireyleşmesine önemli katkıları olmuştur. Göle (1991: 63)'ye göre kadın hareketi, kadınları birer özne olarak ifade etmeye itmek ve kültürel modeli değiştirmekle, bir yandan özel ve kamusal alanlar bağlamında belli bir hiyerarşiye tabi olan toplumsal yapıyı diğer yandan da, cinsiyetler arası ilişkileri ve kadın-erkek kimliklerini etkileyerek temel dönüşümlere yol açmaktadır.

Devlet ise toplumda kadının statüsünün yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) Genel Müdürlüğü gibi kurumları vasıtasıyla kadın sorunlarına çözüm getirecek çalışmalara imza atmaktadır. SHÇEK, özellikle kentlerde

yaşayan kadınların sosyal ve kültürel izolasyonun bertaraf edilmesine yönelik olarak toplum merkezi gibi kurumlarıyla kadın odaklı hizmetler sürdürmektedir. Toplum merkezlerinde halk eğitim merkezlerinin yaygın eğitim programları ile kadın örgütlerinin çeşitli bilinçlendirme, güçlendirme programları bir arada uygulama alanı bulmaktadır.

1.5. Kentlerde Toplum Merkezi ve İşlevleri

1.5.1. Toplum Merkezlerinin Doğuşu ve Gelişimi

Batı dünyasında toplum merkezleri hareketi, sosyal hizmet mesleğinin oluşma süreciyle paralellik göstermiştir. Hareketin çekirdeği sosyal hizmet mesleği ve çalışmalarıyla özdeş olmuştur. Hatta mesleğin toplum örgütlenmesi yöntemi, toplum merkezleri hareketi temelinde gelişmiştir (Koşar 2001: 40).

Özellikle başlangıçta, komşuluk merkezleri, yerleşim merkezleri gibi çeşitli adlarla da anılan bu merkezlerin kurulması 19. y. y. ortalarına denk gelmektedir.

Toplum merkezi hareketi İngiltere’de başlamıştır. İlk yerleşim evi olan Toynbee Hall 1884 yılında Samuel Barnett tarafından, kentleşme ve sanayileşmenin arka plana ittiği insani ve dinsel değerleri gündeme getirme girişiminin bir parçasıdır olarak açılmıştır. Bu harekette çoğunlukla hümanist ve zengin üniversite öğrencileri yer almıştır. Bunlar İngiltere’nin kenar yoksul mahallerine yerleşerek ve beraberinde eğlence olanaklarını, kültürel ve sosyal reformları buralara taşımışlardır. Yoksul kişilerin komşuları olup, kendi avantajlarını onlarla paylaşıp, aynı zamanda yoksulluğun dezavantajlarını da yaşamışlardır (Çamur 2002: 47) .

Samuel Barnett bir kilise papazıdır ve ona göre üniversite öğrencilerinin büyük bir kesimi dünyanın gerçeklerinden kopuk yaşamaları yerine yararlı bir şeyler yapmaları gerekmektedir. Toynbee Hall yerleşim evi, zengin ve yoksul üniversiteliler ve işçiler arasındaki uçurumun kapanmasında bir köprü olarak görülmüş ve her iki grup

birbirlerinden bazı şeyler öğrenebilmiştir. Zamanla yerleşim evi bir eğitim ve reform merkezi haline gelir. Ve 1910 yılında İngiltere’de 46 yerleşim evi kurulur. Bu hareket daha sonra Avrupa ve Amerika kıtalarına da taşınmıştır (Çamur 2002: 47).

ABD’de ilk yerleşim evi New York’ta 1886’da kurulmuştur. Daha sonra Jane Adams ve Ellen Gates Star tarafından Chicago’da yoksul işçi ve ailelerin toplanacağı bir mekan sağlanması gereği duyularak 1889’da Hull House kurulmuştur. Burası daha sonra, bütün dünyaca tanınmış bir merkez ve bu hareketin sembolü olmuştur (Koşar 2001: 36).

ABD’deki yerleşim evi daha çok sosyal araştırma ve reform konusu ile ilgilenmiştir. İngiltere’deki ve ABD’deki her iki hareket arasındaki en önemli fark, ABD’de neredeyse her yerleşim evinde bir etnik nüfus grubunun yer alıyor olmasıdır. Bunun nedeni ise bu kıtanın yoğun bir şekilde göç almasıdır. Bu merkezlerin ABD’deki amaçları kendi özgün toplumsal gerçeklerinin etkisi altında oluşmuştur. Merkezlerin yaygınlaştığı kentler, göçmenlerin yoğun olduğu kentlerdir (Karataş 1997: 27).

Hareketin ilk yıllarında ortak ilgi ve sorunlar çerçevesinde örgütlenen halk siyasal baskı gücü oluşturarak çeşitli kazanımlar elde etmiştir. Toplum organizasyonu ve toplum kalkınması modelleri bu hareketin içinde yeşermiştir. Bununla bağlantılı olarak, yerleşim evlerinin felsefesi büyük sanayi kentinin kalabalık bölümünde komşuluk ruhunu geliştirilmiştir. Kent yaşamının kişisizleştirici ve bireyi yaşadığı yere yabancılaştıran atmosferiyle yeniden bir cemaat olma anlayışıyla başa çıkılabilir. Bu tür bölgelerde yerleşim evi ve komşuluk merkezleri gibi oluşumlar daha çok gelişmiştir. Fakat Barnett’in orijinal düşüncesinin birçok ögesi aynı şekilde kalmıştır. ABD’deki yerleşim evlerinin en belirgin özelliği, üniversiteli ve çalışan sınıflar arasında iletişimi geliştirmesi ve kentteki yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlaması olmuştur.

Bu düşüncenin hızla yayılmasına bağlı olarak yerleşim evlerinde çalışan kişiler konferanslar düzenlemiş, kitaplar, dergiler ve raporlar yayınlamıştır. Burada 1911’de Yerleşim Evleri Federasyonu’nu kurarlar. 1890-1914 yılları arasında birçok genç kadın ve erkekler bir yada iki yıl sosyal yerleşim evlerinde yaşarlar. Bu gençler, yoksulluğun

ortadan kalkabileceği idealine sahiptir. Bir kısmının amacı ise araştırma yapmak yada kent sorunları hakkında yazılar yazmaktır. Ancak bunların büyük bir bölümü sosyal hizmet eğitimi görmüş kişiler değildir. Bir çoğu hukukçu, gazeteci veya öğretmendir. Bu evlerde barınmış ve buradaki aktiviteleri yönetmek için zaman harcamışlardır. Yerleşim evleri oldukça heyecan verici ve entelektüel açıdan uyarıcı yerler olmaya başlamıştır (Çamur 2002: 48).

Şimdilerde toplum merkezi olarak adlandırılan bu yerlerin tarihsel gelişimi içinde esas kuruluş amacı, aydınların fakir bölge halkı ile temas etmesidir. Buralarda aydınlar bölge halkının sorunlarını yakından gözlemlene fırsatı bulurken halk ise bu aydınlardan edindikleri bilgi ile hayat standartlarını yükseltmeye başlamıştır. Bu süreçte ortaya çıkan amaç ve faaliyetler itibariyle yerleşim merkezi hareketi, bizim tarihimizdeki köy enstitüleri ve halk evleri deneyimiyle benzerlikler taşımaktadır.

Toplum merkezi hareketiyle beraber ortak ilgi ve sorunlar çerçevesinde zamanla örgütlenen halk grupları, siyasal baskı gücü oluşturarak çeşitli kazanımlar elde etmiştir. Bugün ABD’de kabul gören pek çok sosyal program, ilk olarak toplum merkezlerinde toplumsal eylemlerle başlamıştır (Karataş 1997: 29)

1.5.2. Toplum Merkezlerinin Temel Özellikleri

Toplum merkezlerinde tek bir kalıp program söz konusu değildir. Farklı ve değişen koşullar çerçevesinde kuruldukları için her merkezin sunduğu hizmetler farklıdır ve faaliyetler hizmet alanların ihtiyaç, istek ve becerisi ile bağlantılıdır. Programlar toplum merkezlerinin bulunduğu mahallenin incelenmesi sonucu planlanır. Ancak her merkez şu temel özellikleri paylaşır (Koşar 2001: 38):

- Belli bir coğrafi yöre, mahalle veya kasabayı temel alır. Bu yeri anlamayı, potansiyelini geliştirmeyi, insanların ihtiyaç duydukları hizmetleri elde etmelerine yardımcı olmayı ve mahallenin geniş toplumla bağ kurmasını amaçlar.

- Aileyle ve üyeleriyle ilgilidir. Kişinin evinde, mahallesinde, daha geniş toplumda ve ulusu içinde doyumlu bir yaşam sürebilmesi için potansiyelini geliştirme fırsatı yaratmayı amaçlar. Bu yönde çalışırken insanların kendi yönünü bulma ve gelişme kapasitesi olduğu inancını destekler.
- Bütün ırk, din, milliyet, ekonomik düzey, değişik geçmişe bakmaksızın kişiler arası ve gruplar arası ilişkileri geliştirmeyi bilinçli olarak hedefler; kişiler arası ve gruplar arası deneyimler için fırsat, ortam yaratır.
- Belirli ihtiyaçları karşılamak için yöntem ve program denemeleri yapar, esnek davranır. Çoğu kez faaliyetin değer ve önemini araştırma ve uygulama sonuçlarıyla ispat ettikten sonra bu faaliyeti ilgili ve ihtisaslaşmış yetkili örgütlere, yerel ve kamu yönetimlerine devrederek başka el atılmamış konulara yönelir. Orijinal olarak merkezler tarafından başlatılan ve yürütülen pek çok hizmet, ihtiyaç ispatlandıktan sonra kamu kuruluşları tarafından devralınmıştır.
- Toplumdaki sosyal ve finansal kaynakları sınırlı olan kişileri olumsuz yönde etkileyen veya etkileyebilecek değişmelerin erken sinyallerini, ipuçlarını yakalar. Bu ipuçları ve sinyallere duyarlı olarak olumsuzlukları ve koşulları iyileştirme yönünde harekete geçebilme imkanı, ortamı sağlar.

Mahalle, vatandaşlık kültürünün oluşması için bir araçtır. Toplum merkezi bu ortamı kullanarak mahallenin kendi sorunlarına sahip çıkması ve baskı grupları oluşturması bağlamında demokrasi kültürünün de oluşmasına hizmet eder (Koşar 2001: 38).

1.5.3. Türkiye’de Toplum Merkezlerinin İşlevleri

Toplum merkezleri belirli bir yörede yaşayan insanların, toplumda mevcut ortalama yaşayış ve algılayış düzeyine ulaşmasını sağlamak için, kendi katkı ve katılımları ve kamusal, gönüllü ve özel kurumların desteği ile plan-program oluşturan ve hizmet üretimi yapan sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Çengelci 1993: 84-86).

Bir toplum merkezinde düzenlenen faaliyetler yoluyla o toplumun karşı karşıya bulunduğu sorunlara yönelik destekleyici, önleyici, tedavi edici ve geliştirici işlevler yerine getirilir. Toplum merkezlerindeki çalışmalar sayesinde kişilerin, grupların ve toplumların mevcut sorunlarının çözümünde roller üstlenerek deneyimler kazanacakları ve kendilerine olan güvenlerini arttırarak sorun çözme yeteneklerini geliştirebilecekleri düşünülmektedir (Koçyıldırım 1992: 49).

Toplum merkezlerinde destekleyici, önleyici, tedavi edici ve geliştirici işlevler yerine getirilirken sosyal hizmet yöntemleri- sosyal kişisel çalışma, sosyal grup çalışması, toplumla çalışma, yönetim ve araştırma- birbirini tamamlar tarzda bilinçli ve sistemli bir biçimde kullanılır. Mevcut yöntemler içerisinde toplum merkezlerinin karakteristiğini en çok öne çıkaran yöntem toplumla çalışma yöntemidir. Toplumla çalışma, sosyal refahı arttırmak için toplumda değişiklik yapmayı hedef alan ve bu değişikliğin toplumun demokratik katılımı ile gerçekleşeceğine inanan bir sosyal hizmet yöntemidir. Toplumla çalışma yönteminin içerdiği teknikler toplum örgütlenmesi, toplum kalkınması, toplumsal eylemdir (Koçyıldırım 1992:60).

Toplum merkezlerinin hedef kitlesi, kentlerin kaynaklara ulaşmada güçlük çeken ve dezavantajlı konumda bulunan tüm toplum kesimleridir.

Toplum merkezlerinde, birey, grup, aile ve toplumun sorunlarla baş edebilmeleri ve bireylerin katılımcı, üretken, kendine yeterli hale gelmeleri amacıyla, koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici hizmetler, halkın istek ve gereksinimleri doğrultusunda planlanmaktadır. Toplum merkezlerinde hizmetlerin belirlenmesinden uygulanmasına ve sonuçlanmasına kadar her aşamasında bölge halkının katkı ve katılımları sağlanır. Toplum merkezlerinde verilen hizmetler aracılığıyla, yöre halkının bilgi ve bilinç düzeyi arttırılarak, çeşitli konularla rehberlik yapılması, sosyal kültürel açıdan çok boyutlu ilgi alanlarının geliştirilerek halk katılımının sağlanması gerçekleştirilmektedir. Toplum merkezleri bulunduğu bölge halkının ihtiyaçlarının karşılanmasında ve sorunlarının çözümünde kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ile işbirliği ve eşgüdüm içinde çalışmaktadır. Merkezler çeşitli belediyeler, Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Kadının İnsan Hakları Projesi, Türk Kadınlar Birliği, İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı, Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Vakfı, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı, Rotary Kulübü, Soroptimistler Derneği v.b. çeşitli sektörlerle yapılan protokoller çerçevesinde işbirliği ve eşgüdüm sağlanarak hizmetler sürdürülmektedir (www.shcek.gov.tr).

1.5.4. Toplum Merkezlerinin Dayandığı Yasal Çerçeve

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, çağdaş sosyal hizmet politikaları bağlamında, aileye ve kadına yönelik koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, tedavi ve rehabilite edici hizmetleri yerine getirmek üzere 1992 yılında Toplum Merkezi Projesi'ni hazırlayarak 1993 yılında toplum merkezi hizmetlerini başlatmıştır. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 9. Maddesinin değişik (j) bendi ile 15 inci maddesi hükümlerine dayanılarak düzenlenen "Sosyal

Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği” 11.07.2000 tarih ve 24106 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Bu yönetmeliğe göre toplum merkezlerinin öncelikle yoğun göç alan bölgelerde, gecekondu bölgelerinde, kalkınmada öncelikli bölgelerde gereksinim duyulan diğer bölgelerde hizmete açılması öngörülmüştür (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği 2000, 2. Bölüm, 5’inci Madde).

Toplum merkezleri hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar doğrultusunda, kentlerin kaynaklara ulaşmada güçlük çeken ve dezavantajlı konumda bulunan toplum kesimlerinin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, bir arada ve en kolay ulaşılabilir biçimde, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, üniversiteler, sivil toplum örgütleri ve gönüllüler ile işbirliği ve eşgüdüm içinde sunmakla görevli ve yükümlü bulunan yerler olarak tanımlanmıştır (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği 2000, 1. Bölüm, 4’üncü Maddenin (c) bendi).

Toplum merkezlerinin hizmet esaslarına göre, hizmetler yöre halkının katkı ve katılımı sağlanarak yürütülür. Hizmetlerin planlanmasında ve sunulmasında öncelikler, bölge halkının sorun ve gereksinimleri göz önünde tutularak belirlenir. Toplum merkezlerinin genel amacı, hizmet verdiği bölgedeki toplum kesimlerinin daha iyi yaşam koşullarına ulaşmalarını sağlamak ve kentsel alanda gözlenen yaşam biçimlerindeki farklılaşmayı azaltmaktır (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği 2000, 2. Bölüm, 7’inci Madde).

İlgili yönetmelikte toplum merkezlerinin etkinlik alanları rehberlik ve danışmanlık hizmetleri vermek, yetişkinlerin bilgi, bilinç ve beceri düzeylerini artırmaya yönelik eğitim çalışmaları yapmak, meslek edindirmek ve gelir kaynakları yaratmak için çalışmalar sürdürmek, sosyal-kültürel-sportif etkinlikler düzenlemek, kentsel bütünleşme, kentsel toplum kalkınması ve kentin kaynaklarından yararlanmayı artırıcı çalışmalar yapmak olarak belirlenmiştir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği 2000, 2. Bölüm, 8 inci Madde).

1.5.5. Toplum Merkezlerinde Kadına Yönelik Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Sosyal hizmetin misyonu insanların potansiyellerini tam olarak kullanabilmelerini, hayatlarını daha iyi bir düzeye taşıyabilmelerini ve sosyal olarak işlevsel hale gelebilmelerini sağlamak şeklindedir. Sosyal hizmet mesleği refahı yükseltmek için; sosyal değişimi, insan ilişkilerinde problem çözmeyi ve insanların özgürleştirilmesini ve güçlendirilmesini desteklemektedir (IFSW ve IASSW 2001). Bu bağlamda kadının toplumdaki statüsünün yükseltilmesi sosyal hizmet mesleğinin ilgi alanına girmektedir. Günümüzde, dünyadaki gelişen eleştirel ve feminist hareketlerin etkisiyle kadının güçlendirilmesine dönük somut adımlar atılmaktadır. Sosyal hizmet alanında kadınların statüsünün yükseltilmesiyle ilgili mesleki çalışmalar ve uygulamalar yaygınlaşmaya başlamıştır. Özellikle toplum merkezlerinde yürütülen hizmetler, proje ve etkinlikler bu konuda önemli işlevler üstlenmektedir.

Toplum merkezleri genel olarak buldukları bölgedeki toplum kesiminin var olan ihtiyaç ve sorunlarına çözüm bulmak üzere program geliştirmektedir. Merkezler buldukları bölgede yaşayan bireylerin, ailelerin, grupların ve toplumun sorunları, ihtiyaç ve beklentilerine yönelik hareket etmekte ve toplum refahını arttırmaya ve toplum kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Makro düzeyde toplum refahını, mikro düzeyde ise birey refahını arttırmak için hizmet üreten toplum merkezleri, bulunduğu bölgedeki dezavantajlı konumdaki, yoksunluk içerisindeki grupların sosyal işlevselliğini arttırmaya dönük fonksiyonlar üstlenmiştir. Toplum merkezlerinde sosyal işlevselliğinin artırılmasına ihtiyacı bulunan gruplar genel olarak kadınlardan oluşmaktadır. Bu nedenle merkezlerde kadın odaklı hizmetler yoğunluktadır. Kadınlar toplum merkezlerine özgü sosyal hizmet müdahalesi sayesinde bireysel olarak sosyal işlevselliğini artırma fırsatı bulabilmekte; toplumda etkin bir birey olma yolunda bir gelişim ve güçlenme sürecine girebilmektedirler.

Sosyal hizmet müdahalesi içerisinde yer alan güçlendirme pratiği güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır (Kirst-Ashman ve Hull 1999:31). Güçlendirme yaklaşımı sosyal işlevselliği azalmış grupların –eğer bunlar kadınlar ise- sosyal işlevselliği azaltan konular üzerinde güçlenmelerini yeniden tesis etmek için harekete

geçmelerini sağlamaya yönelik bir müdahale organize etmek üzere kullanılmaktadır (Dearling 1993:69). Toplumdaki düşük statüleri gereği toplumsal yaşama yeterince katılmayan kadınlar için güçlendirme pratiği en kullanışlı sosyal hizmet yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadının içinde bulunduğu koşulları iyileştirmesi için bireysel, bireyler arası, sosyo-ekonomik, politik eylem düzeyindeki güçlerinin farkına varması gerekmektedir (Baker, 1995: 120). Güçlendirme uygulamasında bir sosyal hizmet uzmanı kadın için değişim sürecini başlatan kişi olmaktadır. Toplum merkezlerindeki kadına yönelik çalışma yürüten sosyal hizmet uzmanlarının sorumluluğu kadının güçlenmesini sağlamaya yönelik olarak kadına sosyal işlevsellik kazandırmaktır.

Kadının sosyal işlevselliğini engelleyen öğelerin başında cinsiyetçi toplumsal inançlar (ataerkil zihniyet yapısı), cinsiyet rol kalıpları ve bunların bir uzantısı olarak ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığı gelmektedir. Feminist perspektif cinsiyetçi toplumsal inançlar (ataerkil zihniyet yapısı), cinsiyet rol kalıpları ve bunların bir uzantısı olarak ortaya çıkan cinsiyet ayrımcılığıyla her düzeyde mücadeleye önem verir (Sheafor ve Horejsi 2006: 95). Bu aşamada kadının sosyal işlevselliğini arttırmak için söz konusu yapılarla feminist perspektiften mücadele etmek ve savunuculuk yapmak önemlidir (Sheafor ve Horejsi 2006: 95).

1.5.6. Toplum Merkezlerinin Kadına Yönelik Çalışmaları

Toplum merkezlerinde kadınlara yönelik çalışmalar çok çeşitli ve farklı konular içeren programlardan oluşmaktadır. Bu çalışmalar genellikle eğitim odaklı olup toplum merkezlerinin bulunduğu bölgelerde yaşayan kadınların bilgi, beceri ve bilinç düzeyini yükseltme amacıyla uygulanmaktadır. Toplum merkezlerinin kadına yönelik etkinlikleri AÇEP, Benim Ailem, KİHEP, Etkileşim Grupları, İşlevsel Yetişkin Okur Yazarlık Programı, Evde Çocuk Bakıcılığı Projesi, çeşitli mesleki kurslar (halıcılık, dikiş, nakış, ebru, bilgisayar, yaşlı bakımı, hasta bakımı v.b.) kermes ve sergiler, tiyatro, sinema, drama, resim, müzik, şenlik, gezi programları, gösteri, özel gün kutlamaları vb. etkinlikler, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri gibi faaliyetlerden

oluşmaktadır. Aşağıda en yaygın uygulama alanına sahip faaliyetlerin içeriğine ilişkin özet bilgiler sunulmuştur:

Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP): Anne yolu ile çocuğun çok yönlü gelişimini desteklemeyi hedefleyen bir okul öncesi eğitim programıdır. Temel prensibi doğrudan çocuğu değil onun doğal ortamında kendisine en yakın kişi olan ve bu nedenle de gelişimini en çok etkileyebilecek kişi olan anneyi desteklemektir. Hedefi altı yaşında çocuğu olan annelerdir. Program ‘eğitici potansiyeli yükseltilmiş bir anne, hem çocuğunun çok yönlü gelişimini sürekli olarak destekleyebilecek, hem de diğer çocuklarının gelişiminde etkili olabilecektir’ kabulünden yola çıkmaktadır.

25 hafta süren, haftalık toplantılar şeklinde yürütülen program üç bölümden oluşmaktadır:

Anne Destek Programı: Amacı annelere çocuk gelişimi, disiplin, beslenme, anne-çocuk ilişkileri gibi konularda destek vererek onları çocuklarının gelişiminde etkin kılmaktır.

Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması: Amacı anneleri kadın üreme sistemi ve sağlığı, gebelikler ve etkin doğum kontrol yöntemleri gibi konularda bilinçlendirmektir.

Zihinsel Eğitim Programı: Amacı çocuğun zihinsel gelişimini destekleyerek onun okuma yazma öncesi becerileri kazanmasına yardımcı olmaktır.

Anne Çocuk Eğitim Vakfının geliştirmiş olduğu bu eğitim programı SHÇEK işbirliğiyle toplum merkezlerinde 1996 yılından bu yana devam etmektedir.

Benim Ailem Eğitim Programı : 0-6 yaş arasında çocukları olan anneye, çocuklarını yetiştirirken çocukları ile etkili iletişim kurmayı ve çocuklarının gelişimlerine en iyi nasıl katkıda bulunabileceklerini göstermeyi amaçlamaktadır. Katılımcılar 0-6 yaş aralığında çocuğu olan annelerden oluşmaktadır. Benim Ailem programı 16 hafta boyunca sağlıklı çocuk yetiştirmek konusunda 16 farklı konu başlığının konuşulacağı bir grup çalışmasıdır. Programın uygulanması sürecinde her bir katılımcının birbiriyle deneyimlerini ve önerilerini paylaşarak, bunların işe yarayıp yaramadığını tartışarak gruba dahil olmaları amaçlanmaktadır.

Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP): Kadınları Anayasa, Türk Medeni Kanunu, Türk Ceza Kanunu, Türk İş Kanunu gibi yasalarda öngörülen haklarını

öğrenmelerini ve “sözlü yasalar” olarak adlandırabilecek gelenek-göreneklerin, günlük uygulamaların kadınlar açısından temel insan haklarını nasıl kısıtlayabileceği konusunda bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. Bunun yanı sıra kendi yaşamlarını özgür iradeleri doğrultusunda yönlendirebilmeleri ve öğrendikleri haklarını uygulamaya geçirebilmeleri için gerekli bilgi, beceri ve donanımı da sağlamak amaçlanmaktadır. Bu program, Kadının İnsan Hakları Projesi adıyla çalışmalarını sürdüren bağımsız bir sivil toplum kuruluşu ve kadın dayanışma ağı tarafından oluşturulmuştur.

Etkileşim Grupları: Ortak sorunları olan bireyler arasında dayanışma ve destek oluşturma çalışmalarını içeren grup faaliyetleridir.

Çeşitli Seminer, Konferans, Panel, Söyleşi: Kadınların bilgilenmeye ihtiyacı bulunan konularda (sağlık, hijyen, beslenme, kamusal haklar, son hukuki gelişmeler vs.) toplum merkezinin bulunduğu bölgede yer alan baro, üniversite, sivil toplum örgütlerinden gelen uzmanlar tarafından verilmektedir.

İşlevsel Yetişkin Okur Yazarlık Programı: Kişilerin Türkçe'nin ses yapısına uygun yöntemlerle, işlevsel anlamda okur-yazar olmalarını hedefleyen bir programdır.

Evde Çocuk Bakıcılığı Projesi: Halk eğitim merkezlerinin eğitmenleri tarafından verilen ve çocuk bakıcılığı sertifikası programıdır.

1.5.7. Araştırmanın Yürütüldüğü Toplum Merkezleri

75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezi 30.11. 1998 tarihinde prefabrik bir yapı olarak hizmete açılmıştır. Merkez mahallede* kabul görmüş ve pek çok bireyin farklı pek çok hizmeti almak amacıyla müracaat ettiği bir sosyal hizmet kuruluşudur. 75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezi koruyucu-önleyici ve eğitici-geliştirici hizmetlerin en fazla sürdürüldüğü merkezlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Hizmetler üretilirken çok çeşitli kurumlarla işbirliği yapılmaktadır. Merkezde yürütülen hizmetler esnasında mahalle halkından olup da toplum merkezinde gönüllü çalışma yapmak isteyen kişilerden de destek alınmaktadır.

75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezi'nde sosyal hizmet uzmanının yürüttüğü AÇEP, KİHEP gibi eğitim programlarının yanı sıra el sanatları, okuma yazma, folklor, resimle iletişim, etkileşim grubu, eğitici anne eğitimi gibi etkinlikler sürdürülmektedir.

---

* Toplum merkezinin bulunduğu Gazi Mahallesi, Türkiye'nin ve İstanbul'un en büyük ilçesi olan Gaziosmanpaşa İlçesi'nde bulunmaktadır. 2000 yılı nüfus sayımına göre ilçenin bir milyona yakın nüfusu bulunmaktadır. Hizmet verilen bölge 1999 yılında dört alt mahalleye ayrılmıştır. Bu mahalleler; Gazi Mahallesi, Yunus Emre Mahallesi, 75. Yıl Mahallesi ve Zübeyde Hanım Mahallesi'dir. 1985 yılından sonra ülkenin iç politik yapısı ve hareketlenmelere paralel olarak mahalle, yeni bir göç olayına tanıklık etmiştir. Bu göçün başlangıç noktaları Sivas, Erzurum, Erzincan, Tunceli, Muş, Tokat son 4-5 yılda ise Siirt, Bingöl, Bitlis, Van, Şırnak ve Ağrı'dır. Mahalle, farklı bölgelerden gelen farklı kültürel yapıya sahip gruplardan oluşmuş bir mozaik biçimdedir. Son yıllarda gecekondular apartmana dönüşmeye başlamış olsa bile geleneksel ve erkek egemen bir yaşantı yaşanmaya devam edilmektedir. Yetişkin nüfus içerisinde de okur-yazar olmayan grubun sayısı oldukça yüksektir. Bu gibi sosyal sorunları yoğun olarak yaşayan mahalle kentle bütünleşme açısından da sorunlar yaşamaktadır. Mahallenin bu sorunlarını göz önünde bulunduran UNICEF mahalleyi Kentsel Gecekondu Programı kapsamına almıştır. Bu program 1992 yılında İstanbul Valiliği, İl Millî Eğitim, ve SHÇEK gibi pek çok kurumun işbirliği ile altı yıl yürütülmüştür. Program kapsamında özellikle gecekondular kadınına ve çocuklara yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Projenin sona ermesiyle birlikte proje süresince oluşan lider kadın grubunun başvuruları ve girişimleri sonucunda Gazi Mahallesi Toplum Merkezi 30.11.1998 tarihinde İstanbul'un dördüncü toplum merkezi olarak hizmete açılmıştır (75. Yıl Gazi Mahallesi Toplum Merkezi 2006 Brifing Raporu).

Merkezde etkileşim grubu odaklı çalışmalar gönüllü bir psikolog eşliğinde yürütülmektedir.

Ümraniye Mustafa Kemal Mahallesi Toplum Merkezi, SHÇEK ile İnsan Sağlığı ve Eğitimi Vakfı arasında imzalanan işbirliği protokolü çerçevesinde 03.12.1998 tarihinde açılmıştır. Ancak merkezin fiziki koşullarının yetersiz olması nedeniyle 01.12.2003 tarihinde İstanbul Valiliği Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, Ümraniye Belediyesi ve İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü arasında imzalanan protokol ile Haziran 2004'te şu anki yerine taşınmıştır. Merkezde yönetici olarak bir sosyal hizmet uzmanı görev yaparken kurumda bunun dışında bir meslek elemanı bulunmamaktadır. Merkezde uzman tarafından AÇEP, Benim Ailem, KİHEP, Eğitici Anne Eğitimi, Okuma-yazma, İngilizce, Etkili İletişim gibi eğitimler verilmektedir. Merkezde AÇEP, Benim Ailem, KİHEP gibi eğitimler ön plana çıkmaktadır.

Yakacık Toplum Merkezi, 1999 yılı sonunda faaliyete geçen kuruluş, 2000 yılında müracaatçı kabulüne başlamış. Yaklaşık 5 yıldır Yakacık Çocuk Yuvası içinde iki odalı küçük bir mekanda hizmet veren merkez, 2005 yılı Ocak ayı itibariyle daha yeterli bir binaya taşınmıştır. Merkezde biri yönetici olmak üzere iki sosyal hizmet uzmanı, bir çocuk gelişimci görev yapmaktadır. Merkezde mefruşat, makine nakışı, giyim, okuma-yazma, ahşap boyama, Benim Ailem gibi eğitimler verilmektedir.

Avrupa Türk İşadamları Derneği (ATİAD) Toplum Merkezi, 1999 yılında meydana gelen İzmit Gölçük depreminden sonra Bekirpaşa Belediye Başkanlığı'nın tahsis ettiği arsa üzerine Avrupa Türk İşadamları Derneği tarafından inşa edilmiş ve 04.08.2000 tarihinde SHÇEK'e devredilmiş ve faaliyete başlamıştır. ATİAD Toplum Merkezi çalışmalarını ortak protokol gereği Bekirpaşa Belediyesi ile beraber yürütmektedir. Kurum aynı zamanda İzmit Halk Eğitim Merkezi ve ASO'nun Eğitim ve Sosyal Faaliyet Merkezi olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle merkezde mefruşat, makine nakışı, kuaförlük gibi kurslar öne çıkmaktadır. Bu kurslar halk eğitim merkezlerine bağlı eğitmenler tarafından verilmektedir. Kurumda hiçbir meslek elemanı (sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve çocuk gelişimci) görev yapmamaktadır. Bu nedenle

merkezde yürütülen hizmetlerin profesyonel bakış açısından ve sosyal hizmet içeriğinden yoksun kaldığı göze çarpmaktadır.

Gölcük Belediyesi Toplum Merkezi, 1999 yılında meydana gelen İzmit Gölcük depreminden sonra Gölcük Belediyesi tarafından yaptırılan ve ardından SHÇEK'e devredilen bina içerisinde 01.01.2006 tarihinden beri faaliyetlerini sürdürmektedir. Merkezde bir sosyal hizmet uzmanı ve bir psikolog görev yapmaktadır. AÇEP, KİHEP, el sanatları, mefruşat, giyim, eğitici anne eğitimi gibi kursların ağırlıkta olduğu merkezde eğitimler sosyal hizmet uzmanı ve halk eğitim merkezine bağlı eğiticiler tarafından yürütülmektedir.

Yukarıda sözü edilen tüm toplum merkezlerinde kadınlara yönelik seminer ve konferanslar merkezlerin bulunduğu bölgede yer alan baro, üniversite, sivil toplum örgütlerinden gelen uzmanlar tarafından verilmektedir.

Toplum merkezlerindeki kadınlara yönelik çalışmalar genellikle eğitim odaklı olup, toplum merkezlerinin bulunduğu bölgelerde yaşayan kadınların bilgi, beceri ve bilinç düzeyini yükseltme amacıyla uygulanmaktadır. Toplum merkezlerinde kadının aile ve toplum içindeki statüsünün yükseltilmesi, üretken hale getirilmesi, sağlık, beslenme, çocuk gelişimi ve eğitimi, aile planlaması ve ev ekonomisi konularında bilgilendirilmesi, vatandaşlık haklarından başlayarak insan haklarının ve çocuk hakları ve bu hakların nasıl kullanılacağına öğretilmesi, çeşitli konularla rehberlik yapılması, sosyal kültürel açıdan çok boyutlu ilgi alanlarının geliştirilebilmesi için çalışmalar yürütülmektedir (www.shcek.gov.tr). Toplum merkezlerine gelen kadınlar merkezler sayesinde evin dışına çıkma ve toplumsal yaşama eskisinden daha fazla katılma imkanı bulmaktadır. Toplum merkezleri kadının kamusal deneyimini arttırmaya yarayan bir zemin olmaktadır. Halihazırdaki toplum merkezi hizmetleri kadınların kamusal alana çıkmalarının önündeki engelleri kaldırmaya, bireyleşme sürecini hızlandırmaya yardımcı bileşenleri bünyesinde barındırmaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Kadının kamusal alana katılması toplumsal yaşamda gerçek bir birey olabilmesinin yolunu açmaktadır. Kadının bireyleşmesini sağlayıcı kaynaklar kamusal alanda yer alır ve kamusal yaşama katılmak ile elde edilir. Nitekim kadınların kamusal alana çıkması, kentsel yaşama katılması sınırlı düzeydedir. Kadınların hayatını toplumsal cinsiyet rolleri şekillendirmekte ve kadınlar kendilerine biçilen roller bağlamında ve bu roller izin verdiği ölçüde toplumsal yaşama katılabilirler. Toplum merkezlerine gelen kadınlar için de bu durum aynıdır. Kadınlar çoğu zaman annelik ve eş sorumluluklarının uzantısı olan (aile bütçesine katkı için gelir getirici beceriler edinmek, çocuklarını daha iyi eğitmek vb.) amaçlarına ulaşmak için toplum merkezlerine gelmekte ve hizmet talep etmektedirler. Kadının toplum merkezi deneyiminin ilerleyen aşamalarında kadın için bireyleşmeye yönelik bir değişim alanının oluşmaya başlaması beklenir. Çünkü toplum merkezi hizmetleri kadınların, kendi ilgi alanları, çıkarları ve faaliyetlerini önceliklerinin en sonuna koymaktan vazgeçerek, birey kimliğini yeniden kurmasına yardımcı unsurlar içermektedir. Geçmiş bazı toplum merkezi deneyimleri göstermiştir ki toplum merkezlerinin kadınlar açısından hak bilinci ve kullanılması yönünde teşvik edici olması halinde kadınlar yaşadıkları mekana ve topluma dair haklarını ve sorumluluklarını üstlenmeye başlamakta ve bunun bir getirisi olarak da mevcut sorunlarına kendi başlarına veya diğer kadınlarla beraber çözüm getirmeyi başarmaktadırlar*.

---

* KİHEP eğitimlerinin çok yaygın olduğu dönemde toplum merkezine devam eden kadınların yoğun bir biçimde farklı örgütlenme girişimleri içerisine girdiği bilinmektedir. Kadınların özellikle kooperatif kurmaları noktasında gerek KİHEP gerekse Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfının çeşitli eğitimleri destekleyici ve teşvik edici olmuştur. Örneğin 2004 ve 2005 yıllarında kadınlar kendilerine toplum merkezi temelli olarak birçok kooperatif ve yeni iş alanı kurmuştur. Mustafa Kemal Mahallesi'nde yaşayan bir grup kadın Ümraniye M. Kemal Mahallesi Toplum Merkezinde KİHEP, AÇEP ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı'nın kooperatif kurma ve işletme konularında aldıkları eğitimlerin ardından önce toplum merkezi bünyesinde kadın komisyonu oluşturmuş daha sonra kooperatif kurmuştur. Başak Kadın Kooperatifi adıyla halen faaliyet gösteren oluşum içerisinde kadınlar yemek yaparak gelir getirici çalışmalarını sürdürmektedir. Bunun yanı sıra Okmeydanı Toplum Merkezi tarafından ev kadınları için düzenlenen kurslara katılarak çeşitli zanaatlar öğrenen kadınların kurduğu Atölye Mor Kağıt, kullanılmış kağıttan defter, albüm, davetiye, amerikan servisi, posta kutusu, resim çerçeveleri, ayna üretmektedir. Yine Gazi Mahallesi'nde yaşayan bir grup kadın toplum merkezi eğitimlerinden sonra Kibele Kadın,

ilişkilerinde güçlenmesi, toplumsal her alanda özgürleşmesi, sosyal işlevselliğini bir üst boyuta taşıması gerekmektedir. Toplum merkezi hizmetlerinin sosyal hizmet mesleğinin misyonuna uygun olarak kadının yaşamına yeni açılımlar getireceği düşünülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada toplum merkezlerinin kadının bireyleşmesi bakımından katkısı incelenmiş ve araştırmanın problemi olarak toplum merkezi hizmetlerinin kadının bireyleşmesi bakımından nasıl bir katkıya sahip olduğu ele alınmıştır.

3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın amacı toplum merkezi hizmetlerinin kadınların hayatında bireyleştirici (kamusal alanda varlık gösterme, aile içi konumunda özerkleşme gibi) sonuçlar yaratıp yaratmadığını ortaya çıkartmaktır. Kadınların bireyleşmesi sürecine toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kamusal alanda varlık gösterme düzeyinde ve kendisini ve ailesini ilgilendiren birkaç alandaki pek çok konuya ilişkin karar gücünde artış olup olmaması üzerinden bakılacaktır. Bunun yanı sıra kadının bireyleşmesi konusundan bağımsız olarak toplum merkezi hizmetlerinin kadının psiko-sosyal gelişimine katkısı/etkisinin ne olduğu incelenecektir. Kadının toplum merkezi hizmetlerinden sonra hayatında meydana gelmesi beklenen değişim aşağıda üç boyutta ve denenceler şeklinde ifade edilmiştir.

Kentsel yaşama katılma bağlamında kamusal alanla ilişkilerinde meydana gelen değişim:

- Kadın toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra kentin bürokratik, sosyal ve kültürel kaynaklarından haber olmaya başlar.
- Toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra kadının kentsel (siyasal, bürokratik ve kültürel) örgütlerle etkileşimi artar.

Çevre, Kültür ve İşletme Kooperatifi'ni kurmuştur. 14 kadının oluşturduğu kooperatifin ilk iş alanı, 'Kibele Sofrası' adlı lokanta olmuş daha sonra bu mekan çay ocağı olarak işletilmeye devam etmiştir.

Özel alanda (aile içinde) bireyler arası ilişkilerinde meydana gelen değişim:

- Toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra kadının aile içi konumu daha özerk bir nitelik kazanır; kendisini ilgilendiren konularda (giyim, arkadaşlık ilişkileri, dini ibadetler, doğum kontrolü, şehir içinde ve şehir dışına seyahat etme, çalışma, iş kurma, kazandığı parayı harcama, örgüte üye olma, oy verme) ve ailesini ilgilendiren konularda (çocukların eğitimi, ailenin oturacağı yer, ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri, ev için yapılacak pahalı alışverişler) karar gücü artar.

Bireysel açıdan meydana gelen değişim:

- Kadın toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra psiko-sosyal ve kültürel açıdan gelişir, kendine olan güveni artar, kendini geliştirmeye daha açık hale gelir. Kadın toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra yeni arkadaşlıklar kurarak, yeni yaşam deneyimleri elde eder, farklı sosyal ortamlarda yer alarak sosyalleşir.

4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkiye’de 1994 yılından bu yana hizmet vermekte olan toplum merkezlerinden şimdiye kadar birçok müracaatçı yararlanmıştır, kadınlara yönelik pek çok proje hayata geçirilmiştir. Ancak toplum merkezlerinde yürütülmüş olan bu faaliyetlerin sonuçları hakkında çok fazla kapsamlı bilgi ve bilimsel bir çalışma bulunmamaktadır. Bu araştırma ile hem toplum merkezlerinden hizmet alan kadınların özelliklerine ilişkin bilgiler ortaya konacak hem de kadınların merkezlerin hizmetlerinden ne kadar yararlandığı belirlenmiş olacaktır.

5. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Sosyal hizmet kadının güçlenmesine, kendine yeter hale gelmesine, toplumsal yaşamda bir birey olarak varlık göstermesine yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Toplum merkezlerinde kadınların farklı biçimlerde ve çeşitli düzeylerde güçlenmesini sağlayacak nitelikte hizmetler yürütülmektedir.

6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Kadınların toplum merkezine gelmeye başlamadan önceki durumları ile toplum merkezine gelmeye başladıktan sonraki durumlarına ilişkin iki ayrı ölçme yapılmamış, değişimi belirlemek için nesnel bir ölçüt kullanılmamıştır. Değişkenleri ölçmek için kadınların kendi değerlendirmeleri başvurulmuştur. Kadınlara toplum merkezine gelmeden önceki durumları ile toplum merkezine gelmeye başladıktan sonraki durumları sorulmuş ve ikisi arasında bir farklılık olup olmadığını değerlendirmeleri (self-reporting) istenmiştir. Araştırmanın bu yanı bir sınırlılık unsuru olarak kabul edilmektedir.

7. ARAŞTIRMADA KULLANILAN TANIMLAR

Kent Toplumu: Kentsel mekanda değişik sosyo-ekonomik ve değişik eğitim düzeylerinde, farklı adet, gelenek, etnik ve dini kökenden insanların, birbirleriyle ve eğitim, sağlık, sosyal hizmet vb konularda uzmanlaşmış örgüt ve gruplarla parçalanmış roller düzeyinde sınırlı ve belli bir sosyal mesafe içerisinde ilişki kurabildiği toplumsal yapı.

Toplum Merkezi: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na Bağlı Toplum Merkezleri Yönetmeliği'ne göre faaliyet gösteren İstanbul Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı 75. Yıl Gazi Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi (Ümraniye), Yakacık Toplum Merkezi ile Kocaeli Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı ATİAD ve Gölcük Belediyesi Toplum Merkezleri.

Kadının Bireyleşmesi: Toplum merkezine gelmeye başladıktan kadının kamusal alana katılması ve kadının özel alanda (aile içinde) karar gücünün artması.

Kadının Kamusal Alana Katılması: Toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kadının işe girmesi, iş kurması, kooperatif kurması/üye olması, dernek kurması, derneğe üye olması, siyasi partiye üye olması, sivil toplum örgütüne üye olması, toplu halde kolektif olarak siyasi veya sosyal bir girişimde bulunması, kamu kurumlarından talepte bulunması, kamusal mekanların (okul, muhtarlık, sağlık ocağı, hastane, belediye, kaymakamlık, valilik, alışveriş merkezleri, sinema, tiyatro ve diğer sosyal/kültürel merkezlerin) yerini öğrenmiş olması ve söz konusu kamusal mekanlara gitmesi.

Kadının Özel Alanda (Aile İçinde) Karar Gücünün Artması: Kadının özel alanında kendisini ve ailesini ilgilendiren konularda karar gücünün artması; kadının kendisini ilgilendiren konular bağlamında giyimine, arkadaşlık ilişkilerine, dini ibadetlerine, doğum kontrolüne, şehir içinde ve şehir dışında seyahat etmeye, oy vermeye, çalışmaya, iş kurmaya, kazandığı parayı harcamaya, bir örgüte üye olmaya kendisinin karar vermesi; ailesini ilgilendiren konular bağlamında çocukların eğitimi, ailenin

oturacağı yer, ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri, ev için yapılacak pahalı alışverişlere ilişkin alınan kararlara katılması.

Kadının Psiko-Sosyal ve Kültürel Açıdan Gelişmesi:

Kadının toplum merkezi hizmetlerinden sonra sosyalleşmesi (kadının toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra çevresinin genişlemesi, yeni arkadaşlar edinmesi; kadının gelişmeye daha açık hale gelmesi (toplum merkezi hizmetlerinden sonra kadının kendi parasını kazanmak, kendi işini kurmak, meslek sahibi olmak ve kariyer yapmak ve kendini daha fazla geliştirmek istemek biçiminde geleceğe dönük planlar yapması).

BÖLÜM II

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma modelinin özellikleri Reitd ve Smith (1989)'in önerdiği tasarım boyutlarına göre aşağıda açıklanmıştır:

Araştırma metodolojik yaklaşım açısından nicel bir araştırma olarak düzenlenmiştir. Çalışmada üretilmesi hedef alınan bilgi betimsel niteliktedir. Çalışmada toplum merkezlerinde verilmekte olan hizmetlerden yararlanma durumu bağımsız değişken olarak kabul edilmiş, bu hizmetlerin kadınların yaşamlarında bireysel, bireyler arası ve kent yaşamına katılma boyutlarında meydana getirdiği düşünülen değişimler ise araştırmanın bağımlı değişkenleri olarak ele alınmıştır. Araştırmada nedensel ilişkilere girilmeden yalnız bağımlı değişkenlerdeki değişim betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırma, örneklemin büyüklüğü ve bileşimi açısından çok sayıda birimden oluşan ve örnekleme giren kadınların hepsinin toplum merkezi hizmeti almış olması bakımından homojen bir yapıdadır. Araştırmada tek ölçme yapılmıştır. İncelenen fenomen üzerindeki kontrol açısından araştırmacının ortam üzerinde herhangi bir kontrolü söz konusu değildir. Araştırmacının ölçme yaptığı sırada bağımsız değişken araştırmacının dışında değişmiş (kadınlar bir süre toplum merkezindeki hizmeti kullanmış), araştırmacı bundan sonra bağımlı değişkenleri ölçmüştür. Bu yönüyle çalışma, 'olduktan sonra deneme (ex post facto)' niteliğindedir ve bu nedenle araştırma kendiliğinden oluşmuş koşullarda bir alan denemesi düzenindedir.

2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evreni İstanbul ve Kocaeli’nde bulunan toplum merkezlerinin hizmetlerinden yararlanmakta olan kadınlardan oluşmaktadır. Araştırmada İstanbul ve Kocaeli illeri büyük ve kozmopolit kentler olmaları bakımından ve bununla bağlantılı olarak buralarda bulunan kurumlardan hizmet alan mevcut müracaatçı profilinin araştırmanın konusuna uyacağı düşünülerek seçilmiştir. Planlama aşamasında, araştırmanın yürütüleceği toplum merkezleri ile bağlantıya geçildiğinde tüm toplum merkezlerinin kadına yönelik çalışmalara verdikleri ağırlık bakımından benzer olmadığı anlaşılmış, bu nedenle kadın odaklı hizmetlerin en yoğun olarak sunulduğu merkezlerin çalışma kapsamına alınmasına karar verilmiştir. Bu çerçevede İstanbul’daki 75. Yıl Gazi Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi (Ümraniye), Yakacık Toplum Merkezi ile Kocaeli’ndeki ATİAD ve Gölcük Belediyesi Toplum Merkezleri araştırmanın yürütüleceği merkezler olarak belirlenmiştir. Toplum merkezi hizmetlerinin etkilerini oluşmasını gözlemleyecek kadar uzun süre topluma devâm etmiş olmak bu çalışma için önem taşımaktadır. Ayrıca çalışmada toplum merkezinden alınan hizmetin kadının yaşamı üzerindeki etkilerinin güncelliğini koruyabilecek kadar kısa bir süre içinde öğrenilmesi de önemlidir; buna ek olarak verilerin toplandığı sırada kadınların topluma gelmeden önceki yaşamlarını hatırlamaları da gerekmektedir. Bu bakımdan çok uzun süredir topluma merkezlerine gelen kadınlarda önceki yaşam deneyimlerini unutma veya eksik hatırlama riskine karşı hizmet alma süresi en çok iki yıl olmasının yararlı olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle çalışmada, belirtilen topluma merkezlerine en az altı aydır ve en çok iki yıldır gelmekte olan kadınlarla görüşülmesine karar verilmiştir. Bu inceleme ve değerlendirmeler ışığında araştırmanın evreni İstanbul’daki 75. Yıl Gazi Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi (Ümraniye), Yakacık Toplum Merkezi ile Kocaeli’ndeki ATİAD ve Gölcük Belediyesi Toplum Merkezlerinden en az altı aydır ve en çok iki yıldır hizmet almakta olan kadınlar olarak tanımlanmıştır.

Araştırmada tabakalı rastsal örnekleme tekniği ile ölçme yapılmıştır. Örneklem büyüklüğünün hesaplanması için önce söz konusu topluma merkezlerinin yetkileri ile görüşmeler yapılmış, merkezlere kayıtlı ve hizmetlerden faydalanmakta olan kadın

müracaatçı sayıları öğrenilmiştir. Buna göre toplum merkezlerinin toplam kadın müracaatçı sayıları Çizelge 1’de belirtilmiştir.

Çizelge 1. Araştırmanın Gerçekleştirileceği Toplum Merkezlerindeki Yararlanan Kadın Müracaatçı Sayıları

Toplum Merkezi	2005’ten Devreden Kadın Sayısı	2006 Yılı İtibariyle T.M.’ye gelen Kadın Sayısı	Toplam Kadın Sayısı
Gazi Mahallesi	20	128	148
Ümraniye	18	106	124
Yakacık	10	135	145
ATİAD	13	100	113
Gölcük Belediyesi	-	97	97
Toplam	61	566	627

Hangi toplum merkezinden toplam kaç kişiyle görüşülmesi gerektiği, grupların örneklem içerisinde dengeli bir şekilde temsil edilebilmesi için, toplam popülasyon (seçilen merkezlerden yararlanan toplam kadın müracaatçı sayısı) içindeki ağırlığıyla/dağılımıyla orantılı olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada ağırlık hesabı $W(i) = \frac{n(i)}{\text{Toplam N}}$ formülüne göre yapılmıştır.

$W(i)$ =Ağırlık

$n(i)$ = Örneklem Miktarı

$N(i)$ = Popülasyon Miktarı

Örneklem büyüklüğü hesabı;

$n = \frac{t^2 \cdot (P \cdot Q)}{d^2}$ formülü yoluyla yapılmıştır.

Buna göre;

n = toplam örnek hacmi

t = 2.10 (anlamlılık düzeyi)

P = 0,5 (evrende belirli özelliğe sahip birimler)

Q = 1-P (1-0,5=0,5)

d = 0,09 (duyarlılık düzeyi)

$$n = \frac{(2.10)^2 \cdot (0,5) (0,5)}{(0,09)^2}$$

$n = 136.11$ olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan sayı 137'ye tamamlanmıştır.

Araştırmanın örneklemini oluşturan kadın sayısının toplum merkezlerine göre dağılımı Çizelge 2'de yer almaktadır.

Çizelge 2. Araştırmanın Örneklemini Oluşturan Kadınların Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı

Toplum Merkezi	2005 n(i)	2006 n(i)	Toplam
Gazi Mahallesi	7	30	37
Ümraniye	6	21	27
Yakacık	2	33	35
ATİAD	3	18	21
Gölcük Belediyesi	-	17	17
Toplam	18	119	137

Toplum merkezlerinden veri toplama aşamasında fire olasılığı düşünülerek her merkezden görüşülmesi gereken kadın sayısından bir fazla, müracaatçı sayısı fazla olan merkezlerden (gazi ve yakacık) iki fazla olmak üzere 144 kadın ile planlanmıştır. Veri toplanacak birimler merkezlerin kayıtlı müracaatçı listeleri içerisinde rasgele seçilerek belirlenmiştir. Veriler planladığı şekilde 144 kadından toplanmıştır. Ancak verileri işlemeye geçmeden yapılan denetim sonunda bazı görüşme formlarındaki bilgiler arasında tutarsızlık saptandığından 7 görüşme formu elenmiştir; sonuçta bu çalışmada 137 kadına ait veri değerlendirilmiştir.

3. VERİLER VE TOPLANMASI

Araştırmanın verileri hazırlanan bir görüşme formu ile ve görüşme tekniği kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formu ilk olarak kadınların toplum merkezi deneyimlerini öğrenmeye ve anlamaya yönelik açık uçlu sorular şeklinde hazırlanmıştır. Formun, araştırmanın amaçlarına uygun gereken tüm verilerin elde edilecek bir ölçme aracı olup olmadığının tespiti için, ATİAD toplum merkezinden 10 kadın üzerinde ön

denemesi yapılmıştır. Bu pilot çalışmadan sonra görüşme formu son halini almıştır (EK 1).

Görüşme formu kapalı ve açık uçlu olmak üzere toplam 33 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formunun ilk bölümü (1-7 numaralı sorular) kadının ve birlikte yaşadığı kişilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu bölümün ardından gelen sorular ise (8-14 numaralı sorular) kadının toplum merkezi deneyimini (merkezin faaliyetlerinden nasıl haberdar olduğu, merkeze geliş nedeni, ne sıklıkta geldiği, merkezden aldığı hizmetler vb.) öğrenmeye ilişkindir.

Görüşme formunda 15-30 numaralı sorular ile toplum merkezi hizmetlerinin kadının hayatında yarattığı değişimi anlayamaya yardımcı değişkenler* ölçülmektedir.

Kentsel yaşama katılma bağlamında kamusal alanla ilişkilerinde meydana gelen değişimi ölçmek için “kadın toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kentin bürokratik, sosyal ve kültürel kaynaklarından haber olmaya başlar” denencesine yönelik toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra hangi kamusal mekanların (okul, muhtarlık, sağlık ocağı, hastane, belediye, kaymakamlık, valilik, alışveriş merkezleri, sinema, tiyatro ve diğer sosyal/kültürel merkezlerinin) yerini öğrendiği sorulmuştur (19. soru). “Toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra kadının kentsel (siyasal, bürokratik ve kültürel) örgütlerle etkileşimi artar” denencesine yönelik olarak ise; toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kadının hayatında işe girmek, iş kurmak, kooperatif kurmak/üye olmak, dernek kurmak/ üye olmak, siyasi partiye üye olmak, sivil toplum örgütüne üye olmak, toplu halde kolektif olarak siyasi veya sosyal bir girişimde bulunmak- kamu kurumlarından talepte bulunmak ile ilgili bir gelişmenin olup olmadığı sorulmuştur (15, 18, 20, 21 numaralı sorular). Görüşme formunda 19 numaralı sorunun bir bölümünü oluşturan ve kadının toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra hangi kamusal mekanlara (okul, muhtarlık, sağlık ocağı, hastane, belediye, kaymakamlık, valilik, alışveriş merkezleri, sinema, tiyatro ve diğer

---

* Kadının toplum merkezi hizmetlerinden sonra hayatında meydana gelen değişimin boyutlarının içeriği oluşturulurken bireylerde sosyal işlevsellik düzeyini ölçmeye yarayan kavramlardan yararlanılmıştır. Bu bağlamda özellikle Sheafor ve Horejsi'nin (2006: 300-307) tanımladığı bireylerin sosyal işlevselliğini oluşturan boyutlar ve bu boyutların içeriğindeki belirleyiciler temel alınmıştır.

sosyal/kültürel merkezlerine) gittiğini öğrenmeye yönelik kısmı, kadının kentsel örgütlerle etkileşiminde bir artış olup olmadığını belirlemek amacıyla düzenlenmiştir.

Özel alanda (aile içinde) bireyler arası ilişkilerinde meydana gelen değişimi ölçmek için “toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra kadının aile içi konumu daha özerk bir nitelik kazanır” denencesine yönelik olarak kendisini ilgilendiren konularda (giyim, arkadaşlık ilişkileri, dini ibadetler, doğum kontrolü, şehir içinde ve şehir dışında seyahat etme, oy verme, çalışma, iş kurma, kazandığı parayı harcama, örgüte üye olma) ve ailesini ilgilendiren konularda (çocukların eğitimi, ailenin oturacağı yer, ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri, ev için yapılacak pahalı alışverişler) kimin karar verdiği öğrenilmiştir. Bu bağlamda görüşme formununun 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28 numaralı soruları ile kadınlara toplum merkezine gelmeden önceki durumları ile toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra söz konusu durumları sorulmuş ve ikisi arasında bir farklılık olup olmadığı öğrenilmiştir.

Bireysel açıdan meydana gelen değişimi ölçmek için kadının toplum merkezinde yürütülen faaliyetlere katıldıktan sonra kendini geliştirmeye daha açık hale gelip gelmediğini anlamak için gelecek planlarının ne olduğu (30. soru), toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra değişen düşüncelerinin neler olduğu (29. soru), çocuklarının eğitimine ilişkin fikirleri ve toplum merkezinden sonra bu fikirlerinin değişip değişmediği (26 ve 27. sorular) sorulmuştur. Bu sorulara vereceği cevaplardan* yola çıkılarak kadının içinde bulunduğu durumu değiştirme arzusunun var olup olmadığının belirlenebileceği düşünülmüştür. Ayrıca kendi hayatıyla ilgili değişen düşüncelerine bakılarak (29. soru) kadının kendine olan güvenin artıp artmadığı belirlenmek istenmiştir. Kadının geleceğe dönük bazı istek veya hedeflerinin bulunması kendine olan güvenin bir göstergesi kabul edilmiştir. Evin dışına çıkarak yabancılarla yüz yüze gelebildiği ve sosyal etkileşim içerisine girebildiği ortak alanlara ve faaliyetlere dahil olmasının yeni arkadaşlıklar kurarak, yeni yaşam deneyimleri elde etmesine, farklı sosyal ortamlarda yer alarak sosyalleşmesine etki edeceği düşünülerek ortaklaşa gerçekleştirilen etkinliklerde yer alıp yer almadığı, çevresinin genişleyip genişlemediği (15, 16, 17, 18. sorular) öğrenilmiştir.

* Toplum merkezi hizmetlerinin kadının psiko-sosyal gelişimine katkısı/etkisini değerlendirmek için kadının kendindeki değişime ilişkin düşüncelerine ve bireysel algısına başvurulmuştur.

Görüşme formundaki son üç soru ise (Soru 31,32,33) ise kadının kentte yaşamaya ilişkin düşüncelerini öğrenmeye yönelik kapalı uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Verilerin toplanması öncesinde araştırmanın toplum merkezlerinde uygulanabilmesi için SHÇEK Genel Müdürlüğü'ne başvurularak izin alınmıştır. Verilerin toplanması Ocak-Şubat 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme formu toplam 144 kadın müracaatçı üzerinde uygulanmıştır. Araştırmaya konu olan toplum merkezlerindeki yararlanan kadınlara ilişkin veriler, bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler aracılığıyla toplanmıştır. Her bir görüşme ortalama 45 dakika sürmüştür.

4. VERİLERİN İŞLENMESİ VE ÇÖZÜMLENMESİ

Görüşmeler ile elde edilen verilerin analizi SPSS 11,5 paket programı yardımıyla yapılmıştır. Bulgular sıklık ve yüzdeyi gösteren basit ve çapraz çizelgeler biçiminde sunulmuştur. Grup içi analizlerde çapraz çizelgelerde Pearson Ki-Kare testi kullanılmıştır. Parametrik yapıda olmayan veriler için grup içi analizlerde Wilcoxon testi kullanılmıştır. Tüm testlerde istatistiksel anlamlılık düzeyi olarak %5 kullanılmıştır.

5. SÜRE VE OLANAKLAR

Araştırma Ekim 2005- Nisan 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın tüm giderleri araştırmacının kendisi tarafından karşılanmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bulgular ve yorum üç ana başlık halinde sunulmuştur. Bu ana başlıklar sırasıyla toplum merkezinden hizmet alan kadınların özelliklerine ilişkin bulgular, kadınların toplum merkezlerinden aldıkları hizmetlere ilişkin bulgular, kadınların hayatında toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra meydana gelen değişime ilişkin bulgular şeklindedir.

1. TOPLUM MERKEZİNDEN HİZMET ALAN KADINLARIN ÖZELLİKLERİNE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde öncelikle toplum merkezinden hizmet alan kadınları betimleyici demografik özelliklerine ilişkin bulgular ardından, kadınların kentte yaşama ile ilgili özelliklerine ilişkin bulgular incelenmiştir.

1.1. Sosyo-Demografik Özellikler

Araştırmada toplum merkezleri hizmetlerinden yararlanan ve araştırmanın örneklemini oluşturan kadınların sosyo-demografik özellikleri ile ailesindeki bireylerin sosyo-demografik özellikleri ve kadının oturduğu evin mülkiyet durumu ve konut tipi ile ilgili bilgiler elde edilmiştir.

Çizelge 3. Kadının Yaş Dağılımı

Yaş Grubu	S	%
15-22	23	16,7
23-30	55	40,3
31-38	49	35,7
47-54	10	7,3
Toplam	137	100,0

n= 137

$\bar{x}$ =30.1

ss=6.15

Çalışmada veri kaynağı kadınların yaşları incelendiğinde grubun büyük çoğunluğunun (%76) 23-38 yaş aralığında bulunduğu anlaşılmıştır (Çizelge 3). Grubun içerisinde 15-22 yaş aralığında bulunan kadınların da belli bir oranda (%16.7) yer alıyor olması toplum merkezlerine oldukça genç yaşta kadınların da gelmekte olduğuna işaret etmektedir.

Çizelge 4. Kadının Bölgelere Göre Doğum Yeri

Bölge	S	%
Marmara	55	40,5
İç Anadolu	23	16,7
Doğu Anadolu	20	14,5
Karadeniz	19	13,8
Güneydoğu Anadolu	7	5,3
Akdeniz	3	2,2
Toplam	137	100,0

Çalışmada veri toplanan kadınların doğum yerleri coğrafi bölgelere göre değerlendirildiğinde (Çizelge 4) kadınların önemli bir oranının (%40.5) Marmara bölgesinde doğmuş oldukları anlaşılmıştır. Kadınların doğdukları yerin araştırmaya konu olan toplum merkezlerinin bulunduğu Marmara bölgesinde yoğunlaşması dikkat çekici bir bulgudur. Marmara bölgesinde doğanları İç ve Doğu Anadolu ile Karadeniz bölgesinde doğmuş olanlar izlemektedir. Diğer bölgelerde doğmuş olanlar çok azınlıktadır, çalışmada Ege bölgesi doğumlu kadına rastlanmamıştır.

Çizelge 5. Kadının Eğitim Durumu

Durum	S	%
Okur yazar değil	4	2,9
Okur yazar	6	4,4
İlkokul mezunu	70	51,1
Ortaokul mezunu	21	15,3
Lise mezunu	33	24,1
Üniversite veya üzeri	3	2,2
Toplam	137	100,0

Veri kaynağı kadınların eğitim durumu Çizelge 5’te sunulmuştur. Kadınların büyük çoğunluğu (%92.7) ilkokul ve daha yukarı düzeyde eğitime sahiptir; grubun küçük bir kısmı (%4.4) sadece okur yazardır. Okuma yazması olmayan kadınlar %3’ün altında bulunmuştur. Veri kaynaklarının %57’sinin genç yaşta (15-30 yaş aralığında) olması ve önemli bir kısmının Türkiye’nin en gelişmiş bölgesi olan Marmara bölgesinde doğmuş olmasının grubun eğitim düzeyinin yüksek bulunmasında etkisi olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 6. Kadınların Aile Tipi

Aile Yapısı Durumu	S	%
Çekirdek aile	123	89,7
Geniş aile	14	10,3
Toplam	137	100,0

Çizelge 6’da araştırma kapsamındaki kadınların aile yapısına ilişkin bulgular yer almaktadır. Kadınların çok büyük bir oranının ailelerinin (%89.7) çekirdek aile yapısına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun gerçekleştirdiği Aile Yapısı Araştırması (2006:1)’nda, Türkiye genelinde ailelerin %80.7’si çekirdek, %13’ü geniş aile olarak bulunmuştur. Bu bulgular değerlendirildiğinde araştırmada ortaya çıkan çekirdek aile tipinin oranı, Türkiye geneli ortalamasından fazladır.

Çizelge 7. Kadının Medeni Durumu

Medeni durum	S	%
Bekar	26	19,0
Evli	105	76,6
Ayrı yaşıyor	2	1,5
Boşanmış	3	2,2
Dul	1	0,7
Toplam	137	100,0

Veri kaynağı kadınların medeni durumu Çizelge 7’de sunulmuştur. Kadınların önemli bir oranı (%76.6) evlidir. Bekar kadınların oranı (%19) ise azdır.

Çizelge 8. Kadının Evlenme Yaşı

Evlenme Yaşı	S	%
17 ve altı	23	20,5
18 – 21	46	41
22 – 25	33	29,4
26 – 29	8	7,1
30 ve üzeri	2	1,7
Toplam	112	100,0

Araştırmada kadınların evlenme yaşı bulgularının yer aldığı Çizelge 8’de en sık rastlanan evlenme yaşının %41 oranında 18-21 yaş aralığında bulunduğu görülmektedir. Bu bulgu veri kaynağı kadınların önemli bir oranının oldukça genç yaşlarda evlenmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Çizelge 9. Kadınların Sahip Olduğu Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	S	%
1	27	27
2	52	52
3	15	15
4	4	4
5	2	2
Toplam	100	100

n=100

 $\bar{x}=2.02$

ss=1.33

Çizelge 9’da veri kaynağı evli kadınların sahip olduğu toplam çocuk sayılarının dağılımı bulunmaktadır. Araştırmada çocuğu bulunan kadınlar için kadın başına düşen çocuk sayısı 2.02 olarak hesaplanmıştır. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA, 2003: 53-55) verilerine göre ortalama sahip olunan çocuk sayısının 4.04 olduğu göz önünde bulundurulduğunda, araştırma kapsamındaki kadınlar Türkiye ortalamasının altında çocuğa sahiptirler.

Çizelge 10. Kadının Çocuklarının Yaş ve Eğitim Durumu

Yaş	S	%
6 ve altı	62	31,4
7-12	65	32,9
13-18	36	18,2
19-24	22	11,1
25 ve üzeri	12	5,5
Toplam	197	100,0

Eğitim	S	%
Okul yasında değil	62	34,4
Okuryazar değil	1	0,5
İlkokula devam	59	29,9
İlkokul mezunu	1	0,5
Ortaokula devam	19	9,6
Ortaokul mezunu	5	2,5
Liseye devam	26	13,1
Lise mezunu	16	8,1
Üniversite	4	2
Üniversite mezun	2	1
Toplam	197	100,0

Araştırmaya konu olan kadınların çocuklarının yaş ve eğitim durumuna ilişkin bulgular Çizelge 10'da sunulmaktadır. Kadınların çocuklarının büyük çoğunluğu (%82.5) 18 ve daha küçük yaşta'dır. Bu grup içinde olanlar ve 7-12 yaşında olan çocuklar benzer oranlarda yer almakta ve çoğunluğu (%64.3) oluşturmaktadır.

Çizelge 11. Kadının Ailesinde Hane Gelirini Sağlayan Erkeklerin Eğitim Durumu Mesleği, Sosyal Güvencesi

Eğitim	S	%
Okur yazar	3	1,5
İlkokul mezunu	54	42,8
Ortaokul mezunu	18	14,2
Lise mezunu	42	33,3
Üniversite veya üzeri	10	7,9
Toplam	127	100,0
İş	S	%
Esnaf	15	11,8
Memur	20	15,7
İşçi	68	53,5
Emekli	24	18,8
Toplam	127	100,0
Sosyal güvence	S	%
SSK	96	75,5
Bağkur	12	9,4
Emekli Sandığı	12	9,4
Yeşil Kart	1	0,7
Yok	6	4,7
Toplam	127	100,0

Çizelge 11’de kadının ailesinde evin geçimini sağlayan eş ve/veya babanın sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Bulgulara göre okur-yazar olmayan ve işi bulunmayan erkek hiç yoktur. Bulgular göstermektedir ki, erkekler (Çizelge 5’deki bulgular ile karşılaştırıldığında) kadınlara kıyasla daha yüksek eğitim düzeyine sahiptirler.

Çizelge 12. Kadının İş-Çalışma Durumu

Yaptığı İş	S	%
Esnaf	1	0,7
Memur	1	0,7
İşçi	5	3,6
Ev kadını	94	68,6
Emekli	4	2,9
İşsiz	29	21,2
Öğrenci	1	0,7
Yarı-zamanlı çalışan	2	1,5
Toplam	137	100,0

Toplum merkezine gelen kadınları meslekleri ve yaptıkları işlerin dağılımını Çizelge 12’de görülmektedir. Buna göre yarı-zamanlı çalışanlar dahil olmak üzere kadınların oranının çok düşük (%6.5) olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların çoğunluğu (%68.6) ev kadınıdır. Bunun dışında kendini ev kadını olarak tanımlamak yerine işsiz olarak tanımlayan belli bir oranda (%21.2) kadına rastlanmıştır.

Çizelge 13. Kadının Sosyal Güvencesi

Sosyal güvence	S	%
SSK	101	73,7
Bağ-kur	14	10,2
Emekli Sandığı	13	9,5
Yeşil Kart	1	0,7
Yok	8	5,8
Toplam	137	100,0

Kadınların büyük çoğunluğunun (%94.2) sosyal güvencesi bulunmaktadır (Çizelge 13). Kadınlar haneye gelir getiren hane reisinin sosyal güvencesi kapsamında bulunmaktadır.

Çizelge 14. Kadının Oturduğu Evin Mülkiyet Durumu

Mülkiyet Durumu	S	%
Kendimizin	73	53,3
Kira	49	35,8
Ailemin, kira ödemiyoruz	8	5,8
Eşimin ailesinin, kira ödemiyoruz	7	5,1
Genel Toplam	137	100,0

Veri kaynağı kadınların önemli bir çoğunluğu (%64.2) kendi evinde veya mülkiyeti yakınlarına ait olan kira vermedikleri evlerde oturmaktadırlar. Kadınların belli bir oranı (%35.8) ise kirada oturmaktadırlar (Çizelge 14).

Çizelge 15. Kadının Oturduğu Evin Konut Tipi

Konut Tipi	S	%
Apartman Dairesi	108	78,8
Müstakil Ev	21	15,3
Gecekondu	8	5,8
Toplam	137	100,0

Kadınların oturdukları konutlar içerisinde en sık rastlanan konut tipi apartman dairesi, en az rastlanan konut tipi ise gecekondudur (Çizelge 15).

Özetlemek gerekirse, veri kaynağı kadınların yarısından fazlasının genç yaşta (15-30 yaş aralığında) olduğu saptanmıştır. Kadınların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde çok büyük bir çoğunluğunun evli olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre bekar kadınlar hariç kadın başına ortalama 2.02 çocuk düşmektedir. Gerek evli kadınlar gerekse bekar kadınlar açısından bakıldığında genel olarak çekirdek aile yapıları içerisinde yaşadıkları saptanmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (2006: 1)'nin gerçekleştirdiği Aile Yapısı Araştırması'nda, Türkiye genelinde ailelerin %80.7'si çekirdek, %13'ü geniş aile olarak bulunmuştur. Araştırmanın kapsamına giren kadınların eğitim durumuna bakıldığında en fazla ilkokul mezunlarına, ardından ise en çok lise mezunlarına rastlanmıştır. Kadınların eğitim düzeyleri çok yüksek görünmemekle beraber okur yazar olmayan kadınların çok az sayıda olduğu anlaşılmıştır. Kadınlara meslekleri sorulduğunda sıklıkla ev kadını olduklarını ifade etmişlerdir. Veri kaynakları içerisinde çalışan kadın sayısı çok azdır. Devlet İstatistik Enstitüsü (2005)'nin Hane Halkı İşgücü İstatistiklerine göre Türkiye'de kentlerde kadınların işgücüne katılma oranı %19.3'tür. Buna göre, araştırma kapsamında bulunan kadınların çalışma oranları Türkiye genelindeki kentlerde kadınların işgücüne katılma oranının altında kalmıştır.

1.2. Kentte Yaşama ile İlgili Bulgular

Bu alt bölümde kadınların kente göç etme durumu, kente gelme nedenleri, kentte yaşama yılı ve kendini kentli olarak görüp görmediğine ilişkin bulgular ile kadınların kentte yaşamaktan memnuniyet durumu ve kentli olmaya dair görüşlerini içeren bulgular ele alınmıştır.

Veri kaynağı kadınların kentte göç etme durumuna ilişkin bulgular grubun bir bölümünün (%29.2) doğduğundan beri toplum merkezinin bulunduğu kentte yaşadığını

göstermektedir (Çizelge 16). Ancak Çizelge 16’da kente göç eden kadınların oranının da oldukça yüksek (%70.8) olduğu göze çarpmaktadır.

Çizelge 16. Kadının Kentte Göç Etme Durumu

Kentte Yaşama Durumu	S	%
Kentte doğanlar	40	29,2
Kente sonradan göçenler	97	70,8
Toplam	137	100,0

Çizelge 17. Kadının Kente Gelme Nedeni

Kente Gelme Nedeni	S	%
Eşim burada çalışıyordu	31	30
Evlilik nedeniyle geldim	28	27,1
Akrabalar burada olduğu için geldik	21	20,3
İş bulmak için geldik	19	18,4
Çocuğum üniversiteyi kazanınca geldim	2	1,9
Kan davası nedeni ile geldik	1	0,9
Deprem nedeniyle geldik	1	0,9
Toplam	103	100,0

Çizelge 17’de veri kaynağı kadınların kente göç etme nedenleri sunulmuştur. Kadınların kente göç etme nedenleri arasında % 21.7 oranında eşinin kentte çalışıyor olması ifade edilirken, akrabaları burada olduğu için göçenlerin oranı ise %14.7’dir. Bulgular incelendiğinde kadınların kentle ilişkilerinin, eşlerinin burada çalışıyor olmasından dolayı veya burada yaşayan akrabalarının bulunması nedeniyle kente gelmeden önce başladığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 18. Kadının Kentte Yaşama Yılına Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı

Yıllar	Toplum Merkezi										Toplam	
	Yakaçık		ATİAD		Gölcük		Gazi		Ümraniye			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
1- 9	5	14,3	2	9,5	3	17,6	12	32,4	7	25,9	29	21,2
10-18	5	14,3	2	9,5	3	17,6	4	10,8	7	25,9	21	15,3
19 – 27	9	25,7	9	42,9	7	41,2	7	18,9	6	22,2	38	27,7
28 – 37	11	31,4	8	38,1	1	5,9	11	29,7	5	18,5	36	26,3
38 +	5	14,3	0	0,0	3	17,6	3	8,1	2	7,4	13	9,5
Toplam	35	100	21	100	17	100	37	100	27	100	137	100

Kadınların kentte yaşama yılına ilişkin bulgulara göre, kadınların önemli bir oranının (%54) 19-37 yıldır kentte yaşamakta olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 18). Kente uyum sağlama bağlamında uzun yıllardır kentte yaşıyor olmak kadınların kentleşme sürecini anlamak için önemli bir belirleyendir. Kentte yaşama süresinin kentleşme anlamında oldukça önemli değişkenlerden biri olduğunu vurgulayan Kartal (1983), özellikle 25-30 yıllık bir kentte yaşama süresinin kentte her anlamda uyum için yeterli bir süre olduğunu belirtmektedir.

Çizelge 19. Kadının Kendini Kentli Olarak Görüp Görmediği

Kendini Kentli Görme Durumu	S	%
Evet şehirli sayılırım	110	80,2
Hayır şehirli değilim	22	16,0
Cevapsız	5	3,6
Toplam	137	100,0

Çizelge 19’de veri kaynağı kadınların kendilerini kentli olarak görüp görmediklerine ilişkin bulgular yer almaktadır. Bulgular göstermektedir ki kadınlar içerisinde kendisini kentli olarak görenlerin oranı (%80.2) oldukça fazladır.

Çizelge 20. Kadının Kentte Yaşamaktan Memnuniyet Düzeyi

Kentte Yaşamaktan Memnuniyet Durumu	S	%
Çok memnun	81	59.1
Az memnun	39	28.4
Memnun değil	17	12.4
Toplam	137	100,0

Görüşmeler sırasında kadınlara yöneltilen “kentte yaşamaktan memnun musunuz?” sorusuna kadınlar %59.1 oranında ‘çok memnunum’ cevabı vermişlerdir. Kadınlar içerisinde ‘az memnunum’ cevabını verenlerin oranı (%28.4) ise daha düşüktür (Çizelge 20). Kadınların kendini kentli olarak görme ve kentte yaşamaktan memnun olma düzeylerine ilişkin bulgular gecekondulu ve/veya birinci kuşak göçmenlerin kente uyumu ve kentleşme düzeyini ortaya çıkarmaya yönelik yapılan araştırmalarda elde edilen bulgular ile benzerlik göstermektedir (Gökçe ve Diğerleri 1993, Karpat 2003, Onat 1993).

Çizelge 21. Kadının Kentli Olmak İle İlgili Görüşleri*

Kentli Olmak İçin Gerekenler	S	%
Maddi koşulların iyi olması	74	32,9
Düşünce, görgü ve konuşmada şehirli/kentli gibi davranmak	90	40,0
Şehirde doğmuş olmak	37	16,4
Diğer	24	10,7
Toplam	225	100,0

*Bu soruda birden fazla seçenek ifade edilmiştir.

Çizelge 22. Kadının Kentli Olmak İçin Ne gerektiğine İlişkin Diğer Görüşleri

Kentli Olmak İçin Gerekenler (Diğer)	S	%
İnsan için gerekli her şeyin insanların kullanabilmesi	1	4,2
Kentin bütün imkânlarından yararlanabilen kişi kentlidir	1	4,2
Yaşadığı kentten sorumlu olmak ve kentine sahip çıkmak	1	4,2
Kente yaşayan diğer insanlara saygılı olmak	3	12,5
Eğitilmiş ve kültürlü olmak	6	25,0
Hiçbiri, şehirli olmak önemli değil, insan olmak önemli	10	41,7
Bilmiyorum	2	8,3
TOPLAM	24	100,0

Çizelge 21’de toplum merkezlerine gelen kadınların kentli olmakla ilgili görüşleri verilmiştir. Görüşme sırasında bu soru olası yanıt seçenekleri okunarak sorulmuştur. Birden fazla seçenek seçmenin mümkün olduğu bu soruya verilen yanıtlar incelendiğinde en sık seçilen durumun %40 oranında ‘düşünce, görgü ve konuşmada kentli gibi davranma’ biçiminde olduğu görülmüştür. Yanıtların önemli kısmı ise (%32.9) kentli olmak için ‘maddi koşulların iyi olması gerekir’ şeklinde olmuştur. Yanıtlar içinde kentli olmak için kentte doğmuş olmanın da önemli bir faktör olduğunu belirtme %16.4 gibi bir oranla nispeten daha düşük kalmıştır.

Kendilerine sunulan seçeneklerin dışında kendi kentli tanımlamaları bulunan kadınların görüşleri ise Çizelge 22’de sunulmuştur. Bu gruptaki kadınların kentli olmak ile ilgili olarak ‘kentli olmak önemli değil, insan olmak önemli’ şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Bu ifadeleri kullanan kadınların görüşmeler esnasında kentli olmak için ne gerekir sorusuna yanıt vermekte zorlandıkları ayrıca kentli diye ayrı bir kategorilendirme yapılmasından rahatsız oldukları gözlemlenmiştir. Kadınlar bu tarzda bir sorunun kendilerine yöneltilmesini anlamlı bulmadıklarını belirtmişlerdir. Bu

kadınların kente ve kentli olmaya ilişkin bir düşünceye sahip olmadıkları düşünülmektedir.

2. KADINLARIN TOPLUM MERKEZLERİNDEN ALDIKLARI HİZMETLERE İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde kadınların toplum merkezi deneyimleri ile ilgili bulgular sunulmuştur. Bu kapsamda kadınların toplum merkezinden nasıl haberdar oldukları, toplum merkezine gelme sıklıkları, toplum merkezine gelme nedenleri, toplum merkezinde katıldıkları eğitim ve seminerler, toplum merkezinde katıldıkları etkinlikler, toplum merkezine gelmekte olan diğer kadınlarla beraber gerçekleştirdikleri etkinliklere ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

Çizelge 23'te veri kaynağı kadınların toplum merkezinden nasıl haberdar olduklarına ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, kadınların büyük çoğunluğu (%77.3) tanıdıkları kişiler sayesinde toplum merkezinden ve merkezin faaliyetlerinden haberdar olmaktadır.

Çizelge 23. Kadının Toplum Merkezinden Nasıl Haberdar Olduğu

Haberdar Olma Durumu	S	%
Tanıdıklardan	106	77,3
Duyurulardan	22	16,0
Kendim	9	6,5
Toplam	137	100,0

Kadınların yarısından fazlası (%62.8) haftada iki gün, önemli bir bölümü ise (%37.2) hemen hemen her gün toplum merkezine gelmektedirler (Çizelge 24). Bulgulardan kadınların oldukça sık denilebilecek şekilde toplum merkezine geldikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 24. Kadının Toplum Merkezine Gelme Sıklığı

Gelme Sıklığı	S	%
Hemen hemen her gün	51	37,2
Haftada bir iki kez	86	62,8
Toplam	137	100,0

Çizelge 25'te araştırma kapsamındaki kadınların toplum merkezine gelme nedenleri görülmektedir. Buna göre kadınların yarısından fazlası toplum merkezine gelme nedeninin yeni beceriler kazanmak olduğunu belirtmektedir. Sunulan seçenekler içerisinde hepsi yanıtını tercih edenlerle beraber düşünüldüğünde toplum merkezlerine yeni beceriler edinmek için gelen kadınların sayısı daha da artmaktadır. İleride gelir getirici bir iş yapma umudu ile merkezlerin etkinliklerine katılanların oranı grubun beşte biri kadardır (%30.6). Çizelgede sıralanan merkeze gelme nedenlerinden anlaşılacağı üzere bulgular kadınların üretken olmak ve üretkenliklerinden gelir elde etmek ile ilgili isteklerinin bulunduğunu göstermiştir.

Çizelge 25. Kadının Toplum Merkezine Gelme Nedeni*

Gelme Nedeni	S (n=137)	%
Yeni beceriler edinmek için	74	54,0
İleride gelir getirecek bir iş yaparım umuduyla	42	30,6
Evde çok sıkıldığım için	18	13,1
Hepsi	24	17,5

*Bu soruda bazı kişiler birden fazla seçenek belirtmiştir. Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Kadınların toplum merkezlerinde yürütülmekte olan eğitim ve kurslara katılma durumunun toplum merkezlerine göre dağılımı ile ilgili bulgular Çizelge 26'da sunulmuştur. Buna göre, okul öncesi dönemdeki altı yaşındaki çocukların gelişimine katkıda bulunmak için eğitici potansiyelini yükseltmeyi isteyen annelerin iştirak ettiği AÇEP diğer kurslar içerisinde en çok (%30.6) katılım gösterilen eğitim olarak belirlenmiştir. Bununla beraber kadınların 0–6 yaş aralığındaki çocuklarıyla etkili iletişim kurmalarını ve bu yolla çocuklarının gelişimlerine katkıda bulunmalarını hedefleyen Benim Ailem eğitimine katılım da belli bir (%13.1) orandadır. Kadınları hakları konusunda bilinçlendirerek geliştirmeyi amaçlayan KİHEP eğitimine katılım ise Benim Ailem eğitimiyle aynı oranda (%13.1) gerçekleşmiştir. Buradan hareketle

araştırmaya konu olan toplum merkezlerinde veri kaynağı kadınların gerek annelik rolleri çerçevesinde olsun gerekse bireysel haklarını kullanmaya yönelik olsun kendi kişisel gelişimine yönelik kurslara ilgi duyduğu ve katılım gösterdiği söylenebilir.

Çizelge 26. Kadınların Katıldığı Eğitim ve Kursların Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı*

Kurs/Eğitim	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacak (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümran. (n=27)	S (n=137)	%
AÇEP			2	23	17	42	30,6
Benim Ailem	13				5	18	13,1
KİHEP			2	11	5	18	13,1
Etkili İletişim					3	3	2,1
Etkileşim Grup Çalışması				6		6	4,3
Resimle İletişim				2		2	1,4
El Sanatları	2	1	13	14	8	38	27,7
Mefruşat	14	9	3			26	18,9
Makine nakışı	8	7				15	10,9
Giyim	6		2	1		9	6,5
Eğitici Anne Eğitimi			3	4	7	14	10,2
Kuaförlük		6				6	4,3
Bilgisayar			4			4	2,9
İngilizce					4	4	2,9
Okuma-Yazma	5	1		1	2	9	6,5
Ahşap Boyama	1					1	0,7
Folklor				3		3	2,1
Spor					2	3	2,1

*Bazı kişiler birden fazla kursa katılmıştır. Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Ayrıca Çizelge 26 incelendiğinde gelir getirici mesleki beceri kurslarının kişisel gelişime yönelik kurslar kadar ilgi gördüğü de anlaşılmaktadır. Buna göre, el sanatları kurslarına katılımın önemli bir oranda (%27.7) olduğu görülmektedir. Bundan başka mefruşat, makine nakışı, eğitici anne (çocuk bakıcılığı) eğitimi gibi meslek edinmeye yönelik becerileri kurslarına katılım diğer kurslardan daha fazladır. Sonuç olarak, meslek kurslarını tercih eden kadınların toplum merkezlerine para kazanmalarına yardımcı unsurlar barındırması nedeniyle yönelmiş oldukları söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki kadınların toplum merkezlerinde katıldığı seminerlerin konuları çok çeşitlilik göstermektedir (Çizelge 27). Toplum merkezlerinde verilen

seminerlere katılma sıklığının yer aldığı Çizelge 27’de kadın hakları, çocuk hakları gibi seminerlere katılma durumunun fazla olduğu görülmektedir. Bunların dışında kadın sağlığına ilişkin seminerlerin de ilgi gördüğü belirlenmiştir.

Çizelge 27. Kadının Katıldığı Seminerlerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı*

Seminer	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümraniye (n=27)	S (n=137)	%
Çocuk İstismarı	2			16	7	25	18,2
Aile İçi Şiddet	15			8		23	16,7
Töre Cinayetleri				1		1	0,7
Tüketici Hakları					9	9	6,5
Hukuki Danışmanlık				4		4	2,9
İş Başvurusu Teknikleri			1	1		2	1,4
Ev Kazaları ve İlk Yardım	15					15	10,9
Kadın Hastalıkları ve Tedavisi	10	5				15	10,9
Aile Planlaması	4	6	1	15		26	18,9
Meme Muayenesi Eğitimi		4			1	5	3,6
Sağlıklı Beslenme		2				2	1,4
Aile İçi Etkileşim		4				4	2,9
Ergenlik ve İletişim	2					2	1,4
Çocuklarla İletişim					1	1	0,7
Evlilikte İletişim			1			1	0,7

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Kadınların toplum merkezlerinde katıldıkları etkinliklere bakıldığında en yaygın ve katılımın en yüksek olduğu (%36.4) etkinliğin piknik olduğu anlaşılmıştır (Çizelge 28). Bunun yanı sıra kültürel faaliyetler açısından sinema ve tiyatro etkinlikleri de en çok katılımın bulunduğu (%24) etkinlikler arasında yer almaktadır.

Çizelge 28. Kadının Katıldığı Sosyal Etkinliklerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı*

Sosyal Faaliyet	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümran. (n=27)	S (n=137)	%
Sinema ve Tiyatro	12	5	3	4	9	33	24,0
Konser	2	4		1		7	5,1
Müze Gezileri					11	11	8,0
Boğaz Turu		1		3	8	12	8,7
Edirne Gezisi		3		1	1	5	3,6
Piknik	10	11	5	12	12	50	36,4
Ağaç Dikme	2					2	1,4
Huzurevi Ziyareti		1		3		4	2,9
Kadın Derneği Ziyareti			2			2	1,4
Belediye Ziyareti	1					1	0,7

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 29’da veri kaynağı kadınların toplum merkezlerinde beraberce gerçekleştirdiği etkinlikler yer almaktadır. Kadınların toplum merkezlerinde beraberce gerçekleştirdiği etkinliklerin başında sergi, kermes ve defile vb. gelmektedir. Bunun dışında kadınlar arasında kooperatif ve iş kurma çalışmalarının çok düşük bir oran da olsa (%2.1) sürdürüldüğü belirlenmiştir.

Çizelge 29. Kadınların Beraberce Gerçekleştirdiği Diğer Etkinliklerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı *

Birlikte Yapılan Etkinlikler	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümraniye (n=27)	S (n=137)	%
Başka bir toplum merkezine seminere gittik				1		1	0,7
Kooperatif ve iş kurma çalışmalarımız oldu				2	1	3	2,1
Sergi, kermes, defile vb.	11	16	6	7	4	44	32,1
Tiyatro gösterisi sunduk				1		1	0,7
Yemek standı açmıştık				1		1	0,7
Çocuklarımızı tiyatro ve sinemaya götürdük	1					1	0,7

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Bu bölümdeki bulgular özetle şöyledir: Kadınlar haftanın en az iki gününü mutlaka toplum merkezinde geçirmektedirler. Kadınlar en çok mesleki beceri kurslarına devam etmektedirler. Mesleki beceri kurslarının dışında katılımın en fazla olduğu eğitim AÇEP’tir. Bulgular göstermektedir ki toplum merkezlerinde önceki yıllarda

merkezlerde daha ön planda olduğu bilinen KİHEP'in yerini anne-çocuk odaklı eğitimler almıştır. Kadınların katıldığı seminerlerin konuları çok çeşitlilik göstermektedir; ağırlıklı olarak kadın ve çocuk hakları ile kadın sağlığına ilişkin seminerler ilgi görmektedir.

3. KADINLARIN HAYATINDA TOPLUM MERKEZİNE GELMEYE BAŞLADIKTAN SONRA MEYDANA GELEN DEĞİŞİME İLİŞKİN BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya konu olan kadınların toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra hayatında meydana gelen değişime ilişkin bulgular sunulmaktadır. Kadının hayatında toplum merkezi hizmetlerinden sonra meydana gelmesi beklenen değişimi gösteren bulgular kamusal alana katılma, aile içi konumunda özerkleşme ve bireysel değişim bağlamlarında değerlendirilmiştir.

3.1. Evin Dışına Çıkma: Kamusal Alana Katılma

Bu bölümde veri kaynağı kadınların toplum merkezi ile beraber kamusal alana çıkma ve bu alandaki kamusal deneyimine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Kadınların kent yaşamında yer almasının göstergelerinden biri kente özgü kamusal mekanları bilme ve kullanma düzeyidir. Toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra öğrendikleri ve gitmeye başladıkları mekanların hangileri olduğunu saptamak amacıyla kadınlara okul, muhtarlık, sağlık ocağı, hastane, belediye, kaymakamlık, valilik, alışveriş merkezi, tiyatro ve sinemanın yerini bilip bilmedikleri ve bu yerlere gidip gitmedikleri sorulmuştur.

Çizelge 30. Kadının Toplum Merkezine Geldikten Sonra Yerini Öğrendiği Kamusal Mekanlar *

		Okul	Muht.	Sağlık Ocağı	Hastane	Belediye	Kaymk.	Valilik	Alışveriş Mrk.	Tiyatro	Sinema
Toplum Merkezinden Önce Bilme	S (n=137)	131	131	134	136	114	80	59	132	70	76
	%	97,0	96,3	98,5	99,3	92,7	87,0	80,8	96,4	73,7	76,0
Toplum Merkezinden Sonra Öğrenme	S (n=137)	4	5	2	1	9	12	14	5	25	24
	%	3,0	3,7	1,5	0,7	7,3	13,0	19,2	3,6	26,3	24,0

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 31. Kadının Kullandığı/Gittiği Kamusal Mekanlar

		Okul	Muht.	Sağlık Ocağı	Hastane	Belediye	Kaymk.	Valilik	Alışveriş Mrk.	Tiyatro	Sinema
Gittim	S (n=137)	129	133	133	135	106	66	40	135	59	82
	%	94,2	97,1	97,1	98,5	77,4	48,9	29,9	98,5	43,7	59,9
Henüz Gitmedim	S (n=137)	8	4	4	2	31	69	94	2	76	55
	%	5,8	2,9	2,9	1,5	22,6	51,1	70,1	1,5	56,3	40,1

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 30'da veri kaynağı kadınların toplum merkezi öncesi yerini bildikleri kamusal mekanlar ile toplum merkezi sonrası yerini öğrendikleri kamusal mekanlara ilişkin bulgular birlikte sunulmuştur. Buna göre, kadınların % 19.2'si valiliğin yerini toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra öğrenmiştir. Kadınların %26.3'ü tiyatronun yerini, % 24'ü ise sinemanın yerini toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra öğrenmiştir. Bu noktada en yüksek öğrenme oranı başlangıçta en az bilinen sinema ve tiyatrodadır. Hastane, sağlık ocağı, okul, alışveriş merkezi (çarşı), muhtarlık, belediye kadınların en çok bildikleri yerleri oluşturmaktadır.

Çizelge 31'de veri kaynağı kadınların kullandıkları kamusal mekanlar ile henüz gitmedikleri kamusal mekanlara ilişkin bulgular birlikte sunulmuştur. Bulgular kadınların kenttin merkezinde yer alan bürokratik, kültürel ve sanatsal alanlarıyla fazla temas etmediğini ortaya koymaktadır. Görüşülen kadınlar içerisinde valiliğe, tiyatro ve sinemaya hiç gitmemiş olan kadınlar bulunmaktadır. Kadınların %70.1'i valiliğe, %56.3'ü tiyatroya, %40.1'i sinemaya hiç gitmediğini ifade etmiştir. Yakacık, Gazi Mahallesi ve Ümraniye İstanbul sınırları içerisinde yer alan yerleşim birimleri olmalarına rağmen kendi içlerinde kentleşmiş, asgari düzeyde yaşayanların bütün

ihtiyaçlarını karşılayabilecek mekanların bir arada bulunduğu yerleşim merkezleri haline dönüşmüştür. Burada yaşayanlar ikamet ettiği semtte halledemediği bir işi olduğu zaman bölgenin bağlı bulunduğu ilçe merkezlerine gitmeyi tercih etmektedir. Bundan dolayı kadınlar kentin merkezlerinde yer alan ve İstanbul'a özgü coğrafi ve kültürel dokuyla da pek fazla temas halinde değildirlir. Kadınlar açısından kentin merkeziyle temas toplum merkezleriyle beraber katıldıkları boğaz turları ve müze gezileri ile sinema tiyatro etkinlikleri sayesinde kurulmaya başlanmıştır.

Çizelge 32. Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Kadının Kamusal Yaşama Katılması ile İlgili Hayatında Meydana Gelen Değişim*

Değişim	S (n=137)	%
İşe girdim	8	5,8
İş kurmak istedim	23	16,7
Kooperatif kurduk	7	5,1
Hiçbiri	78	56,9

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 32'de toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kadının kamusal yaşama katılması ile ilgili hayatında meydana gelen değişime ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, görüşülen kadınların %5.8'i toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra işe girdiğini belirtmiştir. Kadınlar içerisinde bir iş kurarak çalışma hayatına atılma yönünde istek duyanların oranı %16.7'dir. Kardam'ın (2004) toplum merkezlerinde sürdürülen KİHEP'in etkilerini değerlendirmek üzere KİHEP katılımcıları üzerinde yaptığı araştırmanın bulgularına göre KİHEP katılımcıları eğitimden sonra % 28.8 oranında para kazandıracak faaliyetlere yönelmişlerdir. Aynı araştırmada KİHEP'ten sonra kadınların %8.3'ünün yeni işyeri açtığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise veri kaynağı kadınlar içerisinde toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra işe giren 8 kadından 4'ü KİHEP'e katılan kadınlar olduğu saptanmıştır. Buradan hareketle KİHEP'in kadının çalışmasını ve ekonomik yaşama atılmasını teşvik eden bir yönü olduğu söylenebilir. Ancak genel olarak bakıldığında 137 kadın içerisinde sadece 8 kadının çalışmaya başlaması çok düşük bir sayıdır. Türkiye genelinde kadınların kentlerde işgücüne katılma oranı %19.3'tür (DİE, Hane Halkı İşgücü Anketi Sonuçları,

2005). Bu bakımdan araştırmada veri toplanan kadınların kentlerde işgücüne katılma oranı Türkiye genelinin de altında kalmaktadır. Dolayısıyla toplum merkezlerine devamın kadının iş yaşamına girmesini sağlamak yönünde bir etkisi olduğu söylenememektedir.

Kentte yaşamak insanların kent ölçeğinde bir kamusal alan oluşturmalarını ve bu alana sürekli katılmalarını gerektirmektedir (Bilgin1996: 50). Bilgine göre, kentlilik sadece kentte maddi anlamda tutunma becerisi göstermekten ibaret değildir, aynı zamanda kentin sosyal ve siyasal yaşamına büyük ölçüde katılım göstermek anlamına da gelmelidir. Ona göre, bireylerin kendileriyle ilgili, onları etkileyen fiziksel çevreler, programlar ve kurumlar düzeyinde üretilen kararlarda yer almaları önemlidir. Kişiler, kendi kişisel çıkarlarıyla kamunun çıkarlarını bağdaştırmayı, diğer insanlarla işbirliğine girmeyi, konsensüsün gerekliliğini öğrenirlerse o topluma aidiyet duygusu geliştirmeyi ve sosyal kurumlarıyla bütünleşmeyi başka bir değişle kentli olmayı başarabilirler (Bilgin 1996:54). Bu argümandan hareketle kadınların çevrelerinde yaşadıkları sorunlara ilişkin kamu yöneticilerinden talepte bulunmaları kamusal alana katılmanın başka bir boyutu olarak ele alınmıştır. Veri kaynağı kadınların toplum merkezi ile beraber özelde yaşadıkları mahalleye genelde ise içinde yaşadıkları kente ilişkin sorunları sahiplenme ve bu sorunlara çözüm arama pratikleri incelenmiştir.

Çizelge 33. Kadınların Kamu Kurumlarına Yönelik Taleplerinin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı*

Kamu Kurum/Yöneticilerinden Talepte Bulunma	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümran (n=27)	S (n=137)	%
Belediyeden kermesimizi yapmak için yer istedik				2		2	1,4
Belediyeden kreş talebinde bulunduk				7		7	5,1
Komşularla mahallemizde top.mrk. açılması için belediyeden istekte bulunduk		1				1	0,7
Kurs için makine istedik			1			1	0,7
Mahallemizdeki zararlı atık içeren varillerin kaldırılması için Belediyeye başvurduk				1		1	0,7
Muhtara caddelerin daha fazla ışıklandırılması için istekte bulunduk				1		1	0,7
Pikniğe gitmek için otobüs istedik			2			2	1,4
Valinin eşinin öncülüğünde yaptığımız el işlerini satabileceğimiz bir yer istemiştik				1		1	0,7
Yoksul bir aileye yardımda bulunulması için muhtara bilgi verdik					2	2	1,4
Sos.Hiz. İl Müdürünün tekrar göreve dönmesi için dilekçe vermiştik				2		2	1,4

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 33'de toplum merkezine gelen kadınların kamu kurumlarından/ yöneticilerinden toplu olarak istekte buldukları konulara ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, Gazi Mahallesinden yedi kadının belediyeden kreş talebinde bulunduğu belirlenmiştir. Çizelgede yer alan diğer konularda da yine Gazi Mahallesinden kadınların talepte bulunduğu anlaşılmaktadır. Toplum merkezlerinin mahalleli bilincinin gelişmesinde ve ortak ihtiyaçların giderilmesinde kolektif hareket etmeyi teşvik ettiği bilinmektedir. Görüşülen bazı kadınlar tarafından ifade edilen kamu kurumlarından/yöneticilerinden toplu olarak istekte bulunma pratikleri söz konusu bilgiyi doğrulamaktadır. Nitekim talepte bulunulan konular çeşitlilik gösterse de talepte bulunan kişilerin toplam içindeki oranı oldukça düşük görünmektedir.

Çizelge 34. Kadının Toplum Merkezine Gelmeden Önce Üyesi Olduğu Örgütlerin Merkezlerine Göre Dağılımı*

Üyesi Olduğu Örgüt	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümraniye (n=27)	S (n=137)	%
Siyasi Parti	1	1		5		7	5,1
Sendika	1					1	0,7
Hemşeri derneği				3		3	2,1
Okul Aie Birliği	3	1		7	2	13	9,4
Meslek Derneği	1					1	0,7
Sivil Toplum Örgütü				1		1	0,7

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Gökçe (1998)'ye göre sivil toplum örgütlerinde yer almak, kadının toplumlaşmasının ve kamusal alana çıkmasının bir aracıdır. Bu açıdan sosyal yaşama katılma anlamında dernek, vakıf vs. gibi yerlerin varlığı kadınlar için önemlidir.

Araştırma kapsamındaki kadınların toplum merkezine gelmeden önce üyesi oldukları sivil toplum örgütlerine ilişkin bulguları içeren Çizelge 34'de kadınların en çok okul aile birliğine üyeliklerinin bulunduğu görülmektedir; kadınlar arasında okul aile birliği üyelik en sık rastlanan durum olarak tespit edilmiştir. Bunun dışında toplum merkezinde gelmeden önce kadınların herhangi bir örgüte üyelik durumu çok düşük oranda kalmıştır. Veri kaynağı kadınların siyasi veya sivil örgütlerde yer almaktan daha fazla çocuklarının eğitimlerine ilişkin alanlarda faaliyet göstermeyi tercih ettikleri anlaşılmaktadır.

Çizelge 35. Kadının Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Üyesi Olduğu Örgütlerin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı*

Üyesi Olduğu Örgüt	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümraniye (n=27)	S (n=137)	%
Yardımlaşma Derneği					3	3	2,1
Kooperatif				3	0	3	2,1
Okul Aile Birliği					1	1	0,7
Sivil Toplum Örgütü					1	1	0,7

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Kadınların toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra herhangi bir örgüte üye olma durumuna ilişkin bulguların yer aldığı Çizelge 35'te toplamda sadece 8 kadının belli bir

sivil oluşumun içerisinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte toplum merkezi sonrası kooperatif ve yardımlaşma dernekleri gibi örgüt yapılarına dahil olan kadınların bulunduğu anlaşılmıştır.

3.2. Kadının Aile İçi Konumundaki Değişim: Kadının Karar Gücü

Kadının özel alanda yani aile içinde, kendisini ve ailesini ilgilendiren konulardaki karar gücü onun bireyleşme düzeyini gösteren bir anahtar kavram olarak kullanılmıştır. Ekonomik yaşama katılma, siyasi yaşama katılma ile ilgili konular ile ailesini ve kendisini ilgilendiren konularda kadının kendisinin tek başına karar verebilmesi* bir özerkleşme biçimi olarak kabul edilmiştir.

Bu alt bölümde toplum merkezi hizmetlerinin kadının, aile içi konumu açısından bireyleşme yönünde bir değişime neden olup olmadığı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu nedenle sözü edilen bu dört alanla ilgili konularda karar gücündeki değişimi ortaya çıkartmak için araştırma kapsamına giren kadınların toplum merkezine gelmeden önceki durumu ile toplum merkezinden hizmet aldıktan sonraki durumu karşılaştırılmış ve kadının toplum merkezine devam etmesinden sonra toplumsal yaşamın bazı alanlarında kendi iradesiyle hareket edebilen ve çevresindekileri etkileme ve yönlendirme gücüne sahip bir birey haline gelip gelmediği incelenmiştir.

---

* İlkaracan'ın kadının ailedeki konumu, yurttaş olarak kadın ve kadının bedensel hakları şeklinde üç ana başlığı içeren Marmara, Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu illerinde 1996-1997 yıllarında gerçekleştirdiği araştırmasında yer verdiği ve "Kuldan yurttaşa: Kadınlar Neresinde?" makalesinde (1998 a) bahsettiği boyutlar örnek alınmıştır. Bu boyutlar ekonomik yaşama katılma ve siyasi yaşama katılma ile ilgili konular başta olmak üzere kadının ailesini kendisini ilgilendiren konulardaki karar gücüne ilişkindir.

3.2.1. Ekonomik Yaşama Katılma ile İlgili Karar Gücü

Bu bölümde veri kaynağı kadınların ekonomik yaşama katılmalarının göstergeleri olan, çalışma, kendi işini kurma ve kazandığı parayı harcama konularındaki karar gücünün toplum merkezi sonrasındaki değişimine ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

Çizelge 36. Kadının Çalışmasına Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	48	35,6	6	4,4	1	0,7	55	40,7
Eşimin onayı gerekir	2	1,5	61	45,2			63	46,7
Beraber karar veririz					17	12,6	17	12,6
Toplam	50	37,0	67	49,7	18	13,3	135	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=135, Yanıtsızlar=2):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2=25,511$	sd=2	p < 0,05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2=26,844$	sd=2	p < 0,05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,732		p > 0,05

Çizelge 36’da kadının çalışmasına kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, verilen yanıtlar incelendiğinde gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, kadının çalışmasına eşinin onayının gerektiğini söyleyenler çoğunlukta olduğu görülmüştür. Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel analizi ki-kare testiyle ile yapılmıştır; verilen yanıtlar içerisinde hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Çizelge 36’da dikkati çeken bulgulardan bir diğeri ise toplum merkezi sonrası “kendim karar veririm” diyenlerin sayısında 5 bir kişilik artış olduğudur. Ancak yapılan Wilcoxon testi, önce ve sonra arasındaki değişimin anlamlı olmadığını ortaya koymuştur (Z= -1.732 p>0,05). Bulgular göstermektedir ki toplum

merkezi sonrası bile kadınların önemli bir kısmı (%46.7) ekonomik yaşama katılma konusunda özerkliğe sahip değildir, çalışmak isterse eşinin onayını almak zorundadır. Bu bakımdan toplum merkezinin kadının çalışmasına kendi başına karar verebilmesi yönünde bir değişime etki etmediği söylenebilir.

Çizelge 37. Kadının Kendi İşini Kurmasına Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	29	21,8	5	3,8	1	0,8	35	26,3
Eşimin onayı gerekir	3	2,3	70	52,6			73	54,9
Beraber karar veririz		0,0	1	0,8	24	18,0	25	18,8
Toplam	32	24,1	76	57,1	25	18,8	133	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=133, Yanıtsızlar=4):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2=34,481$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2=28,932$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -0,832		p > 0.05

Çizelge 37’de kadının kendi işini kurmasına kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, verilen yanıtlar incelendiğinde gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, kadının çalışmasına eşinin onayının gerektiğini söyleyenler çoğunluktadır. Her iki dönemde yanıtlar arası farklılaşma/yoğunlaşmanın istatistiksel analizi ki-kare ile yapılmıştır; verilen yanıtlar içerisinde hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Çizelge 37’deki bulgulara göre kendi işini kurma konusunda kendi kararını verebilenlerin oranındaki artış (yaklaşık 2 puan) çok sınırlı bir artıştır. Nitekim yapılan Wilcoxon testi sonucu toplum merkezi öncesi ve sonrası durum arasında belirgin bir değişimin olmadığını göstermektedir (Z=-0,832 p>0,05). Toplum merkezi hizmetleri sonrasında bile, kadınların yarıdan fazlası için kendi işini kurma

konusunda eşinin onayının gerekmesi durumu, kadının erkeğin baskısını hissetmeye devam ettiğini göstermektedir. Bu bakımdan toplum merkezi hizmetlerinden yararlanmanın kadınların mevcut durumuna olumlu bir etkide bulunduğu söylenemez.

Çizelge 38. Kadının Kazandığı Parayı Harcamasına Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrası Durumun Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	32	54,2			2	3,4	34	57,6
Eşimin onayı gerekir			19	32,2	3	5,1	22	37,3
Beraber karar veririz	1	1,7			2	3,4	3	5,1
Toplam	33	55,9	19	32,2	7	11,9	59	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=59, Yanıtsızlar=78):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 17,22$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 25,9$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,179		p > 0.05

Çizelge 38’de kadının kazandığı parayı harcamasına kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Yanıtlar arası yoğunlaşma ki-kare ile istatistiksel açıdan incelenmiştir ve buna göre hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “kendim karar veririz” diyenlerin oranlarının diğer gruplara göre anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Kadının toplum merkezinden yararlanmasının ardından kazandığı parayı harcaması konusunda kimin karar verdiği bakımından küçük oransal farklar izlenmekle beraber Wilcoxon testi bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı bir değişim olmadığını ortaya koymuştur (Z=-1,179 p>0,05). Kadınların erkeklerle benzer şartlarda ekonomik yaşama katılması söz konusu olduğunda erkeğin kadının üzerindeki otoritesini daha fazla hissettireceği düşünülmektedir.

3.2.2. Siyasal Yaşama Katılıma ile İlgili Karar Gücü

Bu bölümde veri kaynağı kadınların siyasi yaşama katılmalarının göstergeleri olan, sivil toplum örgütüne üye olma, siyasi partiye üye olma ve oy verme konularındaki karar gücünün toplum merkezi sonrasındaki değişimine ilişkin bulgular değerlendirilmiştir.

Çizelge 39. Okul-Aile Birliği veya Yardım Derneği Gibi Bir Birliğe Üye Olma Konusunda Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

TM'den Sonra	TM'den Önce				Toplam	
	Kendim karar veririm		Başkasının onayı gerekir			
	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veririm	71	53,8	2	1,5	73	55,3
Başkasının onayı gerekir	12	9,1	47	35,6	59	44,7
Toplam	83	62,9	49	37,1	132	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=132, Yanıtsızlar= 5):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 1,485$	sd=1	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 6,139$	sd=1	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -2,673		p < 0.05

Çizelge 39'da kadının okul aile birliği veya yardım derneği gibi bir birliğe üye olmasına kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Yanıtlar arasındaki farklılaşmanın istatistiksel analizi ki-kare ile yapılmıştır; yanıtlarda hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası anlamlı bir yığılma bulunmuştur (p<0,05). Bununla beraber yapılan Wilcoxon testi, önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olduğuna işaret etmektedir (Z=-2,673 p<0,05). Ne var ki bu değişim, Çizelge 39'daki bulgulardan da izlendiği gibi toplum merkezinin kadının karar gücünü artırması yönündeki beklentinin tersine bir değişimdir; toplum merkezi sonrası dönemde, kadının okul aile birliği veya yardım derneği gibi bir birliğe üye olmasına başkasının onayının gerektiğini belirtenler artmış, kendisinin karar verdiğini söyleyenlerin sayısı azalmıştır. Başka bir deyişle toplum merkezi hizmetleri okul aile birliği veya yardım derneği gibi bir birliğe üye olma konusunda kadınlar açısından bir özerklik yaratmamış, aksine toplum merkezi sonrasında bir grup kadın için başkasından onay alma yönünde bir eğilim gelişmiştir.

Çizelge 40. Kadının Sendika veya Siyasal Partiye Üye Olmasına Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

TM'den Sonra	TM'den Önce				Toplam	
	Kendim karar veririm		Başkasının onayı gerekir			
	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veririm	37	29,4	4	3,2	41	32,5
Başkasının onayı gerekir	40	31,7	45	35,7	85	67,5
Toplam	77	61,1	49	38,9	126	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=126, Yanıtsızlar= 11):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 19,882$	sd=1	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 6,222$	sd=1	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -5,427		p < 0.05

Çizelge 40'da kadının sendika veya siyasi partiye üye olmasına kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Yanıtlar arasındaki farklılaşmanın istatistiksel analizi ki-kare ile değerlendirilmiş, anlamlı bir farkın bulunduğu saptanmıştır (p<0,05). Yapılan Wilcoxon testi sonucunda ise önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olduğu anlaşılmıştır (Z=-5,427 p<0,05). Buna göre, toplum merkezi sonrası dönemde, kadının sendika veya siyasi partiye üye olmasına başkasının onayının gerektiğini belirtenlerin oranındaki artış istatistiksel olarak anlamlıdır. Bulgular göstermektedir ki toplum merkezi hizmetleri sendika veya siyasi partiye üye olacağı zaman kendi başına karar verme biçiminde bir özerklik yaratmamış, aksine veri kaynağı bir grup kadın için başkasından onay alma yönünde bir eğiliminin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Çizelge 41. Kadının Vereceği Oya Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

TM'den Sonra	TM'den Önce								Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin etkisi oluyor		Eşim Karar Verir		Aile büyüklerinin etkisi oluyor			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	112	82,4			2	1,5	2	1,5	116	85,3
Eşimin etkisi oluyor	3	2,2	9	6,6					12	8,8
Eşim Karar Verir					1	0,7			1	0,7
Aile büyüklerinin etkisi oluyor							7	5,1	7	5,1
Toplam	115	84,6	9	6,6	3	2,2	9	6,6	136	100,0

İstatistiksel Çözümlenmeler (n=136, Yanıtsızlar= 1):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 265,471$	sd=3	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 258,0$	sd=3	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,367		p > 0.05

Çizelge 41’de kadının vereceği oya kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, verilen yanıtlar incelendiğinde gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, vereceği oya kendisinin karar verdiğini söyleyenlerin çoğunlukta olduğu belirlenmiştir. Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel olarak anlamlı olduğu yapılan ki-kare sonucunda anlaşılmıştır (p<0,05). Çizelge 41’de dikkati çeken bulgulardan bir diğeri ise toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin sayısında bir artış olduğudur. Ancak yapılan Wilcoxon testi sonucu önce ve sonra arasındaki değişimin istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığını göstermektedir (Z=-1,367 p>0,05).

3.2.3. Kadının Aileyi İlgilendiren Konularda Karar Gücü

Bu bölümde veri kaynağı kadınların ailesini ilgilendiren konular olan çocukların eğitimi, ailenin oturacağı yer, ailecek yapılacak tatil ve eğlence faaliyetler, ev için yapılacak pahalı alışverişler konularındaki karar gücünün toplum merkezi sonrasındaki değişimine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 42. Çocukların Eğitimine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	28	26,7			1	1,0	29	27,6
Eşimin onayı gerekir	4	3,8	66	62,9			70	66,7
Beraber karar veririz					6	5,7	6	5,7
Toplam	32	30,5	66	62,8	7	6,7	105	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=105, Yanıtsızlar=32):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 50,114$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 60,057$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -0,707		p > 0.05

Çizelge 42’de çocukların eğitimine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. İlgili soruya verilen yanıtlar gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, çocukların eğitimi ile ilgili konularda eşinin onayının gerektiğini söyleyenlerin çoğunlukta olduğunu göstermektedir. Yapılan ki-kare testi de, “eşimin onayı gerekir” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı sonucunu desteklemektedir (p<0,05). Çizelge 42’de toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin oranında küçük bir artış olduğu görülmekle beraber, Wilcoxon testi, önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olmadığına işaret etmektedir (Z=-0,707 p>0,05). Bulgular, esasen kadınlar arasında zaten yaygın olan çocukların eğitimi konusunda eşten onay alma eğiliminin toplum merkezi sonrasında fazla değişmediğini göstermektedir. Başka bir deyişle toplum merkezinden bir hizmet almak bu konuda önemli bir değişim yaratmamıştır.

Çizelge 43. Ailenin Oturacağı Yere Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

TM'den Sonra	TM'den Önce										Toplam	
	Kendim karar veririm		Eşimle Beraber		Eşim Karar Verir		Eşimin Ailesi		Ailem karar verir			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veririm	18	13,2			1	0,7					19	14,0
Eşimle beraber	1	0,7	79	58,1	2	1,5					82	60,3
Eşim karar verir					12	8,8					12	8,8
Eşimin ailesi							2	1,5			2	1,5
Ailem karar verir									21	15,4	21	15,4
Toplam	19	14,0	79	58,1	15	11,0	2	1,5	21	15,4	136	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=136, Yanıtsızlar=1):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 131,353$	sd=4	p < 0,05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 146,132$	sd=4	p < 0,05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,134		p > 0,05

Çizelge 43’de ailenin oturacağı yere kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, ailenin oturacağı yere eşimle beraber karar verdiğini söyleyenler çoğunluktadır (önce % 58.1, sonra % 60.1). Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel anlamlılığı ki-kare ile değerlendirildiğinde, verilen yanıtlar içerisinde hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “eşimle beraber” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Bunun dışında toplum merkezi sonrası eşimle beraber karar verdiğini söyleyenlerin oranında yaklaşık 2 puanlık bir artış olduğu görülmektedir. Fakat yapılan Wilcoxon testi, önce ve sonra arasındaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir (Z=-1,134 p>0,05).

Çizelge 44. Ailece Yapılacak Tatil ve Eğlence Faaliyetlerine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

TM'den Sonra	TM'den Önce										Toplam	
	Kendim karar veririm		Eşimle Beraber		Eşim Karar Verir		Eşimin Ailesi		Annem babam karar verir			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veririm	12	8,8			4	2,9					16	11,7
Eşimle beraber	1	0,7	71	51,8	12	8,8					84	61,3
Eşim karar verir					14	10,2			1	0,7	15	10,9
Eşimin ailesi							1	0,7			1	0,7
Annem babam karar verir									21	15,3	21	15,3
Toplam	13	9,5	71	51,8	30	21,9	1	0,7	22	16,1	137	100,0

İstatistiksel Çözümlenmeler (n=137):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 103,693$	sd=4	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 154,204$	sd=4	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -3,586		p < 0.05

Çizelge 44'de ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetlerine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetlerine eşile beraber karar verdiğini söyleyenler çoğunluktadır. Yapılan ki-kare testinde de “eşimle beraber” diyenlerin oranının hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Bununla beraber yapılan Wilcoxon testi önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olduğunu ortaya koymaktadır (Z=-3,586 p>0,05). Sonuç olarak, bulgular göstermektedir ki toplum merkezi sonrası kadının ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetlerine eşile beraber karar verme yönündeki eğilimi oldukça belirgin bir hal almıştır.

Çizelge 45. Ev İçin Yapılacak Pahalı Alışverişlere Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

TM'den Sonra	TM'den Önce										Toplam	
	Kendim karar veririm		Eşimle Beraber		Eşim Karar Verir		Eşimin Ailesi		Annem babam karar verir			
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veririm	15	11			1	0,7					16	11,8
Eşimle beraber	1	0,7	85	62,5	3	2,2					89	65,4
Eşim karar verir					9	6,6			1	0,7	10	7,4
Eşimin ailesi												
Annembabam karar verir							1	0,7	20	14,7	21	15,4
Toplam	16	11,8	85	62,5	13	9,6	1	0,7	21	15,4	136	100,0

İstatistiksel Çözümlenmeler (n=136, Yanıtsızlar=1):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 158,438$	sd=4	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 120,412$	sd=4	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,406		p > 0.05

Çizelge 45’de ev için yapılacak pahalı alışverişlere kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular sunulmuştur. Buna göre, gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, ev için yapılacak pahalı alışverişlere eşiyile beraber karar verdiğini söyleyenler çoğunluktadır. Bu durumun istatistiksel analizi ki-kare testiyle ile sınanmıştır; “eşimle beraber” diyenlerin oranının hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası anlamlı bir fark yarattığı belirlenmiştir (p<0,05). Çizelge 45’de izlendiği gibi toplum merkezi sonrası eşiyile beraber karar verdiğini söyleyenlerin oranında yaklaşık 3 puanlık bir artış olduğu görülmektedir. Ancak yapılan Wilcoxon testi, önce ve sonra arasındaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir (Z=-1,406 p>0,05).

Bu bölümde genel olarak göze çarpan bazı bulgular şunlardır: Araştırma kapsamında yer alan kadınların önemli bir kısmı gerek toplum merkezi öncesi gerek toplum merkezi sonrası çocukların eğitimi konusundaki kararlarında eşinin onayını almaktadır. Toplum merkezi öncesi ailenin oturacağı yer, ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri ve ev

için yapılacak pahalı alışverişler konularında toplum merkezi öncesi eşle beraber karar verme oranları diğer yanıtla göre hep daha yüksek çıkmıştır. Öte yandan toplum merkezi sonrası duruma bakıldığında en belirgin değişimin ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri konusunda ortaya çıktığı görülmektedir; toplum merkezi sonrası ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri konusunda eşler daha fazla ortak karar vermeye başlamıştır. Sonuç olarak sadece bu konu için toplum merkezi hizmetlerinin aile içinde demokratik değer ve tutumları hızlandırdığı söylenebilir. Ailesiyle beraber yaşayan bekar kadınların ise ailenin oturacağı yer, ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetleri ve ev için yapılacak pahalı alışverişler konularında kararı genel olarak anne ve babalarına bıraktığı, bu grupta mevcut durumun toplum merkezi sonrası değişmediği tespit edilmiştir.

3.2.4. Kendini İlgilendiren Konularda Karar Gücü

Bu bölümde veri kaynağı kadınların, kendisini ilgilendiren konular olan arkadaşlık ilişkileri, dini ibadetler, doğum kontrolü, şehir içinde ve şehir dışında bir yere gitme konularındaki karar gücünün toplum merkezi sonrasındaki durumuna ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çizelge 46. Kadının Giyimine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	111	81,0	7	5,1			118	86,1
Eşimin onayı gerekir			15	10,9			15	10,9
Beraber karar veririz	1	0,7			3	2,2	4	2,9
Toplam	112	81,8	22	16,1	3	2,2	137	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=137):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 148,482$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 173,182$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,508		p > 0.05

Çizelge 46’da kadının giyimine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, kadınların büyük çoğunluğu (önce % 81.8 sonra % 86.1) giyimine kendisinin karar vermektedir. Yanıtlar arası yoğunlaşmalar istatistiksel olarak anlamlı bulunmuş ve hem toplum merkezi öncesi, hem de toplum merkezi sonrası “kendim karar veriyorum” diyenlerin oranlarının diğer yanıtlara göre anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Çizelge 46’da dikkati çeken bulgulardan bir diğeri toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin oranında bir azalma olduğudur. Ancak yapılan Wilcoxon testi, önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olmadığına işaret etmiştir (Z=-1,508 p>0,05). Bulgulara göre, toplum merkezi sonrası bile giyimi konusunda tek başına karar veremeyen % 10’un üzerinde kadın bulunmaktadır. Bu gruptaki kadınlar için giyim konusunda tek başına karar verememek, kendisini ilgilendiren bu en temel konuda dahi özgür olamamak anlamına gelmektedir ki bu durumun, kadınların doğrudan kendisini ilgilendiren başka alanlarda da bireysel özgürlüğe sahip olamayabileceğini düşündürmektedir.

Çizelge 47. Kadının Arkadaşlık İlişkilerine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	117	85,4	5	3,6			122	89,1
Eşimin onayı gerekir			12	8,8			12	8,8
Beraber karar veririz					3	2,2	3	2,2
Toplam	117	85,4	17	12,4	3	2,2	137	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=137):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 169,285$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 192,277$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -2,236		p < 0.05

Çizelge 47’de kadının arkadaşlık ilişkilerine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular sunulmuştur. Buna göre, verilen yanıtlar incelendiğinde gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, arkadaşlık ilişkilerine kendisinin karar verdiğini söyleyenler çoğunluktadır. Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel analizi; hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “kendim karar veriyorum” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığına işaret etmektedir (p<0,05). Çizelge 47’den izlendiği gibi toplum merkezi sonrası eşinin onayının gerektiğini söyleyenlerin oranında yaklaşık 3,6 puanlık bir azalma olduğu görülmektedir. Yapılan Wilcoxon testi sonucu, önce ve sonra arasındaki değişimin istatistiksel olarak anlamlı olduğunu göstermiştir (Z=-2,236 p<0,05). Burada yola çıkılarak toplum merkezi sonrası süreçte kadının arkadaşlık ilişkileriyle ilgili konularda özerkleştiği söylenebilir.

Çizelge 48. Kadının Dini İbadetlerine Kimin Karar Verdiği Konusunda Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	128	93,4	3	2,2			131	95,6
Eşimin onayı gerekir			4	2,9			4	2,9
Beraber karar veririz					2	1,5	2	1,5
Toplam	128	93,4	7	5,1	2	1,5	137	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=137):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 222,934$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 239,226$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -1,732		p > 0.05

Çizelge 48’de kadının dini ibadetlerine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, verilen yanıtlar incelendiğinde gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, dini ibadetlerine kendisinin karar verdiğini söyleyenler çoğunlukta. Yapılan ki-kare testi bir yanıtta yoğunlaşmanın anlamlı olduğunu göstermektedir (p<0,05). Ancak yapılan Wilcoxon testi ise önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olmadığını saptamıştır (Z=-1,732 p>0,05).

Çizelge 49. Kadının Doğum Kontrolü Konusunda Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	71	62,3	2	1,8			73	64,0
Eşimin onayı gerekir	3	2,6	27	23,7			30	26,3
Beraber karar veririz					11	9,6	11	9,6
Toplam	74	64,9	29	25,4	11	9,6	114	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=114, Yanıtsızlar=23):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 55,421$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 53,105$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -0,447		p > 0.05

Çizelge 49’da kadının doğum kontrolüne kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel analizi ki-kare testiyle yapılmıştır; verilen yanıtlar içerisinde hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “kendim karar veriyorum” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Ancak yapılan Wilcoxon testi sonucu önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olmadığı anlaşılmıştır; toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin sayısında çok küçük bir artış olmuştur (Z=-0,447 p>0,05).

Çizelge 50. Kadının Şehir İçinde Bir Yere Gitmesine Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	62	45,3	9	6,6	1	0,7	72	52,6
Eşimin onayı gerekir	2	1,5	49	35,8			51	37,2
Beraber karar veririz					14	10,2	14	10,2
Toplam	64	46,7	58	42,3	15	10,9	137	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=137):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 31,285$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 37,766$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -2,324		p < 0.05

Çizelge 50’de kadının şehir içinde bir yere gitmesine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Buna göre, gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde, şehir içinde bir yere gitmeye kendisinin karar verdiğini söyleyenler çoğunluktadır. Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel analizi ki-kare testiyle ile yapılmıştır; yanıtlar içerisinde hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “kendim karar veriyorum” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Çizelge 50’deki üstünde durulması gereken bulgulardan biri toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin sayısında bir azalma olduğudur; yapılan Wilcoxon testi sonucu önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olduğu anlaşılmıştır (Z=-2,324 p<0.05). Buradan, kadının toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra şehir içinde bir yere gideceği zaman kendi başına hareket etmeye başladığı anlaşılmaktadır.

Çizelge 51. Kadının Şehir Dışında Bir Yere Gitmesine Kimin Karar Verdiğinin Toplum Merkezi Öncesi ve Sonrasının Karşılaştırılması

T.M. Sonrası	T. M. Öncesi						Toplam	
	Kendim karar veriyorum		Eşimin onayı gerekir		Beraber karar veririz			
	S	%	S	%	S	%	S	%
Kendim karar veriyorum	27	19,9	5	3,7	1	0,7	33	24,3
Eşimin onayı gerekir	4	2,9	80	58,8			84	61,8
Beraber karar veririz					19	14,0	19	14,0
Toplam	31	22,8	85	62,5	20	14,7	136	100,0

İstatistiksel Çözümler (n=137, Yanıtsızlar= 1):

Toplum Merkezi Öncesi	$\chi^2 = 53,397$	sd=2	p < 0.05
Toplum Merkezi Sonrası	$\chi^2 = 51,632$	sd=2	p < 0.05
Önce ve Sonra Arasındaki Değişim	Z= -0,832		p > 0.05

Çizelge 51’de kadının şehir dışında bir yere gitmesine kimin karar verdiği konusunda toplum merkezi öncesi ve sonrası duruma ilişkin bulgular yer almaktadır. Verilen yanıtlar incelendiğinde gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrası dönemde şehir dışında bir yere gitmek için eşinin onayının gerektiğini söyleyenler çoğunluktadır. Yanıtlar arası yoğunlaşmanın istatistiksel analizi ki-kare testiyle yapılmıştır, hem toplum merkezi öncesi hem de toplum merkezi sonrası “eşimin onayı gerekir” diyenlerin oranının anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır (p<0,05). Ancak yapılan Wilcoxon testi sonucu önce ve sonra arasında belirgin bir değişimin olmadığı anlaşılmıştır; toplum merkezi hizmetleri kadının şehir dışına gideceği zaman tek başına hareket etmeye başlaması yönünde bir değişim yaratmamıştır (Z=-0,832 p>0,05).

Bu bölümde genel olarak göze çarpan bazı bulgular şunlardır: Araştırma kapsamında bulunan kadınların önemli bir çoğunluğu kendisini ilgilendiren bazı konularda (dini ibadetlerinde, arkadaşlık ilişkilerinde, giyimlerinde) toplum merkezine gelmeden önce de tek başına karar verebilmektedir, toplum merkezi sonrası çok belirgin bir değişim göze çarpmamaktadır. Ancak bununla beraber yapılan istatistiksel analiz sonucu, toplum merkezi sonrası kadının arkadaşlık ilişkilerinde ve şehir içinde seyahat etmekle ilgili özerkleşmesi yönünde pozitif bir değişimin olduğu belirlenmiştir.

3.3. Toplum Merkezi Hizmetlerinden Sonra Kadındaki Bireysel Değişim

Bu bölümde kadının toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra yaşadığı bireysel düzeydeki değişime ilişkin bulgular sunulmaktadır. Toplum merkezine gelen kadındaki bireysel değişim ile ilgili bulgular yeni arkadaşlıklar kurma, yeni yaşam deneyimleri elde ederek farklı sosyal ortamlarda bulunma yoluyla sosyalleşme, kendine olan güveninin artması, kendini geliştirmeye açık hale gelme bağlamlarında değerlendirilmiştir.

Çizelge 52. Kadının Sosyal Çevresinde Meydana Gelen Değişimin Toplum Merkezlerine Göre Dağılımı*

Sosyal Çevresinde Değişme	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacak (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümra. (n=27)	S (n=137)	%
Bu mahallede yaşayan diğer insanları tanıdım				1		1	0,7
Diğer mahallelerden insanları tanıdım			1			1	0,7
Dışarıya iş yapıyorum, müşteri çevrem genişledi		3				3	2,1
Benimle aynı sorunları olan kimselerle tanıştım; yalnız olmadığımı anladım	2			1	2	5	3,6
Sosyalleştim	6	10	7	8	7	38	27,7
Kurstaki arkadaşlarım sayesinde çevrem genişledi	21	5	6	25	15	72	52,5

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 52’de kadının toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra sosyal çevresinde meydana gelen değişimi nasıl değerlendirdiği sunulmaktadır. Buna göre, kadınların yarıdan fazlası yeni edindikleri arkadaşları sayesinde sosyal çevrelerinin genişlediğini dile getirmiştir. Kadınların toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kurdukları yeni ilişkiler sayesinde sosyalleşme imkanı bulabildikleri söylenebilir. Görüşülen kadınlar içerisinde grubun 1/3’ü toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra sosyalleştiğini bizzat ifade etmektedir. Sosyalleştiğini söyleyen kadınlar için toplum merkezlerine gelmeden önce insanlarla daha az iletişim ve etkileşim içerisinde buldukları, toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra ise bu durumun değiştiği söylenebilir. Düşük oranda olmakla birlikte kadınların bir kısmı kendisiyle benzer sorunları olan insanların varlığını fark ettiğini ifade etmektedir. Bu durum toplum

merkezlerindeki bireyler arası etkileşimlerin kadının yalnız olmadığını anlamasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Gene düşük oranda olmakla birlikte görüşülen kadınlar içerisinde edindiği beceriler sayesinde yeni müşteriler kazandığını maddi anlamda para kazanabileceği çevreyi genişlettiğini söyleyenlere de rastlanmıştır.

Kadınlar toplum merkezlerine adım attıklarında ailesi ve birinci derece yakınlarından başka insanlarla yüz yüze gelebildikleri ve sosyal etkileşim imkanı bulabildikleri alanlardan birine girmiş olmaktadır. Kadınların toplum merkezinden aldıkları hizmetlere ilişkin bölümünde sunulmuş olan bulgulardan (Çizelge 24) hatırlanacağı gibi kadınlar haftanın en az iki gününü mutlaka toplum merkezinde geçirmekte ve bu sırada toplum merkezlerinin kendilerine sunduğu farklı sosyal ortamlarda (toplu bir öğrenme süreci olarak kurs ortamında, merkez dışında gerçekleştirilen geziler ve sosyal faaliyetlerde, defile, kermes, sergilerde) sosyalleşme fırsatı elde etmektedirler. Bununla beraber toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra işe girmiş, iş kurmuş, kooperatif kurmuş kadınlar da bulunmaktadır (Çizelge 32). Toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra işe girme, iş kurma, kooperatif kurma birey açısından yeni yaşam deneyimi demek olduğundan dolayı toplum merkezlerinin kadına yeni yaşam deneyimlerine imkan tanıyan olumlu bir açılım sağladığı söylenebilir.

Araştırma kapsamında görüşülen kadınların önemli bir çoğunluğu (%69.3) toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra hayatında bir değişim olduğunu düşünmektedir (Çizelge 53). Ancak kadınların geri kalan bölümü (%30.9) toplum merkezi hizmetlerinden sonra hayatının değişmediğini ifade etmiştir. Toplum merkezi hizmetlerinden yararlanmasına rağmen hayatının değişmediğini düşünen kadınların kendindeki değişimle ilgili olmadığı, kendine dönük bir bakışının bulunmadığı veya değişim beklentisinin diğer kadınlara göre daha farklı olduğu söylenebilir.

Çizelge 53. Kadının Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Hayatında Bir Değişim Olup Olmadığını Değerlendirme Durumu

T.M.'den Sonra Değişimi Değerlendirme Durumu	S	%
Hayatımda değişim oldu	95	69,3
Hayatımda değişim olmadı	42	30,7
Toplam	137	100,0

Çizelge 54'te kadının toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra hayatında meydana gelen değişimi nasıl yorumladığına ilişkin bulgular sunulmuştur. Buna göre, kadınların önemli bir kısmı (%26.2) becerilerindeki artışın kendilerine güvenlerinin artmasına neden olduğunu belirtmektedir. Kadınların 1/5 gibi önemli bir kısmı da toplum merkezi eğitimlerinden sonra çocuklarına daha bilinçli davrandığını dile getirmektedir.

Görüşülen kadınlar arasında aldığı eğitim ve paylaştığı ortamın kendisini olumlu etkilediğini belirtenlere rastlanmaktadır. Toplum merkezi hizmetlerinin -kendilerinde meydana gelen olumlu değişimi gözlemleyebilen- kadınları psiko-sosyal açıdan daha pozitif bir noktaya taşıdığı söylenebilir. Ancak bu kadınların genel toplam içerisinde sayısı azdır (Çizelge 54).

Çizelge 54. Kadının Toplum Merkezine Gelmeye Başladıktan Sonra Hayatında Meydana Gelen Değişimi Değerlendirişi*

Hayatındaki Değişim/Kendindeki Değişim	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümrani. (n=27)	S (n=137)	%
Benimle benzer sorunları olan kimseleri görünce kendimi normal ve iyi hissettim					1	1	0,7
Eşimin yanlışlarına karşı çıkabiliyorum Kendi düşüncelerimi savunabiliyorum				1		1	0,7
Toplumda ben de varım demeye karar verdim					1	1	0,7
Hem meslek eğitimi alıyorum hem de anneliğe hazırlanıyorum.			1			1	0,7
Becerilerimi paraya dönüştürdüm					1	1	0,7
Daha bilinçli bir kişi oldum				1		1	0,7
Kızlarımı daha iyi yetiştireceğimi düşünüyorum				1		1	0,7
Kariyer yapmak istedim	1				1	2	1,4
El sanatları becerilerim arttı	2					2	1,4
Okumayı öğrendim	2					2	1,4
Becerilerimi paraya dönüştürmeye yönelik girişimlerim var.	1	1			1	3	2,1
Psikolojim düzeldi	1		1	2		4	2,9
Evin dışındaki sosyal hayata katılabilme ve kendimi geliştirme fırsatı buldum	3	3	3	2	2	13	9,4
Aldığımız eğitim ve paylaştığımız ortam beni çok olumlu etkiledi.	3	1	3	11	1	19	13,8
Eğitimlerden sonra çocuklarıma karşı davranışlarımda daha bilinçli oldum	8			10	8	26	18,9
Becerilerim artınca kendime güvenim de arttı	9	7	2	9	9	36	26,2

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 55. Kadının Geleceğe Yönelik İsteği*

Geleceğe Yönelik İstek	Toplum Merkezi					Toplam	
	Yakacık (n=35)	ATIAD (n=21)	Gölcük (n=17)	Gazi (n=37)	Ümran. (n=27)	S (n=137)	%
Ailemin ve kendimin hayatımı garantiye almak	1					1	0,7
Çocukların gelecek kaygısı duymadan sağlıklı ve mutlu büyümeleri				1		1	0,7
Eşim olmadan çocuklarımla yalnız yaşamak	1					1	0,7
Kırsalda yaşamak				1		1	0,7
Evlenmek		1		1		2	1,4
Geçinelim yeter	2					2	1,4
Kaderimizde ne varsa o olur		3				3	2,1
Topluma yararlı bir kişi olmak		1	1	1	1	4	2,9
Topluma yararlı çocuklar yetiştirmek				3	1	4	2,9
Meslek sahibi olmak; kariyer yapmak				3	2	5	3,6
Kendimi daha fazla geliştirmek	5		1		1	7	5,1
Sağlıklı bir yaşam	3		3	1		7	5,1
Kendime ait bir evim olması	1	1	2	3	1	8	5,8
Ailemle beraber huzurlu ve sağlıklı bir ömür sürmek	5		2	1	3	11	8,0
Kendi işimi kurmak	2	6	1	3	2	14	10,2
Kendi paramı kazanmak	4	7	4	7	6	28	20,4
Çocuklarımla iyi bir meslek sahibi olması	8	3	3	12	10	36	26,2

*Yüzdeler toplam birim sayısı olan 137 üzerinden alınmıştır.

Çizelge 55'te veri kaynağı kadınların geleceğe yönelik isteklerine ilişkin bulgular belirtilmiştir. Araştırmanın beklentileri açısından durum incelendiğinde kadınların önemli bir bölümü (%20.4) gelecekte kendi paralarını kazanmak istediklerini söylemişlerdir. Görüşülen kadınlar içerisinde gelecekte kendi işini kurmak isteyenler (%10.2) bulunmaktadır. Kendi parasını kazanmak ve kendi işini kurmak isteyenler ile meslek sahibi olmak ve kariyer yapmak isteyenlere ilişkin bulgular birlikte değerlendirildiğinde kadınların önemli bir bölümünün çalışma yaşamına katılmayı hedeflediği söylenebilir. Geleceğe dönük bu tarz isteklerin varlığı kadınların kendilerine olan güvenin bir işaretidir. Veri kaynağı kadınlar içerisinde gelecekte kendini daha fazla geliştirmek istediğini söyleyenlere de rastlanmıştır (Çizelge 55).

Sonuç olarak kendi parasını kazanmak, kendi işini kurmak, meslek sahibi olmak ve kariyer yapmak ve kendini daha fazla geliştirmek istemek biçiminde bu kadınların bir kısmının içinde bulunduğu durumu değiştirme arzusuna sahip oldukları söylenebilir.

Kadınların geleceğe yönelik istekleri içerisinde en sık (%26.2) dile getirilen beklenti çocuklarının iyi bir meslek sahibi olmasıdır (Çizelge 55). Geleceğe yönelik en büyük isteğinin çocuklarının iyi bir meslek sahibi olması olduğunu belirten kadınların hayatlarını annelik rolünün yönettiği anlaşılmaktadır. Ancak bu durum kadınların kendilerinin gerçekleştiremedikleri kariyer hayallerini çocuklarının gelecek yaşamında görmek istemelerinden kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Bu kadınların kendilerini gerçekleştirme yönünde bir ihtiyaçlarının bulunduğu, çocuklarının gelecek yaşantısı üzerinden söz konusu ihtiyaçlarını karşılama eğilimi içerisine girdikleri söylenebilir.

Çizelge 56. Kadının Çocuğu İçin İstedığı Meslek

Çocuk İçin İstenen Meslek	S	%
Yaptığı seçime saygı duyarım	60	46,1
Doktor	21	16,1
Öğretmen	15	11,5
Asker	6	4,6
Avukat	5	3,8
Pilot	4	3,1
Mühendis	4	3,1
Hemşire	3	2,3
Mimar	2	1,5
Eczacı	2	1,5
Üniversiteyi okusun ne olacağı önemli değil	2	1,5
Bilgisayar Operatörü	2	1,5
Ressam	1	0,8
Turizmcı	1	0,8
Kuaför	1	0,8
Noter	1	0,8
TOPLAM	130	100,0

BÖLÜM IV

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın amaçları doğrultusunda sonuç ve öneriler sunulmuştur. Araştırmanın amacına uygun olarak kadınların toplum merkezi deneyimlerinin bireysel gelişimleri başta olmak üzere, kamusal alanda ve aile içinde bireyleşmesi sürecine ne ölçüde katkısının bulunduğu değerlendirilmiştir. Ardından araştırma alanına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1.SONUÇLAR

Son dönemde kentlerde gecekondu bölgelerinin evrimleşmesi ve bununla bağlantılı olarak orta sınıfın* çeşitlenmesi durumu dikkat çekmektedir. Gecekondu kültürünün dönüşümü ve çeşitlenmesi söz konusudur. Bu durum değişik orta sınıf kimlikleri karşımıza çıkmaktadır; dikey sosyal hareketlilik gösteren yeni kentliler görece daha nitelikli konut çevrelerine yerleşmiş, orta sınıf kültürüne uyarlanmaya başlayarak yeni orta sınıfın bileşenleri haline gelmişlerdir (Demir 1998: 164). Kente göçenlerin kentte doğan ikinci kuşaklarının bir bölümü gecekondu kültüründen uzaklaşmaya başlayarak aynı zamanda yeni kentli orta sınıf kültürünü oluşturmaya başlamıştır (Ayata 1989). Bu açıdan eğitim düzeyleri, hane gelirini sağlayan erkeklerin sahip olduğu iş ve sosyal güvence imkanları, oturlan evin mülkiyet özellikleri ve konut tipi, kadının sahip olduğu aile yapısı, kadının kentte yaşama yılı ve kentli olma ile ilgili görüşlerini içeren bütün bulgular beraber değerlendirildiğinde toplum merkezlerinden yararlanan kadınların önemli bir bölümünün yeni kentli orta sınıf profiline uyan bir görüntü sergilediği söylenebilmektedir. Kadınların büyük çoğunluğu ilkokul ve daha yukarı düzeyde eğitime sahiptir; grubun sadece küçük bir kısmı okur yazar değildir. Okuma

---

* Orta sınıf kavramı birbirine yakın yaşam standardı olan kesimleri dile getirirse de, orta sınıfın içerisinde farklı gelirli ve farklı yaşam biçimine sahip alt tabakalardan meydana geldiği söylenebilir. Bu yeni orta sınıf tabakaların en göze çarpanları, eski orta sınıfın yeni kuşağı ile yeni kentlilerin yukarı doğru hareketlilik göstermiş yeni kuşağıdır (Demir 1998: 32)

yazması olmayan kadınlar oranı %3'ün altındadır. Kadınların çok büyük bir oranının (%89.7) geniş aileler içerisinde yaşamadığı çekirdek aile yapısına sahip olduğu belirlenmiştir. Araştırmada ayrıca çocuğu bulunan kadınlar için kadın başına düşen çocuk sayısının 2.02 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre hane gelirini sağlayan erkekler içerisinde okur-yazar olmayan ve işi bulunmayan kimse yoktur. Veri kaynağı kadınların önemli bir çoğunluğu (%64.2) kendi evinde veya mülkiyeti yakınlarına ait olan -kira ödemedikleri- evlerde oturmaktadırlar. Kadınların oturdukları konutlar içerisinde en sık rastlanan konut tipi apartman dairesi, en az rastlanan konut tipi ise gecekondudur. Kadınların kentte göç etme durumuna ilişkin bulgular grubun bir bölümünün (%29.2) doğduğundan beri toplum merkezinin bulunduğu kentte yaşadığını göstermektedir. Kente sonradan göç eden kadınların oranı (%70.8) ise oldukça yüksektir. Nitekim kadınların kentte yaşama yılına ilişkin bulgular göstermektedir ki kadınların önemli bir oranı (%54) 19-37 yıldır kentte yaşamaktadır. Kente uyum sağlama bağlamında uzun yıllardır kentte yaşıyor olmak kadınların kentlileşme sürecini anlamak açısından önemli bir belirleyendir ; 25-30 yıllık bir kentte yaşama süresinin kentte her anlamda uyum için yeterli bir süre olduğu kabul edilmektedir (Kartal 1983). Kadınların kentli olmakla ilgili görüşleri incelendiğinde kentli olmak için 'düşünce, görgü ve konuşmada kentli gibi davranmak gerekir' diyenler ile 'maddi koşulların iyi olması gerekir' diyenlerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Kadınlara kendilerini kentli olarak görüp görmedikleri sorulduğunda kendisini kentli olarak görenlerin (%80.2) oldukça fazla olduğu anlaşılmıştır. Görüşmeler sırasında kadınlara yöneltilen "kentte yaşamaktan memnun musunuz?" sorusuna kadınlar %59.1 oranında 'çok memnunum' cevabı vermişlerdir. Kadınlar içerisinde 'az memnunum' cevabını verenlerin oranı (%28.4) ise daha düşüktür.

Araştırma kapsamında bulunan kadınların çoğunluğunun yeni kentli orta sınıf profiline uyan görüntü sergilediği düşünülse de söz konusu kadın grubunun kentte yaşayan diğer orta sınıfa mensup kadınlara kıyasla kentsel yaşamdan en az yararlanan bir grup oldukları anlaşılmaktadır. Zaten kentsel yaşama/toplumsal yaşama katılmaya duydukları ihtiyaçtan dolayı toplum merkezlerine gelmekte oldukları düşünülmektedir. Çoğunluğunu genç kadınların oluşturduğu bu grup geçmişte veya şimdi çalışma deneyimi ve herhangi bir mesleği bulunmayan erken yaşta evlenmiş ve anne olmuş

ancak kendini geliştirme ve üretken olma isteği sürmekte olan kadınlardan oluşmaktadır. Bu bilgileri doğrulayan bulgular şöyledir: Toplum merkezine gelen kadınların büyük çoğunluğunun 23-38 yaş aralığında bulunduğunu bunun dışında 15-22 yaş aralığındaki kadınlara da belli bir oranda (%16.7) rastlandığını göstermektedir. Bundan dolayı toplum merkezlerine yoğunluklu olarak genç yaştaki kadınların gelmekte olduğunu söylenebilmektedir. Yarı-zamanlı çalışanlar dahil olmak üzere çalışmakta olan kadınların oranının çok düşük (%6.5) kaldığı anlaşılmıştır. Kadınların çoğunluğu (%68.6) ev kadını olduğunu belirtmiştir. Bunun dışında kendini ev kadını olarak tanımlamak yerine işsiz olarak tanımlayan belli bir oranda (%21.2) kadına rastlanmıştır. Kadınların evlenme yaşının %41 oranında 18-21 yaş aralığında bulunduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu veri kaynağı kadınların önemli bir oranının oldukça genç yaşlarda evlenmiş olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşülen kadınların yarısından fazlası toplum merkezine gelme nedeninin yeni beceriler kazanmak olduğunu belirtmektedir. İleride gelir getirici bir iş yapma umudu ile merkezlerin etkinliklerine katılanların oranı grubun beşte biri kadardır (%30.6).

Toplumsal yaşamda bir sosyalleşme mekanı olarak görülen mahalle kahvehanelerinin erkeklerin kamusal yaşama ilişkin kaynaklardan haberdar olmalarında, çeşitli dayanışma ağlarıyla bağlantı kurmalarında, mahalleli bilinci geliştirmelerinde etkili olduğu bilinmektedir (Gökçe 1993:357). Kadınlar açısından da toplum merkezleri böyle bir işlev üstlenmektedir. Toplum merkezleri kadınların haftada en az iki gün, evin dışından insanlarla yüz yüze gelerek farklı bir etkileşim içerisine girebildiği sosyal bir ortamda zaman geçirmelerini sağlamaktadır. Merkezler kadının evin dışına çıkmasını sağlayarak sunduğu sosyalleşme ortamı sayesinde kadın için alternatif bir kamusal alan oluşturmaktadır.

Araştırmaya konu olan toplum merkezlerinde veri kaynağı kadınlar çocuklarını daha iyi eğitmek için yada bireysel haklarını öğrenmek ve kullanmak konusunda kendilerini geliştirmek için AÇEP, KİHEP ve Benim Ailem gibi eğitim programlarına katılım gösterdikleri anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra gelir getirici mesleki beceri kurslarının da devam edenler çoktur. El sanatları kurslarına katılımın önemli bir oranda (%27.7) olduğu görülmektedir. Bundan başka mefruşat, makine nakışı, eğitici anne (çocuk

bakıcığ) eğitimi gibi meslek edinmeye yönelik becerileri kurslarına katılım da oldukça fazladır. Mesleki beceri kurslarını tercih eden kadınlar için toplum merkezlerine para kazanmalarına yardımcı unsurlar barındırması nedeniyle yönelmiş oldukları söylenebilir.

Araştırma kapsamındaki kadınlar toplum merkezlerinde verilmekte olan birçok seminere katılmaktadır. Kadın sağlığı, kadın hakları çocuk hakları gibi konulardaki seminerlere katılımın daha fazla olduğu belirlenmiştir. Kadınların seminerler vasıtasıyla bireysel kamusal hakları hakkında bilgilenmekte oldukları ve sosyal sorunlara (töre cinayetleri, çocuk istismarı, aile içi şiddet) ilişkin bakış açısı kazandıkları düşünülmektedir

Kadınlar toplum merkezlerinin düzenlediği boğaz turları, müze gezileri, sinema-tiyatro etkinlikleri vasıtasıyla kentin kültürel zenginliklerinden haberdar olmaya başlamaktadır. Sonuçta kadınlar etkinlikler sayesinde yaşadıkları kentin merkezini ve kamusal mekanlarını görme ve tanıma fırsatı yakalamıştır.

Bu çalışmada araştırmaya başlarken toplum merkezi hizmetlerinin kadınların hayatında bireyleştirici (kamusal alanda varlık gösterme, aile içi konumunda özerkleşme, bireysel gelişim sağlama gibi) sonuçlar yaratıp yaratmadığını ortaya çıkartmak amaçlanmıştır. Kadınların bireyleşmesi sürecine toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra kamusal alanda varlık gösterme düzeyindeki artış ile kendisini ve ailesini ilgilendiren birkaç alandaki pek çok konuya ilişkin karar gücündeki artış üzerinden bakılmıştır. Bunun yanı sıra kadının bireyleşmesi konusundan bağımsız olarak toplum merkezi hizmetlerinin kadının psiko-sosyal gelişimine katkısı/etkisinin ne olduğu da incelenmiştir. Araştırmanın amacına yönelik olarak elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmektedir:

Toplum merkezlerinde görev yapmakta olan uzmanların deneyim ve izlenimlerine göre koruyucu-önleyici ve eğitici-geliştirici toplum merkezi hizmetleri kadının kentsel yaşamın pek çok alanında daha fazla yer almasına zemin hazırlaması bakımından pek çok faydalar sağlamaktadır. Toplum merkezleri yeni kamusalılıklara zemin

hazırlamakta; başka kamusal alanlara açılmaya ve genişlemeye basamak olmaktadır. Toplum merkezi sayesinde -ekonomik, sosyal ve siyasal alanlarda yer almanın somut göstergeleri olarak- işe girme, iş kurma, kooperatif kurma, dernek kurma, kamu kurumlarından talepte bulunma, siyasi partiye, sendikaya, hemşeri dernekleri vb. örgütlere üye olma sonucu politik eylemde bulunma fırsatları yakalayan kadınlar için merkez yeni kamusal alanlara doğru genişleme zemini olabilmektedir. Ancak yine de toplum merkezlerine gelmeye başladıktan sonra işe giren, iş kuran/kooperatif kuran kadınların oranı veri toplanan grup içerisinde çok düşük oranda (%10.9) kalmaktadır. Siyasi yaşama katılımın bir göstergesi olan siyasi partilere üyelik araştırma kapsamında yer alan kadınlar arasında özellikle toplum merkezi sonrasında rastlanan bir durum değildir. Toplum merkezlerinin mahalleli bilincinin gelişmesinde ve ortak ihtiyaçların giderilmesinde kolektif hareket etmeyi teşvik ettiği bilinmektedir. Veri kaynağı bazı kadınlar tarafından ifade edilen kamu kurumlarından/yöneticilerinden toplu olarak istekte bulunma pratikleri söz konusu bilgiyi doğrulamaktadır. Ancak talepte bulunulan konular çeşitlilik göstermesine rağmen talepte bulduklarını belirten kadınların oranının oldukça düşük kaldığı da dikkati çekmektedir. Geçmiş bazı toplum merkezi deneyimleri göstermiştir ki toplum merkezlerinin kadınlar açısından hak bilinci ve kullanılması yönünde teşvik edici olması halinde kadınlar yaşadıkları mekana ve topluma dair haklarını ve sorumluluklarını üstlenmeye başlamakta ve bunun bir getirisi olarak ta mevcut sorunlarına kendi başlarına veya diğer kadınlarla beraber çözüm getirmeyi başarmaktadırlar. Bu araştırmanın konusu ve çerçevesinin oluşumu sürecinde geçmişte ortaya çıkmış olan başarılı toplum merkezi deneyimlerinden yola çıkılmış, ancak araştırmanın sonunda araştırmacının beklentilerini karşılamayan sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırmanın bulgularına göre toplum merkezi hizmetlerinden sonra kadının aile içindeki konumunda çok belirgin bir özerkleşme olduğu söylenememektedir. Araştırma kapsamında bulunan kadınların önemli bir çoğunluğu toplum merkezinden önce de dini ibadetlerinde (%93.4), arkadaşlık ilişkilerinde (%85.4), siyasi partilere verecekleri oyda (%84.6), giyimlerinde (%81.8) ve doğum kontrolünde (%64.9) tek başına karar verebilmektedir. TM sonrasında sadece kadının arkadaşlık ilişkileri ve şehir içinde seyahat etmesi ile ilgili olarak tek başına karar almaya başlama yönünde pozitif bir

değişimin olduğu belirlenmiştir. Kadınların önemli bir kısmı için gerek toplum merkezi öncesi gerekse toplum merkezi sonrasında tek başına karar alamadığı alanlar bulunmaktadır. Araştırma kapsamında bulunan pek çok kadın çalışmaya başlayacağı zaman, kendi işini kurmaya karar verdiğinde, şehir dışında bir yere gideceğinde eşinin onayını almak zorundadır. Bu durum toplum merkezi sonrasında da çok fazla değişime uğramamıştır. toplum merkezi sonrası değişimin göze çarptığı iki alan belirlenmiştir. Bunlardan birincisi toplum merkezi sonrası kadınların bir bölümünün herhangi bir sosyal veya siyasi içerikli bir örgüte üye olacakları zaman eşinin onayını almayı tercih etmeye başladıklarını belirtmeleridir. İkincisi ise aileyi ilgilendiren konularda kadının eşiyle ortak karar verme eğiliminin ön plana çıkmasıdır. Toplum merkezi sonrası kadınların aileyi ilgilendiren konularda ağırlıklı olarak eşiyle beraber karar vermeyi tercih ettiği belirlenmiştir. Kadının toplum merkezi sonrası tek başına karar alabilmeye (bireleşmeye) başlayacağı yönündeki beklenti gerçekleşmemiş, özellikle bazı konularda tek başına karar almanın aksine ortak karar almaya başlama yönünde bir değişim yaşandığı anlaşılmıştır. Bu durumun toplum merkezlerinde etkili iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik içeriğe sahip eğitim programlarının ve seminerlerin kadınlar üzerindeki olumlu etkisi olarak değerlendirilebilir.

‘Psikolojim düzeldi’, ‘evin dışındaki sosyal hayata katılabilme ve kendimi geliştirme fırsatı buldum’, ‘aldığımız eğitim ve paylaştığımız ortam beni çok olumlu etkiledi’ ‘çocuklarıma davranışlarımda daha bilinçli oldum’, ‘becerilerim artınca kendime güvenim de arttı’ ifadeleri kadınların toplum merkezi etkinliklerine katıldıktan sonra kendilerindeki değişimi anlatırken en sık kullandıkları ifadeler olmuştur. Görüşülen kadınlar arasında aldığı eğitim ve paylaştığı ortamın kendisini olumlu etkilediğini belirten kadınlar da bulunmaktadır. Toplum merkezi hizmetlerinin -kendilerinde meydana getirdiği olumlu değişimi gözlemleyebilen- kadınları psiko-sosyal açıdan daha pozitif bir noktaya taşıdığı tespit edilmiştir. Ancak bu kadınların genel toplam içerisindeki sayısı azdır.

Araştırma kapsamında bulunan kadınların geleceğe yönelik beklentileri incelendiğinde kadınların önemli bir kısmının çalışma yaşamına katılmayı hedeflediği anlaşılmaktadır. Geleceğe dönük böyle bir hedefin varlığı bu kadınların kendilerine olan güvenin bir

göstergesi olarak nitelendirilmiştir. Veri kaynağı kadınlar içerisinde gelecekte kendini daha fazla geliştirmek istediğini söyleyenlere rastlanmıştır. Kendi parasını kazanmak, kendi işini kurmak, meslek sahibi olmak ve kariyer yapmak ve kendini daha fazla geliştirmek istemek biçiminde ifadelerle dile getirilen gelecek beklentileri bu kadınların içinde buldukları durumu değiştirme arzusuna sahip olduklarına işaret etmektedir. Öte yandan görüşülen kadın grubu içerisinde en büyük isteğinin çocuklarının iyi bir meslek sahibi olması olduğunu belirten kadınların sayısı da fazladır.

Geleceğe yönelik en büyük isteğinin çocuklarının iyi bir meslek sahibi olması olduğunu belirten kadınların hayatlarını annelik rolünün yönettiği anlaşılmaktadır.

2. ÖNERİLER

Toplum merkezleri hızlı toplumsal değişme, kentleşme ve göçün yarattığı sorunlar yüzünden kentin kaynaklarına ulaşmada güçlük çeken ve dezavantajlı konumda bulunan toplum kesimlerinin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi amacıyla koruyucu-önleyici, eğitici-geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici işlevlerini, sunmakla görevli ve yükümlü bulunan kurumlar olarak tanımlanmaktadır. Ancak merkezlerin hizmet verdiği bölgedeki toplum kesimlerinin daha iyi yaşam koşullarına ulaşmalarını sağlamak ve kentsel alanda gözlenen yaşam biçimlerindeki farklılaşmayı azaltmak ve bu esnada halkın katkı ve katılımı sağlamakla ilgili olan işleyişinden uzaklaştığı, salt mahalleli kadınlara ve onların çocuklarına yönelik kurs ve kreş hizmeti veren tıpkı halk eğitim merkezi gibi görev yapan birimlere dönüştüğü gözlemlenmektedir*. İncelenen toplum merkezi pratiği mevcut hizmetlerin kadının psiko-sosyal açıdan gelişmesine yardımcı olduğu, toplumsal yaşamda daha fazla yer almak konusunda kadının istek ve motivasyonunu arttırdığını göstermiş olsa da hizmetlerin kadının özgürleşmesine ve kendine yeter hale gelmesine yani bireyleşmesine belirgin bir biçimde etki edemediği anlaşılmaktadır. Ancak hizmetlerin sosyal hizmetin insanların potansiyellerini tam olarak kullanabilmeleri, hayatlarını daha iyi bir düzeye taşıyabilmeleri ve sosyal olarak işlevsel hale gelebilmelerini sağlamak

---

* Araştırmaya dahil olan sadece birkaç toplum merkezinde bölge kadınlarının sorun ve ihtiyaçlarına yönelik gerçek anlamda hizmet üretilmesine yönelik sorumluluk üstlenen toplumsal cinsiyete ve kadın haklarına duyarlı sosyal hizmet profesyonellerine rastlanmıştır.

şeklindeki temel misyonu uyacak tarzda yürütülmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda yapılabilecek bazı çalışmalar şunlar olabilir:

Türkiye'nin değişen toplumsal yapısı ve değişen hayat koşulları gereği toplumda dezavantajlı gruplardan biri olarak kabul edilen kadınların refahını yükseltmek kentsel mekanda toplum merkezlerinin temel görevlerinden biri olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda toplum merkezlerindeki hizmet politikası kadının toplumsal statüsünün yükseltilmesine dönük olarak sistematik bir bakış açısıyla oluşturulmalı, hizmetler de bu çerçevede yürütülmelidir.

Toplum merkezleri kadınlar açısından hak bilincinin kullanılması konusunda teşvik edici olmalı ve hizmetler içerisindeki KİHEP ve benzeri etkinliklere daha çok yer verilmelidir. Geçmiş bazı toplum merkezi deneyimleri göstermiştir ki toplum merkezlerinin kadınlar açısından hak bilinci ve kullanılması yönünde teşvik edici olması halinde kadınlar yaşadıkları mekana ve topluma dair haklarını ve sorumluluklarını üstlenmeye başlamakta ve bunun bir sonucu olarak mevcut sorunlarına kendi başlarına veya diğer kadınlarla beraber çözüm getirmeyi başarmaktadırlar.

Toplum merkezlerindeki sosyal hizmet uzmanlarının kadının sosyal işlevselliğini arttırmak için feminist perspektiften bakarak kadının sosyal işlevselliğini engelleyen cinsiyetçi yapılarla mücadele etmesi ve kadınların hakları adına savunuculuk yapması gerekmektedir. Kadınlar için üretilen toplum merkezi hizmetlerinin feminist sosyal hizmet perspektifi ile yürütülmesi kadınların güçlendirilmesinde pekiştirici bir rol oynayacaktır.

Toplum merkezlerinde kadınların mesleki beceri edinmesi için gösterilen çabalara paralel olarak iş bulma, iş kurma, iş geliştirmeye yönelik eğitim ve seminer türü etkinlikler nitelik ve nicelik bakımından arttırılmalıdır. Toplum merkezleri kadınların salt annelik sorumluluklarına ilişkin becerilerini arttıran eğitim birimleri olarak faaliyetlerine devam etmeleri halinde kadınların halihazırdaki cinsiyet rollerini pekiştiren kurumlar olmaktan kaçamayacaklardır. Toplum merkezlerinin kadınları

toplumdaki dezavantajlı konumundan kurtarmaya yönelik görevlerini yerine getirebilmeleri için kadınların kendi ayaklarının üzerinde durabilen etkin bireyler olabilmelerine olanak sağlayacak hizmetler üretmeleri gerekmektedir.

Toplum merkezleri yönetmeliği gereğince tüm toplum kesimlerinin (kadın genç, çocuk) katılımcı üretken ve kendine yetebilen hale getirilmeleri için çalışmalar yürütülmesi beklenmektedir. Bu açıdan toplum merkezleri kadından yola çıkarak odağında bulunan tüm toplum kesimlerine (genç, çocuk, toplum merkezinin bulunduğu bölgedeki diğer dezavantajlı gruplara) bireysel hak bilincini yerleştirmeyi amaç edinmelidir. Bireyin kendisini tüm yönlerden geliştirmesi, yaşadığı çevreyi, toplumu ve dünyayı kavrayabilmesi, sorunlarına çözüm getirme yönünde düşünce üretme eyleme geçme, toplumda etkin bir rol oynayabilmesi için öznesi olduğu tüm hak ve özgürlükleri öğrenerek hak bilinci edinmesine ihtiyacı vardır.

Toplum merkezleri sadece bir takım kursların yer verildiği eğitim kurumları olmamalıdır. Toplum merkezlerinin asıl amacı grupları geliştirici diğer etkinliklerin ve süreçlerin içine katmaktır. Eğitim faaliyetleri kişileri toplum merkezlerini çekmeye yarayan araçlar olarak kullanılmalıdır.

Araştırma toplum merkezi hizmetlerinin kadın üzerindeki etkisini konu alan sonuç odaklı bir incelemedir; elde edilen bilgi kadındaki değişime etki eden süreçleri irdelemeyi amaçlamamıştır. Bu açıdan toplum merkezinin sahip olduğu genel etkileşim alanı içerisinde kadınların hangi hizmetten ne düzeyde etkilendiğini tespit etmek için başka bilimsel araştırmalara ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- AKGÜL, A. İstatistiksel Teknikler. Ankara: Yenimustafa Kitabevi, 2003.
- ARAT, Y. “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Vatandaşlık”, 75 Yılda Tebaa’dan Yurttaş’a Doğru. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998. ss. 77-90.
- ARIKAN, Ç. Yoksulluk Evlilikte Geçimsizlik ve Boşanma. Ankara: Şafak Matbaası, 1992.
- ARIKAN, Ç. Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları. Bilim Serisi 96. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırmalar Kurumu Yayınları, 1996.
- ARSLAN A. Ş. Kitaplarında Cinsiyetçilik. Ankara: Beyda Ofset Matbaacılık, T. C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 2000.
- AYATA, A. Geleneksel ve Modern Dayanışma, Dünya’da ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları 3, 1994.
- AYATA, A. “Gecekondu Kadınlarının Sorunlarının Çözümünde Toplum Merkezlerinin İşlevi”, Çağdaşlaşma Sürecinde Toplum Merkezlerinin Yeri ve İşlevleri Sempozyumu. Ankara: Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı Yayın No: 2, 1997. ss.32-36.
- ATAUZ, S. “Köyden Kente Göç ve Kentleşme Olgusuna Sosyal Psikolojik Bir Yaklaşım”(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe Üni., 1978.
- BAKER, S. “The Adaptation of School Centers in Washington to Changing Urban Needs”. Social Forces. University of North Carolina Pres, Vol.9, No.2, 1930, pp.229-231.
- BAKER, L. R. The Social Work Dictionary. Washington DC: NASW Pres, 1999. ss.153.

- BAL, H. Kentlileşme Sürecinin Sosyolojik Analizi (Isparta Örneği), Isparta: SDÜ Fen-Edebiyat Fak. Sosyal Bilimler Dergisi Sayı 6-7, 2002.
- BERKTAY, F. “Türkiye’de Kadınlık Durumu”, Yüzyıl Biterken, C. D. T. A. Cilt 3. İstanbul: İletişim Yayınları, 1996. ss.757-767.
- BERKTAY, F. “Kadınların İnsan Haklarının Gelişimi ve Türkiye” Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları No:7, 2004.
- BİLGİN, N. ve GÖREGENLİ, M.“Kentsel Katılım ve Çoğulculuk”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne. İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, 1996.
- BOLAK, H.“ Aile-içi Kadın Erkek İlişkilerinin Çok Boyutlu Kavramsallaştırılmasına Yönelik Öneriler”, 1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. Ed. Şirin Tekeli, İstanbul:1993. ss.235-246.
- BORA, A. “ Kamusal Alan/ Özel Alan: Mahrumiyet-Özgürleşme İkileminin Ötesi”, Toplum ve Bilim Sayı:75. İstanbul: Birikim Yayınları, 1997. ss.85-93.
- BOWMAN, E. L. “Community Progress: Developments in Community Organization” . Social Forces. University of North Carolina Pres, Vol. 5, No. 1, 1926, pp.91-94.
- BRUNING, J. L. ve KINTZ, B. L. İSTATİSTİK, Çev: Ali Dönmez. Ankara: Gündoğan Yayınları, 1998.
- BUDAK, S. Psikoloji Sözlüğü, Ankara: Bilim Sanat Yayınları, 2000.
- BUSHNELL, J. C. “The Community Center Movement as A Moral Force”. International Journal of Ethichs. University of Chicago Pres, Vol. 30, No. 3, 1920, pp.326-335.
- CÜCELOĞLU, D. İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006.

- ÇAMUR, G. “Kentleşme Sürecinde Gecekondulaşma ve Toplum Merkezleri”,
Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet. Ankara: H. Ü Sosyal
Hizmetler Yüksekokulu Yayını, No:010, 2002. ss. 45-50.
- ÇENGELCİ, E., “Sosyal Refahın Gerçekleştirilmesinde Sosyal Yardımların Rol ve
Önemi” H. Ü. S. H. Y. O. Dergisi Cilt 11, Sayı1-2-3/1993.
- ÇİTÇİ, O. Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevleri Kadınlar. Ankara : Türkiye ve
Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1982.
- DAVIS, F. A. “Settlements and Community Center”, Encyclopedia of Social Work, Vol
15, 1971. ss.690-695.
- DEARLING, A. “Empowerment”, The Social Welfare Word Book. London: Longman
Group UK Limited, 1993. ss.68-69.
- DUVERGER M. Metodoloji Açısından Sosyal Bilimlere Giriş. Çev: Ünsal Oskay,
Ankara : Bilgi Yayınevi, 1990.
- EDRIDGE, S. “Community Organization and Citizenship”. Social Forces. University of
North Carolina Pres, Vol. 7, No. 1, 1928, pp.132-140.
- ERMAN, T. “Kadınların Bakış Açısından Köyden Kente Göç ve Kentteki Yaşam” 75
Yılda Tebaa'dan Yurttaş'a Doğru. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998. ss.211-
224.
- ES, M. ve T. GÜLOĞLU, “Bilgi Toplumuna Geçişte Kentlileşme ve Kentsel
Yoksulluk; İstanbul Örneği”. Bilgi Dergisi (8) 2004/1, İstanbul: Değişim
Yayınları, 2004.
- ES, M. ve H. ATEŞ, “Kent Yönetimi, Kentlileşme Ve Göç: Sorunlar Ve Çözüm
Önerileri”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi Sayı: 48, İÜİF Yayını, 2004.

EYÜPOĞLU, A.- ÖZAR, Ş.-TUFAN-TANRIÖVER, H. Kentlerde Kadınların İş Yaşamına Katılım Sorunlarının Sosyo Ekonomik ve Kültürel Boyutları. Ankara: TC Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Merkezi Yayınları, 1996.

FRIEDLANDER, W., A., Sosyal Refah Hizmetine Başlangıç. Çev: Rissan Taşcıoğlu, Ankara: SSYB-SHGM Yayın No: 44, 1966.

GÖKÇE, B. “Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme”, Hacettepe Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi. cilt 8, sayı1-2, 1976. ss.46-67.

GÖKÇE, B. Gecekonduarda Aileler Arası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü. Ankara: Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Yayın No:75, 1993.

GÖKÇE, B. Kadınların Sivil Toplum Örgütlerinde Yer Almasını Etkileyen Dinamikler, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı Ankara: TODAİE Yayın No: 285, 1998

GÖKTÜRK A. ve KAYGALAK S. “Göç ve Kentleşme” Sosyal Hizmet Sempozyumu 99, Ankara: GAP VE HÜSHYO ortak yayını, 2001.

Hane Halkı İş Gücü Anketi. Türkiye İstatistik Kurumu,2006.

IŞIK, O. “1980’lerden Günümüze Türkiye’de Kent ve Kentleşme”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Yüzyıl Biterken Türkiye, Cilt:13, İletişim Yay., İstanbul.1996.

İLKKARACAN, İ. ve İLKKARACAN, P.(a)“Kuldand yurttaş: Kadınlar Neresinde? ”, 75 Yılda Tebaa’dan Yurttaş’a Doğru. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998. ss. 77-90.

İLKKARACAN, İ.(b) “Kentli Kadınlar ve Çalışma Yaşamı”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları,1998.

- KAĞITÇIBAŞI, Ç. ve KANSU, A. “Cinsiyet Rollerinin Sosyalleşmesi ve Aile Dinamiği: Kuşaklar Arası Bir Karşılaştırma” Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi: 415, 1976-77. ss. 35-38.
- KANDİYOTİ, D. “Kadınlarda psiko-sosyal değişim boyutları : Cinsiyetler ve kuşaklar arasında bir karşılaştırma”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Boğaziçi Üni. SBE. 1978.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. “Türkiye’de Çocuğun Değeri, Kadının Rolü ve Doğurganlığı”, Türk Toplumunda Kadın. Ankara: Çağ Basımevi, 1979. ss. 89-115.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. “Aile ve Kültürel Psikoloji”, Aile Yazıları 3 Birey Kişilik ve Toplum. Der. Beylü Dikeçliğil, Ahmet Çiğdem, Ankara: AAK Yayınları, 1984.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş, Evrim Yayınevi, 1988.
- KAĞITÇIBAŞI, Ç. “Türkiye’de Ailenin Sürekliliği ve Değişimi”, T. C. Başbakanlık I. Aile Şurası Bildirileri. Ankara: AAK Yayınları, 1990. ss.151-160.
- KANDİYOTİ, D. “ Ataerkil Örüntüler: Türk Toplumunda Erkek Egemenliğinin Çözümlemesine Yönelik Notlar”, 1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. Ed. Şirin Tekeli İstanbul:1993. ss.367-382.
- KANDİYOTİ, D. Cariyeler Bacılar Yurttaşlar: Kimlikler ve Toplumsal Dönüşümler, Çev: Aksu Bora, İstanbul: Metis Yayınları, 1997
- KARASAR, N. Araştırmalarda Rapor Hazırlama, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- KARASAR, N. Bilimsel Araştırma Yöntemleri, İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım, 2003.
- KARATAŞ, K. “Gecekondu Ailelerinin Kentle Bütünleşmelerini Engelleyen Nedenler ve Ortaya Çıkan Toplumsal Sorunlar”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üni. SBE., 1987.

- KARATAŞ, K. “Toplum Merkezleri Düşüncesinin Doğuşu ve Gelişimi”, Çağdaşlaşma Sürecinde Toplum Merkezlerinin Yeri ve İşlevleri Sempozyumu. Çağdaş Kadın ve Gençlik Vakfı Yayın No:2,1997. ss.15-31.
- KARATAŞ, K. “Kentlileşmenin Dinamik Bir Aracı Olarak Toplum Merkezleri: Bir Yaklaşım Modeli Önerisi” Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet. Ankara: H. Ü Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, No:010, 2002. ss.62-66.
- KARDAM, N. Kadının İnsan Hakları Eğitimi Programı 1995-2003 Değerlendirme Raporu, 2004
- KARPAT, K. Türkiye’de Toplumsal Dönüşüm. Çev. Abdulkerim Sönmez, İstanbul: İmge Kitabevi, 2003.
- KARTAL, K. Ekonomik Ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentlileşme, Ankara: Yurt Yayınevi, 1983.
- KASATURA, İ. Kişilik ve Özgüven, Evrim Yayınevi, 1988.
- KAYA, G. “Kadının Kentsel Yaşama Katılmasında Toplum Merkezleri”, IV. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Metni, 2003.
<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kadinkentselyasam.htm>
- KELEŞ, R. Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Kitabevi,1998.
- KELEŞ, R. Kentbilim Terimleri Sözlüğü, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları,1998.
- KIRAY, M. “Büyük Kent ve Değişen Aile”, Türkiye’de Ailenin Değişimi Toplumbilimsel İncelemeler. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, 1984. ss.69-78.
- KIRAY, M. “Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye’ye Has Bazı Eğilimler”, Kentleşme Yazıları. İstanbul: Bağlam Yayıncılık,1998. ss.9-18.
- KIRST-ASHMAN, K. K. , HULL, JR. H. Understanding Generalist Practice. Chicago: Nelson-Hall Publishers, 1999. ss.31, 490-533.

- KISH, L. Survey Sampling, NY: John Wiley& Sons. Inc.,1965, ss. 83-93.
- KOÇYILDIRIM, Ş. “Kentleşme Sürecinde Halk Katılımı ve Sosyal Hizmet”,
Toplumsal Gelişme ve Değişme Sürecinde Sosyal Hizmet . Ankara: H. Ü. S. H.
Y. Yayın No:002, 2001.
- KOŞAR, N. “Yurtdışında Toplum Merkezleri”, Bölgelerarası ve Kent içi Farklılıkların
Azaltılmasına Destek Programı Toplum Kalkınması Hizmetlerinde Sektörlerarası
İşbirliği. Ankara: SHÇEK Yayını, 2001. ss.34-41.
- KUT, S. “Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet”, Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet.
Ankara: H. Ü Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, No:010, 2002. ss.4-8.
- MASLOW, A. H. The farther reaches of human nature. New York : Viking Press, 1971
- ONAT, Ü. Gecekondu Kadınının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme
Süreci. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı. Ankara: Kılıçarslan
Matbaacılık, Yayın No:73,1993.
- ONAT, Ü. “Kentleşme Süreci ve Sorunları”, Kentleşme Sürecinde Sosyal Hizmet.
Ankara : H. Ü Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, No:010, 2002. ss.26-31
- ÖNCÜ, A. Örgüt Sosyolojisi. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları, G-7, 1976
- ÖNDÜL, H. Kentli Haklarının Kavramsal Temelleri 1998,
- ÖZBAY, F. “Kadınların Eviçi ve Evdışı Uğraşlarındaki Değişme”, 1980’ler
Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar. Ed. Şirin Tekeli Üçüncü Baskı,
İstanbul: İletişim Yayınları,1995. ss.129-159.
- ÖZBEK, M . (Ed.). Kamusal Alan. İstanbul: Hil Yayın, 2004. ss.465-467.
- ÖZYEĞİN, G. Başkalarının Kiri; Kapıcılar, Gündelikçiler, Kadınlık Halleri. İstanbul:
İletişim Yayınları, 2004.
- REID, W. J. and AUDREY, D. S. Research İn Social Work İkinci Baskı; New York:
Columbia University Press, 1989. ss.91-92.

SANCAR, S. Türkiye’de Kadınların Hak Mücadelesini Belirleyen Bağlamlar, STGM Raporu, 2005 <http://www.stgm.org.tr/docs>

SENCER, M. ve SENCER Y. Toplumsal Araştırmalarda Yöntembilim Ankara : TODAİ Yayınları, 1978.

Sex Roles, Family and Community in Turkey, Ed. Çiğdem Kağıtçıbaşı. Indiana University Turkish Studies Series, 1982.

SHEFOR, W. ve C. R. Horejsi, “Assessing a Client’s Social Functioning”. Techniques and Guidelines for Social Work Practice. 7th Ed. Boston MA: Pearson Ed. Inc., 2006. ss. 300-307.

SIMMEL, G. “ The Metropolis and Mental Life”, Cities and society : the revised Reader in urban sociology . Ed. Paul K. Hatt and Albert J. Reiss, Jr. Glencoe, Ill. : Free Press, 1957.

STEINER, F. J. “Community Organization: A Study of Its Rise and Recent Tendencies”. Journal of Social Forces. University of North Carolina Pres, Vol. 1, No. 1, 1922, pp.11-18.

STEPHAN, S. A. “The Development of Community Centers in Chicago”. Social Forces. University of North Carolina Pres, Vol. 11, No. 2, 1932, pp.227-234.

STEVENCE, E. W. “Social Centers, Politics, and Social Efficiency in the Progressive Era”. History of Education Quarterly. History of Education Society Pres, Vol. 12, No. 1, 1972, pp.16-33.

ŞENGÜL, T. Kentsel Çelişki Ve Siyaset : Kapitalist Kentleşme Süreçleri Üzerine Yazılar. İstanbul: Demokrasi Kitaplığı, 2001.

TEKELİ, İ. Türkiye’de Kentleşme Yazıları. Ankara: Turhan Kitapevi, 1982.

TEKELİ, İ. “Türkiye’de Çoğulculuk Arayışları ve Kent Yönetimi Üzerine”, Kentte Birlikte Yaşamak Üstüne İstanbul: Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları,1996.

TİMUR, S. “Türkiye’de Aile Yapısının Belirleyicileri”, Türk Toplumunda Kadın. Ed. N. Abadan Unat. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayını, 1979.

Türkiye İstatistik Kurumu Aile Yapısı Araştırması 2006, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.

ÜNLÜ, E. “Değişkenlerin Ölçülme Düzeylerine Göre İstatistiksel Çözümler” İnsani Gelişme ve Sosyal Hizmet: Prof. Dr. Nesrin KOŞAR’a Armağan (Yayına Haz. Kasım Karataş ve Çiğdem Arıkan). Ankara: Hacettepe Üni. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayını, No:009,2001. ss.308-323.

WIRTH, L. “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”. 20. Yüzyıl Kenti. Der. ve Çev: Bülent Duru ve Aytan Alkan, İmge Kitabevi Yayınları, 2002.

YÖRÜKHAN, A. Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri, Ankara: Nobel Yayınları,2006.

<http://www.jstor.org> 07.08.2007

http://www.kadinininsanhaklari.org/id_880 08.03.2007

<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/ISGUCU/201206.doc> 06.06.2007

<http://www.ihd.org.tr/makale/kent4.html> 17.04.2007

<http://www.iassw-aiets.org/> 23.07.2007

<http://www.ifsw.org/> 23.07.2007

EK 1

**TOPLUM MERKEZİ HİZMETLERİNİN KADININ KENTE UYUM SÜRECİNE
ETKİSİ ARAŞTIRMASI GÖRÜŞME FORMU**

1. Medeni durumunuz nedir?

1 . Bekar

- 2 . Evli —————→ Resmi nikahınız var mı? 1. Yalnız resmi nikah
3 . Ayrı yaşıyor 2. Resmi ve dini nikah
4 . Boşanmış 3. Yalnız dini nikah
5 . Eşi ölmüş

2. Evinizde sizle birlikte kimler yaşıyor, bana sırayla söyler misiniz?

	Yakınlığı	Cinsiyeti	Yaşı (doğum tarihi)	Doğum Yeri	Eğitim Düzeyi	Yaptığı İş	Sosyal Güvencesi
1	Kendisi	Kadın					
2							
3							
4							
5							
6							

3. Şimdiye kadar kaç çocuk dünyaya getirdiniz? (canlı doğum sayısı)

	Sayı
Kendisiyle birlikte yaşayan çocukları	
Hane dışında yaşayan çocukları	
Ölmüş olanlar	
Toplam	

4. Halen sizinle birlikte yaşamayan diğer çocuklarınız hakkında da bilgi verir misiniz?

	Cinsiyet	Yaşı (doğum tarihi)	Doğum Yeri	Eğitim Düzeyi	Medeni Durumu	Yaptığı İş	Sos. Güvencesi
1							
2							
3							
4							

5. Kaç yıldır bu şehirde yaşıyorsunuz? (Geliş tarihi): .....

6. Bu şehre gelme nedeniniz neydi? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

1. Evlilik nedeniyle
2. Eşim burada çalışıyordu
3. İş bulmak için
4. Akrabalar burada olduğu için
5. Kan davası nedeni ile
6. Başka (aynen yazılacak):.....

7. Oturduğunuz ev kendinize mi ait?

1. Kendimizin
2. Kira
3. Ailemin, kira ödemiyoruz

8. .... Toplum Merkezine hangi amaçla kayıt oldunuz ?

.....

9. İlk kayıt olduğunuzdan beri Toplum merkezine sürekli olarak devam ediyor musunuz?

1. Evet
  2. Hayır
- > 2. HAYIRSA ne zaman ve ne kadar süre devam ettiniz?
Devam Süresi (ay ve yıl olarak): .....

10. Toplum Merkezine .....yıldır geldiğinizi söylediniz / ..... süre devam ettiğinizi söylediniz, merkeze ne sıklıkta gelmektedir / geldiniz?

1. Hemen hemen her gün
2. Haftada bir iki kez
3. Ayda bir iki kez
4. Başka (aynen yazılacak):.....

11. Şimdiye kadar Toplum Merkezinde açılan kurslardan hangilerine katıldınız?

- 1 -.....
- 2 -.....
- 3 -.....

12. Şimdiye kadar Toplum Merkezinde verilen eğitim ve/veya seminerlerden hangilerine katıldınız?

- 1 -.....
- 2 -.....
- 3 -.....

13. Toplum Merkezi'nin düzenlediği gezi, sinema, piknik, vs. gibi faaliyetlere hiç katıldınız mı?

1. Evet
  2. Hayır
- EVETSE, hangilerine katıldığınızı söyler misiniz?
- 1 -.....
  - 2 -.....
  - 3 -.....

14. T.M.deki faaliyetlere devam etme nedeniniz nedir/neydi? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

1. Evde çok sıkıldığım için
2. Yeni beceriler edinmek için
3. İleride gelir getirecek bir iş yaparım umuduyla
4. Yukarıdaki üç madde ile birlikte
5. Başka (aynen yazılacak):.....

15. Toplum Merkezi faaliyetlerinden sonra hayatınızda şimdi size sayacaklarımdan hangisi veya hangilerinin gerçekleştiğini söyler misiniz? (Birden fazla seçenek seçilebilir.)

1. İşe girdim	4. Kooperatif kurduk
2. İş kurdum	5. Dernek kurduk
3. İş kurmak istedim	6. Başka (aynen yazılacak):.....
	.....
	7. Hiçbiri

16. Toplum merkezindeki kadınlarla birlikte gerçekleştirdiğiniz bir girişim/ proje/ organizasyon/ sergi vs. oldu mu?

1. Hayır	
2. Evet	EVETSE bu nasıl bir girişim/ proje/ organizasyon/ sergi vs. idi, biraz bilgi verir misiniz?
—————>	.....
	.....

17. Toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra çevreniz genişledi mi? Görüştüğüm komşularım arttı, kurstan da arkadaşlarım oldu, iş arkadaşlarım oldu vb. diyebilir misiniz?

1. Hayır	
2. Evet	EVETSE çevreniz nasıl genişledi, biraz açıkla mısınız?
—————>	.....
	.....

18. Toplum merkezindeki kadınlarla birlikte herhangi bir istek ya da sorun için devlet kurumlarından (örneğin, valilik, kaymakamlık, belediye vb.) bir talepte buldunuz mu?

1. Hayır	
2. Evet	EVETSE bu nasıl bir istek idi, biraz bilgi verir misiniz?
—————>	.....
	.....

19. Şimdi size sayacağım yerlerden hangilerini biliyorsunuz ve gittiniz bana söyler misiniz?

	Şimdi		T.M.'ye gelmeden önce de biliyor muydunuz?	
	Biliyor	Gitmiş	Biliyordu	Gitmişti
Okul				
Muhtarlık				
Sağlık ocağı				
Hastane				
Belediye				
Kaymakamlık				
Valilik				
Alışveriş merkezleri				
Tiyatro				
Sinema				

20. Toplum merkezine gelmeye başlamadan önce hiç herhangi bir dernek / sendika / kooperatif / siyasi parti / yardım derneği / okul aile birliği vs.ye üye miydiniz?

1. Hayır

2. Evet

→

EVETSE hangi bu nasıl bir örgüt idi, biraz bilgi verir misiniz? .....

21. Toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra herhangi bir dernek / sendika / kooperatif / siyasi parti / yardım derneği / okul aile birliği vs.ye üye oldunuz mu ?

1. Hayır

2. Evet

→

EVETSE hangi bu nedir, biraz bilgi verir misiniz?

- 1- .....
- 2- .....
- 3- .....

22 Bir derneğe, sendikaya, partiye ya da bir derneğe üye olacağınız zaman yalnız başına karar verebilir misiniz yoksa birisinin izni / onayı mı gerekir?

	Şimdi kim karar verir?		T.M.'ye gelmeden önce de farklı mıydı?	
	Kendi karar verir	Başkasının onayı gerekir (Kim?)	Kendi karar verir	Başkasının onayı gerekir (Kim?)
Sendika veya bir siyasi partiye üye olmanıza				
Okul-aile birliği, bir yardım derneği gibi bir birliğe üye olmanıza				

23. Seçimlerde hangi partiye oy vereceğinize kendiniz mi karar verirsiniz yoksa başka birisinin, örneğin eşinizin etkisi olur mu?

1. Kendi karar veriyor
2. Eşinin etkisi oluyor
3. Eşi karar veriyor
4. Başka (aynen yazılacak):.....

24. Toplum merkezine gelmeden önce de hangi partiye oy vereceğinize .....nın karar vermesi hali aynı mıydı?

1. Evet
2. Hayır —————> HAYIRSA, Toplum merkezine gelmeye başlamadan önce nasıl karar verirdiniz?
  1. Kendi karar verirdi
  2. Eşinin etkisi olurdu
  3. Eşi karar veriyordu
  4. Başka (aynen yazılacak):.....

25. Şimdi size sayacağım konularda kim karar verir?

	Şimdi		T.M.'ye gelmeden önce de farklı mıydı?	
	Kendi karar verir	Başkasının onayı gerekir (Kimin?)	Kendi karar verir	Başkasının onayı gerekir (Kimin?)
Çocukların eğitimi konularında				
Ailenin nerede, (hangi semtte) oturacağına				
Ailece yapılacak tatil ve eğlence faaliyetlerine				
Ev için yapılacak pahalı alışverişlere (araba, beyaz eşya vs.)				
ÇALIŞIYORSA: Kazandığınız parayı nasıl harcayacağınıza				

26. Çocuklarınızın ileride hangi mesleği seçmesini istersiniz?

.....
.....

27. Bu konudaki düşüncelerinizde toplum merkezine gelmeye başladıktan sonra bir değişme oldu mu?

.....
.....

28. Şimdi size sayacağım konularda kim karar verir?

• GÖRÜŞME SIRASINDA HER İFADE SORU FORMUNDA SORULACAK

	Şimdi		T.M.'ye gelmeden önce de farklı mıydı?	
	Kendi karar verir	Başkasının onayı gerekir (Kimin?)	Kendi karar verir	Başkasının onayı gerekir (Kimin?)
Neyi/nasıl giyeceğinize				
Kimle arkadaşlık edeceğinize				
Dini ibadetlerinize (ibadeti yapıp-yapmayacağınıza, nasıl yapacağınıza)				
Doğum kontroluna				
Şehir içinde bir yere gitmenize				
Kocaeli/İstanbul dışında başka bir şehre gitmenize				
Bir işte çalışmanıza				
Kendi işinizi kurmanıza				

29. Toplum merkezine geldikten sonra hayatınızla ilgili düşüncelerinizde herhangi bir değişme oldu mu, biraz anlatır mısınız?

1. Hayır

2. Evet

→

EVETSE nasıl bir değişme oldu, biraz açıkla mısınız?

.....
.....

30. Geleceğe yönelik en büyük isteğiniz nedir?

.....
.....

31. Burada yani İstanbulda/Kocaeli'nde yaşamaktan memnun musunuz?

1. Çok memnun

2. Az memnun

3. Memnun değil

32. Kendinizi kentli olarak görüyor musunuz, sizce siz kentli misiniz?

1. Evet kentli sayılırım

2. Hayır kentli değilim

33. Kentli olmak için sizce ne gerekir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir.)

1. Maddi koşulların iyi olması

2. Düşünce, görgü ve konuşmada kentli gibi davranmak

3. Kentte doğmuş olmak

4. Başka (aynen yazılacak)

Sorularım bu kadardı, yardımlarınız için teşekkür ederim.

ÖZGEMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Dilek DALYANOĞLU

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisan Öğrenimi: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

İş Deneyimi

Staj: Ankara SHÇEK Emek Aile Danışma Merkezi

Ankara SHÇEK Altındağ Toplum Merkezi

Çalıştığı Kurum: Kocaeli Gölcük Çocuk ve Gençlik Merkezi

Proje: ILO-SHÇEK ‘Hedeflenen 11 İlde Sokakta Çalışan Çocukların Eğitime Yönlendirilmesi Projesi’

İletişim

E-Posta Adresi: dilekdalyanoglu@gmail.com

Tarih: 07.05.2007